

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Θέμα εργασίας: «Ο θεσμός της
Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης
ως μέσο άσκησης Πολιτιστικής
Διπλωματίας»

Φοιτήτρια: Παπαγιάννη Βασιλική Α.Μ. 24/11

Επιβλέπων Καθηγητής: Σκιαδάς Δημήτριος

EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις Διεθνείς
Σπουδές με ειδικευση στις Ευρωπαϊκές Σπουδές και
τη Διπλωματία

Θεσσαλονίκη, 2014

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	4
Πολιτιστική διπλωματία.....	6
Έννοια.....	6
Πολιτιστική Διπλωματία στο Δημόσιο τομέα	11
Πολιτιστική Διπλωματία στον Ιδιωτικό τομέα.....	12
Συνεργασία των δύο τομέων	13
Ιστορική Αναδρομή	14
Ιστορικές Πράξεις Πολιτιστικής Διπλωματίας.....	15
Κυβερνητικοί θεσμοί αφιερωμένοι στην Πολιτισμική Διπλωματία	20
Πολιτιστική Διπλωματία στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	23
Δίκτυο EUNIC.....	32
Δημιουργική Ευρώπη	38
Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία	41
Το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού	43
Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης	49
Ιστορικό της εκδήλωσης	50
Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο του θεσμού.....	57
Συμπληρωματικά κριτήρια για την επιλογή της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας.....	61
Σημαντικά γεγονότα στα πλαίσια του θεσμού	62
2000- Η Ευρώπη υποδέχεται τη χιλιετία με εννέα πολιτιστικές πρωτεύουσες	62
2010	63
Πόλεις που έχουν λάβει το χρίσμα της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης	68
Οι πολιτιστικές πρωτεύουσες της Ευρώπης μετά το 2019	70

Χρίσμα σε πόλη κράτους μέλους.....	81
Χρίσμα σε πόλη υποψήφιου ή εν δυνάμει υποψήφιου κράτους.....	82
Απόρροιες του θεσμού	84
Το Βραβείο Μελίνα Μερκούρη	84
Ευρωπαϊκός Πολιτιστικός Μήνας.....	86
Δίκτυο των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Πρωτευουσών και Πολιτιστικών μηνών....	88
Κέντρο Τεκμηρίωσης των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Πρωτευουσών	89
Πανεπιστημιακό Δίκτυο των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Πρωτευουσών	90
Παρελθούσες Πολιτιστικές Πρωτεύουσες.....	91
Γλασκόβη 1990	98
Λουξεμβούργο 1995	103
Θεσσαλονίκη 1997.....	109
Κορκ 2005.....	114
Επίλογος.....	117
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	119
Ελληνικές	119
Ξένες	120
Ιστότοποι.....	121

Εισαγωγή

Στόχο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η παρουσίαση του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης και η συνεισφορά του στην άσκηση Πολιτισμικής Διπλωματίας. Ξεκινώντας από το 1985, όταν πρώτη Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα αναδείχθηκε η Αθήνα, κάθε χρόνο οι πόλεις που μοιράζονται το συγκεκριμένο τίτλο έχουν τη δυνατότητα να παρουσιάσουν διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις προκειμένου να προβάλλουν την ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά τους, την ποικιλομορφία και τα κοινά χαρακτηριστικά που διαθέτουν με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές πόλεις. Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό, πως ο συγκεκριμένος θεσμός προάγει τη γνωριμία μεταξύ των ευρωπαϊών πολιτών και, συνεπώς, την ενίσχυση της συνείδησης ότι ανήκουν στην ίδια ευρωπαϊκή κοινότητα.

Δεδομένου ότι η συγκεκριμένη πρωτοβουλία αποτελεί ένα από τα πλέον αξιολογικά και προβεβλημένα πολιτιστικά γεγονότα στην Ένωση, αποτελεί μια μοναδική ευκαιρία για τις πόλεις να αναζωογονηθούν, να βελτιώσουν την εικόνα τους και να γίνουν ευρύτερα γνωστές τόσο σε ευρωπαϊκή όσο και σε διεθνή κλίμακα. Παράλληλα, πέρα από τα πολιτιστικά οφέλη ο συγκεκριμένος θεσμός προάγει και την οικονομία καθώς δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, αυξάνει το τουριστικό ρεύμα και ενισχύει τις επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα να αποκτά ενδιαφέρον, ευρύτερο, όχι μεμονωμένα για τις πόλεις ή τις περιφέρειες στις οποίες ανήκουν, αλλά για το σύνολο του κράτους μέλους.

Ακόμα, είναι γεγονός πως μέσω του πολιτισμού και της τέχνης προωθείται η συμμετοχή στον εκδημοκρατισμό, την ανάπτυξη, την παιδεία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ελευθερία έκφρασης. Τόσο η Σύμβαση της Unesco για την Πολιτιστική Πολυμορφία (2005) όσο και η Συνθήκη της Λισσαβόνας (2007) προβλέπουν ότι ο πολιτισμός οφείλει να αποτελεί ολοκληρωμένο μέρος κάθε προγράμματος ώστε να διευκολύνεται η αμοιβαία κατανόηση και η δημιουργικότητα μεταξύ των κρατών, που αποτελούν και την εγγύηση του κοινού εμπλουτισμού τους. Η ανάδειξη του πολιτισμού ως τέταρτου πυλώνα της αειφόρου και βιώσιμης ανάπτυξης, που συμβαδίζει με την οικονομία, το περιβάλλον και τον κοινωνικό προβληματισμό τονίζει τη σημασία της Πολιτισμικής Διπλωματίας για τη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών και την εξέλιξη της Ένωσης.

Συνοψίζοντας, σκοπός της ενασχόλησής μας με το συγκεκριμένο θέμα είναι, καταρχάς, η παρουσίαση των θεσμών της Πολιτισμικής Διπλωματίας και της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας και η σχέση που μπορεί να αναπτυχθεί μεταξύ τους. Στη συνέχεια, θα μελετήσουμε εφαρμοσμένα παραδείγματα πόλεων που έχουν αναλάβει το θεσμό ώστε να εντοπίσουμε τα κριτήρια που οφείλει να πληροί μια υποψήφια πόλη και τα προνόμια που απολαμβάνει. Με αυτό τον τρόπο, θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε εάν όντως ο συγκεκριμένος θεσμός συνεισφέρει στην διευκόλυνση της ανάπτυξης και της εφαρμογής μορφών πολιτιστικής πολιτικής, στη λήψη κατάλληλων μέτρων για

την προστασία και την προαγωγή της πολυμορφίας της καλλιτεχνικής έκφρασης και στην ενθάρρυνση ευρύτερων πολιτιστικών ανταλλαγών μεταξύ των διαφόρων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πολιτιστική διπλωματία

Έννοια

Με τον όρο Πολιτιστική διπλωματία αναφερόμαστε στα μέσα με τα οποία οι χώρες προωθούν τις πολιτιστικές και πολιτικές αξίες τους προς τον υπόλοιπο κόσμο. Παρόλο που δεν αποτελεί καινούριο φαινόμενο αλλά συναντάται σε όλη την ανθρώπινη ιστορία, δεν έχει προσδιοριστεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της πολιτιστικής διπλωματίας. Θα μπορούσαμε να ορίσουμε τη βασική της ιδέα στην προώθηση της αμοιβαίας κατανόησης και του διαλόγου μεταξύ των πολιτών οι οποίοι έρχονται σε επαφή με διαφορετικούς πολιτισμούς και ανακαλύπτουν νέες προοπτικές. Ασκείται από μία σειρά παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών κυβερνήσεων, φορέων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, καθώς και της κοινωνίας των πολιτών.

Σύμφωνα με τον Emil Constantinescu¹, η Πολιτιστική Διπλωματία μπορεί καλύτερα να περιγραφεί ως μια πορεία ενεργειών, οι οποίες βασίζονται και αξιοποιούν την ανταλλαγή ιδεών, αξιών, παραδόσεων και άλλων πτυχών του πολιτισμού ή της ταυτότητας, είτε για να ενισχύσουν τις σχέσεις και την κοινωνικο-πολιτιστική συνεργασία είτε για να προωθήσουν τα εθνικά συμφέροντα. Η Πολιτιστική διπλωματία μπορεί να ασκηθεί είτε από το δημόσιο τομέα, είτε από τον ιδιωτικό τομέα ή την κοινωνία των πολιτών. Ως αναφορά τη χώρα μας, η Μελίνα Μερκούρη² πίστευε πως «ο πολιτισμός είναι η βαριά βιομηχανία της Ελλάδας» και κατάφερε μέσα από τη δραστηριότητά της ως υπουργός πολιτισμού να το μεταδώσει σε όλους τους Έλληνες και να προσωποποιηθεί ως «μαμά Ελλάς» στα μάτια ελλήνων και ξένων.

Για την πληρέστερη κατανόηση του όρου, θα μπορούσαμε να εξετάσουμε τις λέξεις που τον συνθέτουν. Σχετικά με τον εννοιολογικό προσδιορισμό του πολιτισμού, έχει διατυπωθεί πλήθος ορισμών και ερμηνειών. Σύμφωνα με τον Γιανναρά³, στην ετυμολογική του καταγωγή, ο συγκεκριμένος όρος δηλώνει το προϊόν της πόλεως, το αποτέλεσμα και τις επιπτώσεις που έχει ο πολιτικός βίος. Ο Χριστογιάννης⁴, υποστηρίζει πως ο πολιτισμός είναι το ενιαίο σύνολο αξιών, ηθών, εθίμων, γνώσεων και εμπειριών που δημιουργήθηκαν στην ιστορική εξέλιξη από ένα κοινωνικό σύνολο, φέρουν υπερατομικό και διαχρονικό χαρακτήρα και κληρονομούνται από γενιά σε γενιά. Ο πολιτισμός αποτελεί τον καθρέφτη κάθε χώρας, μέσα από την ιστορία, τη νοοτροπία, τα

¹ Ο κ. Emil Constantinescu είναι Πρώην Πρόεδρος της Ρουμανίας (1996-2000) και Πρόεδρος της Ακαδημίας της Πολιτιστικής Διπλωματίας (2011-σήμερα)

² Υπουργός Πολιτισμού της Ελλάδας (1981 - 1989)

³ Γιανναράς, Χ., «Πολιτιστική Διπλωματία- Προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού», Εκδόσεις Ίκαρος, 2001

⁴ Χριστογιάννης, Γ., «Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία», Εκδόσεις Έλλην, 2006

ήθη και τα έθιμά της. Είναι παράγοντας ειρήνης και συμφιλίωσης αλλά και πηγή εσόδων, καθώς αν αξιοποιηθεί σωστά αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους πυλώνες της οικονομίας.

Με τον όρο διπλωματία νοείται η επιστήμη ή η τέχνη να αντιπροσωπεύεται επίσημα, με συγκεκριμένα θεσμικά πλαίσια, ένα κράτος στις κυβερνήσεις των άλλων κρατών ή σε διεθνείς οργανισμούς. Αναφερόμαστε, δηλαδή, στη δεξιότητα και την ικανότητα στην διαχείριση των εξωτερικών σχέσεων μίας πολιτείας. Περιλαμβάνεται το σύνολο των προσώπων και υπηρεσιών που ασχολούνται με τις διεθνείς σχέσεις ενός κράτους.

Σύμφωνα με τον Κουσκουβέλη⁵, ο πολιτισμός μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής. Η ενίσχυση της δραστηριότητας της πολιτιστικής διπλωματίας έχει ιδιαίτερη σημασία για μια χώρα με πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και με σύγχρονη πολιτιστική παραγωγή. Ιδιαίτερα στις μέρες μας όπου συναντάται η ανάγκη προσανατολισμού της οικονομίας προς την τουριστική βιομηχανία. Συνεπώς, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και της πολυπολιτισμικότητας των σύγχρονων κοινωνιών, θα μπορούσε κανείς να συνοψίσει το περιεχόμενο της Πολιτιστικής Διπλωματίας, νοούμενης πλέον ως ένα κατ' εξοχήν εργαλείο άσκησης της εξωτερικής πολιτικής της χώρας μέσω των διαφόρων εκφράσεων του πολιτισμού μας. Στοχεύει, δηλαδή, στη δημιουργία ενός κλίματος αμοιβαίας κατανόησης και εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών και των πολιτών τους με στόχο τη σύναψη σταθερών σχέσεων που θα επιφέρουν μακροπρόθεσμα αποτελέσματα. Συγκεκριμένα, η διεύρυνση στον διεθνή χώρο του αριθμού των ανθρώπων που γνωρίζουν και χρησιμοποιούν την γλώσσα ενός λαού, τα πολιτιστικά του επιτεύγματα, την ιστορία και τα καλλιτεχνικά επιτεύγματα του πολιτισμού του αλλά και το επικαιρικό κάθε φορά επίπεδο καλλιέργειας που εμφανίζει μπορεί να επιφέρει θετικά αποτελέσματα.

Ακόμα, κρίνεται χρήσιμο να παραθέσουμε την άποψη του Ανδρεάδη⁶, δηλαδή ότι η σχέση του πολιτισμού με τους φορείς που τον διαχειρίζονται δεν είναι μονοδιευθυνόμενη αλλά δυαδική και αμφίδρομη. Υποστηρίζει ότι ο πολιτισμός και η ιστορία δεν είναι μόνο αντικείμενα αλλά και δρώντα υποκείμενα της διαχείρισης και της διπλωματίας καθώς διαμορφώνουν τον ορίζοντα προς τον οποίο κινείται η όποια δράση, παρέχουν τις πληροφορίες και διαπλάθουν το πλέγμα δυναμικά μεταβαλλόμενων στόχων, ευαισθησιών και συμφερόντων που υπαγορεύουν σε μεγάλο βαθμό τις επιλογές δράσης σε αυτόν όπως και σε άλλους τομείς.

⁵ Κουσκουβέλης, Η., «Μία ολιστική προσέγγιση στην εξωτερική πολιτική», εφημερίδα Μακεδονία, 25/10/2009

⁶ Ανδρεάδης, Γ. και Τζουμάκα Ε., «Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές», εκδόσεις Σιδέρης, 2006

Οφείλουμε να διαχωρίσουμε την έννοια της πολιτιστικής διπλωματίας από την Πολιτιστική πολιτική η οποία αναφέρεται στο σύνολο των επιχειρησιακών αρχών και διαδικασιών που συνδυάζουν μακροπρόθεσμους σκοπούς, βραχυπρόθεσμους και ποσοτικοποιημένους στόχους, κατάλληλα μέσα και τρόπους εκτίμησης των αποτελεσμάτων, όπου οι διαδικασίες διαμόρφωσης και υλοποίησης τέτοιων πολιτικών βρίσκονται στα χέρια των τεχνοκρατών⁷.

Στην πράξη, η Πολιτιστική διπλωματία περιλαμβάνει όλες τις πρωτοβουλίες που έχουν εφαρμοστεί κατά καιρούς από ιδιώτες, την πολιτεία, το κράτος ή θεσμικούς παραγόντες, προκειμένου να διευκολυνθούν και να βελτιωθούν οι σχέσεις και η συνεργασία μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών. Τα μοντέλα αυτά περιλαμβάνουν, για παράδειγμα ποικίλα προγράμματα πολιτιστικών ανταλλαγών, διεθνείς αντιπροσωπείες (π.χ. Αμερικανούς πρεσβευτές της τζαζ) και κάποιες αθλητικές διοργανώσεις. Τα παραδείγματα είναι τα μόνα που μπορούν να επηρεάσουν το διαπολιτισμική και διαθρησκευτική κατανόηση και προώθηση της συμφιλίωσης.

Σε ένα όλο και πιο παγκοσμιοποιημένο, αλληλεξαρτώμενο κόσμο, στον οποίο η διάδοση της τεχνολογίας μαζικής επικοινωνίας εξασφαλίζει ότι όλοι έχουν μεγαλύτερη πρόσβαση μεταξύ τους περισσότερο από ποτέ, η πολιτιστική διπλωματία είναι εξαιρετικής σημασίας για την προώθηση της ειρήνης και της σταθερότητας σε όλο τον κόσμο. Η Πολιτιστική διπλωματία, όταν διδάσκεται και εφαρμόζεται σε όλα τα επίπεδα, έχει τη μοναδική ικανότητα να επηρεάσει την παγκόσμια κοινή γνώμη και την ιδεολογία ατόμων, κοινοτήτων, πολιτισμών ή εθνών, η οποία μπορεί να επιταχύνει την υλοποίηση των αρχών που αναφέρονται παρακάτω. επιτυγχάνοντας την πρώτη αρχή, η πρώτη ενεργοποιεί τη δεύτερη, η οποία με τη σειρά της ενεργοποιεί την τρίτη έως ότου επιτευχθεί η τελική πέμπτη αρχή της παγκόσμιας ειρήνης και σταθερότητας.

Οι αρχές αυτές είναι:

- Σεβασμός και αναγνώριση της Πολιτιστικής πολυμορφίας και Κληρονομιάς
- Παγκόσμιος Διαπολιτισμικός Διαλόγος
- Δικαιοσύνη, Ισότητα και Αλληλεξάρτηση
- Η προστασία των Διεθνών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
- Παγκόσμια Ειρήνη και Σταθερότητα

⁷ Girard, A., «Cultural Development: Experience and Policies», UNESCO, 1972

Πολιτιστική Διπλωματία στην Πράξη

Ανάλογα με τον τρόπο άσκησης της, η πολιτισμική διπλωματία μπορεί να διακριθεί σε διμερή και πολυμερή. Στην πρώτη περίπτωση, η ίδια η κυβέρνηση και οι φορείς που έχει αυτή ορίσει υπεύθυνους για το σκοπό αυτό επιδιώκουν σχέσεις με άλλες χώρες με τη μορφή ανταλλαγών, εκδηλώσεων καθώς και πολιτιστικών και μορφωτικών προγραμμάτων. Οι φορείς που είναι συνήθως υπεύθυνοι είναι το Υπουργείο Πολιτισμού, το Υπουργείο Εξωτερικών, το Υπουργείο Τουρισμού με προσωπικό που απασχολείται είτε στην κεντρική υπηρεσία είτε στις πρεσβείες του εξωτερικού. Βέβαια, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες κάθε χώρας, συναντώνται και διαφορετικοί φορείς όπως, για παράδειγμα, στην Ελλάδα το Οικουμενικό Πατριαρχείο και το Άγιο Όρος.

Στην περίπτωση της πολυμερούς δράσης, η πολιτιστική διπλωματία επιτυγχάνεται μέσα από τη δράση διεθνών οργανισμών και φόρων όπως είναι τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το ίδρυμα Ασία-Ευρώπη⁸, το ίδρυμα Anna Lindh⁹ και η επιτροπή EU-Japan Fest Japan¹⁰. Ο πιο δημοφιλής είναι η Unesco¹¹ που αποτελεί εξειδικευμένο οργανισμό του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και έχει ως στόχο την παγίωση της παγκόσμιας ειρήνης μέσα από την επικοινωνία των λαών. Με χρονολογία ίδρυσής το 1945 και την υποστήριξη των 195 κρατών μελών της, η Unesco επιδιώκει την επίτευξη του στόχου της μέσα από τρεις τομείς δράσης που είναι η εκπαίδευση, οι φυσικές και κοινωνικές επιστήμες και ο πολιτισμός. Όσον αφορά στον πολιτισμό, ο οργανισμός τον θεωρεί απαραίτητο πυλώνα για τη διασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης. Χαρακτηριστικά, ανάμεσα στις θέσεις της εντοπίζεται η άποψη πως «μόνο μια ανθρωποκεντρική προσέγγιση στην ανάπτυξη που βασίζεται στον αμοιβαίο σεβασμό και τον ανοιχτό διάλογο μεταξύ των πολιτισμών μπορεί να οδηγήσει σε διαρκή, δίκαια και χωρίς αποκλεισμούς αποτελέσματα».

Για να εξασφαλιστεί ότι όλες οι αναπτυξιακές στρατηγικές και διαδικασίες παγκοσμίως περιλαμβάνουν και τον πολιτιστικό τομέα, η UNESCO έχει υιοθετήσει μια παράλληλη προσέγγιση σύμφωνα με την οποία συνεργάζεται τόσο με τη διεθνή κοινότητα προωθώντας τη θέσπιση συγκεκριμένων πολιτικών και νομικών πλαισίων όσο και με τις κυβερνήσεις και τους αντίστοιχους τοπικούς φορείς στοχεύοντας στη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην ενίσχυση των δημιουργικών βιομηχανιών και στην υποστήριξη του πολιτιστικού πλουραλισμού στα κράτη αυτά.

⁸ Asia-Europe Foundation, <http://www.asef.org/>, προσπελάστηκε στις 15/03/14

⁹ Anna Lindh Foundation, <http://www.annalindhfoundation.org/>, προσπελάστηκε στις 15/03/14

¹⁰ EU-Japan Fest Japan Committee, <http://eu-japanfest.org/n-english/index.html>, προσπελάστηκε στις 15/03/14

¹¹ UNESCO, <http://en.unesco.org/>, προσπελάστηκε στις 15/03/14

Λεπτομερώς, όσον αφορά στη σχέση της Unesco με τη διεθνή κοινότητα, η σύναψη συγκεκριμένων πολιτιστικών συμβάσεων ευνοεί τη δημιουργία μιας παγκόσμιας πλατφόρμας για τη διεθνή συνεργασία ενός ολιστικού συστήματος πολιτιστικής διακυβέρνησης που βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα και τις κοινές αξίες, υποστηρίζοντας τη δημιουργικότητα, την καινοτομία και την ανάδειξη της δυναμικής του πολιτιστικού τομέα. Οι συγκεκριμένες συμβάσεις με χρονολογική σειρά σύναψης είναι:

- *η Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων (1952, 1971)*- η οποία συντάχθηκε στο πλαίσιο της Παγκόσμιας Συμμαχίας για την Πολιτιστική Πολυμορφία που προωθεί τις συμπράξεις μεταξύ δημόσιου, ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των φορέων στις πολιτιστικές βιομηχανίες στις αναπτυσσόμενες χώρες.
- *η Σύμβαση της Χάγης για την προστασία της πολιτιστικής περιουσίας σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης (1954)*- η οποία κρίθηκε αναγκαία κυρίως μετά τις μαζικές καταστροφές που επέφερε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος
- *η Σύμβαση για τα μέσα απαγόρευσης και πρόληψης της παράνομης διακίνησης των πολιτιστικών αγαθών (1970)*- η οποία προσπάθησε να καταπολεμήσει τις αυξανόμενες περιπτώσεις αρχαιοκαπηλίας
- *η Συνθήκη για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς (1972)*- η οποία αναφέρεται σε μνημεία, ομάδες κτισμάτων και χώρων με ιστορική, αισθητική, αρχαιολογική, επιστημονική, εθνολογική ή ανθρωπολογική αξία
- *η Σύμβαση για την προστασία της υποβρύχιας πολιτιστικής κληρονομιάς (2001)*- η οποία συντάχθηκε αφού κρίθηκε ότι κάτω από το νερό βρίσκονται πολυάριθμα ίχνη της ανθρώπινης ύπαρξης με πολιτιστικό και ιστορικό χαρακτήρα. Ιδιαίτερα όσον αφορά το 2014, με την ευκαιρία της επετείου των 100 χρόνων από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η Unesco ανακοίνωσε την απόφασή της να λάβει υπό την αιγίδα του συγκεκριμένης Σύμβασης τα υποθαλάσσια απομεινάρια του ώστε να τονίσει την ανάγκη για παγκόσμια ειρήνη.
- *η Οικουμενική Διακήρυξη για την Πολιτιστική Ποικιλομορφία (2001)* - η οποία τονίζει πως ο πολιτισμός μπορεί να λάβει διάφορες μορφές και εκφάνσεις τόσο ιστορικά όσο και γεωγραφικά. Ο σεβασμός και η αμοιβαία κατανόηση των διαφορών αυτών είναι σημαντικοί παράγοντες για την επίτευξη της ειρήνης και της ασφάλειας
- *η Σύμβαση για την Προστασία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (2003)* - η οποία αναφέρεται σε προφορικές εκφράσεις και παραδόσεις, γνώσεις και δεξιότητες που μεταδίδονται από γενιά σε γενιά και

αναπαράγονται από τις κοινότητες και τις ομάδες σε αλληλεπίδραση με το περιβάλλον τους και τη φύση. Σε αυτές συγκαταλέγονται οι εορταστικές εκδηλώσεις, η παραδοσιακή χειροτεχνία καθώς και η ομιλούμενη γλώσσα ή διάλεκτος και

- η Σύμβαση για την Προστασία και την Προώθηση της Πολυμορφίας της Πολιτιστικής Έκφρασης (2005) – η οποία τονίζει την ιδιαίτερη φύση των πολιτιστικών αγαθών, υπηρεσιών και δραστηριοτήτων, που αν και έχουν σημαντική οικονομική αξία, δεν πρέπει να θεωρούνται εμπορεύσιμα προϊόντα ή καταναλωτικά αγαθά. Με το άρθρο 18 της συγκεκριμένης Σύμβασης δημιουργήθηκε και το Διεθνές Ταμείο για την Πολιτιστική Πολυμορφία το οποίο από το 2010 έχει επενδύσει περίπου 4,6 εκατομμύρια δολάρια σε 71 προγράμματα σε 43 αναπτυσσόμενες χώρες.

Όσον αφορά στην απευθείας επικοινωνία του Οργανισμού με τα κράτη επιτυγχάνεται κυρίως με τη βοήθεια εθνικών επιτροπών¹² που αποτελούνται από διανοούμενους, ακαδημαϊκούς και επιστήμονες της χώρας. Κάθε κυβέρνηση είναι υπεύθυνη για τον ορισμό της εθνικής Επιτροπής η οποία αναλαμβάνει διπλό ρόλο. Επιδιώκει την εκπόνηση, εξέλιξη και υλοποίηση των προγραμμάτων του Οργανισμού καθώς και την διάδοση του έργου του στους πολίτες με διοργάνωση ανάλογων εκδηλώσεων και σε συνεργασία με πλήθος φορέων, ενώ ταυτόχρονα συμβουλεύει και καθοδηγεί για τα θέματα που αφορούν τον Οργανισμό.

Πολιτιστική Διπλωματία στο Δημόσιο τομέα

Μπορούν να διακριθούν δύο γενικές προσεγγίσεις για τη διενέργεια των τοπικών και διεθνών σχέσεων, αυτή της σκληρής δύναμης και της ήπιας δύναμης. Ο πολιτικός επιστήμονας Δρ. Joseph S. Nye¹³ έκανε την περίφημη διάκριση μεταξύ των δύο, περιγράφοντας την «ήπια δύναμη» (soft power), ως: «Η ικανότητα να πείθεις μέσω του πολιτισμού, των αξιών και των ιδεών, σε αντίθεση με τη «σκληρή δύναμη» (hard power), η οποία κατακτά ή εξαναγκάζει, μέσω της στρατιωτικής δύναμης».

Ενώ η προσέγγιση της «σκληρής ισχύος» έχει ιστορικά προτιμηθεί ως κυβερνητική πολιτική για τη διεξαγωγή διεθνών και τοπικών σχέσεων, η αυξανόμενα διασυνδεδεμένη παγκόσμια σκηνή αναδεικνύει την ανάγκη για συνεργασία σε ένα νέο επίπεδο. Στο σημείο αυτό, ο ρόλος της ήπιας ισχύος ως μορφής πολιτιστικής διπλωματίας γίνεται σημαντικός. Σε αυτή τη βάση, η πολιτιστική διπλωματία δεν είναι δευτερεύουσας σημασίας σε σχέση με την πολιτική ή την οικονομική διπλωματία, αλλά μάλλον λειτουργεί ως

¹² Architecture of national commissions for UNESCO, UNESCO, 2009

¹³ Joseph S. Nye Jr , «Soft Power: The Means To Success In World Politics», Public Affairs, 2004.

αναπόσπαστο και απαραίτητο συστατικό της. Αποτελεί, δηλαδή, το μέσο για την απόκτηση και την αξιοποίηση της ήπιας ισχύος.

Στο σημείο αυτό, πρέπει να αναφερθεί ακόμα μία διάκριση της πολιτιστικής διπλωματίας σύμφωνα με την οποία μπορεί να χαρακτηριστεί είτε θετική είτε αρνητική. Από τη μία πλευρά, η θετική μορφή πηγάζει από τη δύναμη της πειθούς. Παρατηρείται, δηλαδή, όταν ένα κράτος υποστηρίζει ενεργά τις πολιτιστικές ανταλλαγές και εφαρμόζει πρωτοβουλίες ήπιας δύναμης για την ενίσχυση των διαπολιτισμικών σχέσεων και την προώθηση των εθνικών του συμφερόντων.

Από την αντίθετη πλευρά, αρνητική πολιτιστική διπλωματία ασκεί ένα κράτος που αποφασίζει να περιορίσει τις πολιτισμικές του αλληλεπιδράσεις έχοντας ως στόχο την προστασία της εθνικής εικόνας ή των συμφερόντων του. Αρνητική θεωρείται και η προπαγάνδα¹⁴ που αποσκοπεί στη χειραγώγηση της κοινής γνώμης η οποία επιτυγχάνεται με την εκμετάλλευση μη λογικών παραγόντων.

Πολιτιστική Διπλωματία στον Ιδιωτικό τομέα

Καθώς η κίνηση προς περισσότερο κοινωνικά υπεύθυνες επιχειρηματικές πρακτικές αποκτά ορμή, η ικανότητα να κατανοούνται και να γίνονται αποδεκτές οι διαφορετικές αξίες και οι ανάγκες των διαφορετικών πολιτισμών και κοινωνιών γίνεται όλο και πιο σημαντική. Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους οι εταιρείες πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις διαφορές μεταξύ των πολιτισμών στη στρατηγική διαδικασία λήψης αποφάσεων τους και να υιοθετήσουν πολιτιστικά πρότυπα διπλωματίας στην ατζέντα τους:

- Στην εποχή της αυξανόμενης κοινωνικής συνείδησης, οι εταιρείες με σχέδια μάρκετινγκ και εκστρατείες πολιτισμικά ευαίσθητες, θα απολαύσουν μια θετικά προσκείμενη κοινή γνώμη και μια καλή εικόνα, κι έτσι οικονομικά θα αποδίδουν καλύτερα.
- Οι επιχειρήσεις που επιθυμούν να επεκταθούν στο εξωτερικό, θα αντιμετωπίσουν προβλήματα αν δεν διεξαγάγουν έρευνα και δεν ενεργούν σύμφωνα με τις πολιτιστικές διαφορές σχετικά με τη χώρα υποδοχής.
- Οι εταιρείες με εθνική εστίαση αντιμετωπίζουν μια σχετική πρόκληση στη διασφάλιση ότι είναι ενήμεροι και ευαίσθητοποιημένοι απέναντι στις εθνικές πολιτιστικές μειονότητες.

Πράγματι, η διείσδυση του ιδιωτικού τομέα στην πολιτιστική παραγωγή εξελίσσεται σε ένα από τα σημαντικότερα φαινόμενα της σύγχρονης εποχής. Ευεργέτες, χορηγοί, δωρητές, συλλέκτες δεν αποτελούν πλέον σπάνια δείγματα κοινωνικής ευαισθητοποίησης, αλλά την καθημερινή

¹⁴ Χριστογιάννης, Γ., «Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία», Εκδόσεις Έλλην, 2006

πραγματικότητα. Και ενώ, κατά το μεγαλύτερο μέρος του αιώνα μας, απασχόλησε πολλούς ο προσδιορισμός του ρόλου του κράτους στην τέχνη, προς το τέλος του και προς την αρχή της νέας χιλιετίας, ο προβληματισμός αυτός έδωσε τη θέση του στην οροθέτηση του ρόλου του ιδιώτη.

Συνεργασία των δύο τομέων

Το κράτος, οφείλει να αναγνωρίζει τη σημασία της ενεργής συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στα κοινά καθώς και την αμεσότητα και την αποτελεσματικότητα που προκύπτουν από την απευθείας διακρατική επικοινωνία των πολιτών μεταξύ τους χωρίς την κρατική διαμεσολάβηση. Η επικοινωνία όμως, αυτή, απειλείται από τους συνεχώς αυξανόμενους οικονομικούς περιορισμούς και τη δυσκινησία των διοικητικών υπηρεσιών. Θα πρέπει, λοιπόν, να αναζητά συνεχώς τρόπους ενθάρρυνσης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας δίνοντας σημαντικά κίνητρα στις επιχειρήσεις, τα ιδρύματα και τους ενδιαφερόμενους χορηγούς ώστε να ενισχύσουν την δημιουργική παραγωγή των πολιτών σε ένα πλαίσιο κανόνων που διασφαλίζουν το δημόσιο συμφέρον, την ποιότητα και τα πνευματικά δικαιώματα των δημιουργών.

Η Ζωή Κοσμίδου¹⁵ παρουσιάζει δύο σημαντικά παραδείγματα επιτυχούς και επωφελούς συνεργασίας μεταξύ δημοσίων και ιδιωτικών φορέων, που επιχορήγησαν πολιτιστικές δραστηριότητες στα πλαίσια άσκησης της πολιτιστικής διπλωματίας, έχει να παρουσιάσει το ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών με τα προγράμματα πολιτιστικών εκδηλώσεων:

- «Art-Union-Europe», που διοργάνωσε το γραφείο της ελληνικής προεδρίας κατά τη διάρκεια της ελληνικής προεδρίας του Συμβουλίου Υπουργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το πρώτο εξάμηνο του 1994. Η έκθεση παρουσιάστηκε στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης με τη συμμετοχή 12 Ευρωπαίων καλλιτεχνών. Η επιτυχία που σημειώθηκε είχε μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα και ώθησε στη διοργάνωση της έκθεσης από το ίδιο μουσείο με τίτλο «Art Union Europe II: EUROPE EXISTS» που εντάχθηκε στο πρόγραμμα της ακόλουθης ελληνικής προεδρίας το 2003 με τη συμμετοχή 3^ο καλλιτεχνών από τις 15 τότε χώρες-μέλη της Ε.Ε.
- «Greece in Britain»¹⁶, που αρχικά παρουσίασε η ελληνική πρεσβεία στο Λονδίνο κατά την βρετανική προεδρία, το πρώτο εξάμηνο του 1998. Η

¹⁵ Κοσμίδου Ζ., «Πολιτιστική διπλωματία», εφημερίδα «Το Βήμα», δημοσίευση: 30/08/1998

¹⁶ http://www.greeceinbritain.org.uk/past_events.php, προσπελάστηκε στις 19/3/2014.

απήχησή του είχε μεγάλη εμβέλεια με αποτέλεσμα το πρόγραμμα να συνεχίσει να διοργανώνεται κάθε έτος μέχρι και το 2008.

Και τα δύο προγράμματα είχαν σοβαρή υποστήριξη και μεγάλη απήχηση όχι μόνο στις χώρες μέλη της ΕΕ αλλά και στον ευρύτερο διεθνή χώρο, με αποτέλεσμα η Ελλάδα προβάλλεται μέσω του πολιτισμού της και της τέχνης.

Ιστορική Αναδρομή

Η Πολιτιστική διπλωματία μπορεί να φαίνεται ως πρωτοποριακός νέος θεσμός, εφαρμόζεται όμως από τότε που υπάρχουν και οι διεθνείς σχέσεις. Με μια κάποια έννοια, η πολιτιστική διπλωματία ξεκίνησε να εφαρμόζεται από την πρώτη χιλιετία π.Χ. , από τότε δηλαδή που η γραπτή ιστορία κατέγραψε ότι μέρος της ανταλλαγής δώρων μεταξύ ηγεμόνων αποτελούσε και η αποστολή πολύτιμων έργων τέχνης. Σύμφωνα με το Γιανναρά¹⁷, η συγκεκριμένη διπλωματική στρατηγική εντυπωσιασμού των ξένων ηγεμόνων και πρέσβων κατά τη βυζαντινή περίοδο με την επίδειξη του πλούτου και του πολιτισμού, απέτρεψε επιθέσεις κατά της αυτοκρατορίας και οδήγησε σε χρήσιμες συμμαχίες. Με την εξέλιξη της ανθρώπινης ιστορίας, την αύξηση του πλήθους των κρατών και την πύκνωση των μεταξύ τους επαφών και εξαρτήσεων, με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και της πληροφορικής και την καθιέρωση πλέον της κοινωνίας της πληροφορίας, η εξωτερική πολιτική έγινε πολυσχιδής οι εκφράσεις της πολιτιστικής διπλωματίας πολλαπλασιάστηκαν¹⁸.

Εξερευνητές, ταξιδιώτες, έμποροι, καθηγητές και καλλιτέχνες μπορούν να θεωρηθούν ζωντανό παράδειγμα άτυπων πρέσβων ή πρωταρχικών πολιτιστικών διπλωματών (για παράδειγμα, η καθιέρωση τακτικών εμπορικών δρόμων επιτρέπει την συχνή ανταλλαγή πληροφοριών και πολιτιστικών δώρων μεταξύ των επιχειρηματιών και των εκπροσώπων της κυβέρνησης).

Αυτές οι συνειδητές προσπάθειες των πολιτιστικών ανταλλαγών μπορούν να χαρακτηριστούν ως πρώιμα παραδείγματα της πολιτιστικής διπλωματίας. Πράγματι, κάθε πρόσωπο που αλληλεπιδρά με διαφορετικές κουλτούρες, (επί του παρόντος ή στο παρελθόν), διευκολύνει μια μορφή πολιτιστικής ανταλλαγής, η οποία μπορεί να λάβει χώρα σε τομείς όπως η τέχνη, ο αθλητισμός, η λογοτεχνία, η μουσική, η επιστήμη, οι επιχειρήσεις, η οικονομία και όχι μόνο. Μέσα από την αλληλεπίδραση των λαών και την ανταλλαγή της

¹⁷ Γιανναράς, Χ., «Πολιτιστική Διπλωματία- Προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού», Εκδόσεις Ίκαρος, 2001

¹⁸ Χριστογιάννης, Γ., «Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία», Εκδόσεις Έλλην, 2006

γλώσσας, της θρησκείας, των ιδεών, των τεχνών και των κοινωνικών δομών έχουν βελτιωθεί σταθερά οι σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών ομάδων¹⁹.

Ιστορικές Πράξεις Πολιτιστικής Διπλωματίας

Παρακάτω θα αναφερθούν ιστορικά παραδείγματα άσκησης Πολιτιστικής (Πολιτισμικής) Διπλωματίας από το τέλος του δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, χρησιμοποιώντας διαφορετικές οπτικές του πολιτισμού για να καταδείξουν τι είναι αυτό που η ανθρωπότητα μοιράζεται μέσω του πολιτισμού. Τέτοια παραδείγματα συναντώνται και στην αρχαιότητα με την κατασκευή της βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας, ή ακόμα και τη προώθηση της ορθόδοξου θρησκείας από την Βυζαντινή αυτοκρατορία προς τα σλαβικά εδάφη.

Στο σημείο αυτό, οφείλουμε να υπογραμμίσουμε πως στην έννοια της πολιτιστικής διπλωματίας προσδίδεται διαφορετικό περιεχόμενο, ανάλογα με τους φορείς και την κυβέρνηση που την ασκούν. Για παράδειγμα, οι Γάλλοι θεωρούνται οι μεγαλύτεροι επενδυτές πάνω στην πολιτιστική διπλωματία, καθώς έχουν αναπτύξει ένα διεθνές δίκτυο εκπαιδευτικών ινστιτούτων προς διατήρηση της γαλλικής γλώσσας και κατ'επέκταση, του πλούσιου πολιτιστικού παρελθόντος τους, κατανοώντας ότι το γόητρο και η επιρροή τους στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην επιβίωση της «francophonie» σε οικουμενική κλίμακα. Αντίστοιχα, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής που έχουν μικρή εθνική ιστορία αλλά τεράστια οικονομική και στρατιωτική ισχύ θεωρούνται ότι επιδιώκουν την πραγμάτωση των παγκόσμιων στόχων τους μέσα από αυτή τη μορφή διπλωματίας²⁰. Ο Ανδρεάδης²¹ πιστεύει ότι η πολιτιστική διπλωματία που ασκούν δεν είναι μεγάλης κλίμακας - και αναλώνεται κυρίως στο χώρο του θεάματος, των παγκοσμιοποιημένων Μέσων και σε ορισμένα εμβληματικά προϊόντα- καθώς διακατέχονται από μια αίσθηση πολιτισμικής υπεροχής απέναντι στον υπόλοιπο κόσμο. Όσον αφορά την Ελλάδα, ο Κουσκουβέλης²² υποστηρίζει πως το γεγονός ότι η δραστηριότητα της πολιτιστικής διπλωματίας εντείνεται και έχει ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα που χαρακτηρίζεται από πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, σύγχρονη πολιτιστική παραγωγή αλλά και από ανάγκη προσανατολισμού της οικονομίας προς την τουριστική βιομηχανία. Θεωρεί, ακόμα, πως της προσφέρεται η δυνατότητα να παίξει ενεργό ρόλο στο χώρο και της εκπαιδευτικής διπλωματίας, μέσω της διασύνδεσης παιδείας και πολιτισμού.

¹⁹ http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy, προσπελάστηκε στις 18/3/2014.

²⁰ Χριστογιάννης, Γ., «Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία», Εκδόσεις Έλλην, 2006

²¹ Ανδρεάδης, Γ. και Τζουμάκα Ε., «Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές», εκδόσεις Σιδέρης, 2006

²² Κουσκουβέλης, Η., «Μία ολιστική προσέγγιση στην εξωτερική πολιτική», εφημερίδα Μακεδονία, 25/10/2009

Ιδιαίτερα όσον αφορά στην εκπαίδευση, αποτελεί γεγονός πως κάποιες ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες φημίζονται και για το υψηλό επίπεδο πανεπιστημιακών και ερευνητικών κέντρων ,σε συνδυασμό με υποτροφίες σε αυτά, που προσφέρουν. Με τον τρόπο αυτό, προσελκύουν μεγάλο αριθμό σπουδαστών και ερευνητών από το διεθνή χώρο, οι οποίοι ,πέρα από τα με άμεσα οικονομικά οφέλη που επιφέρουν, καλλιεργούν με τη σειρά τους αισθήματα φιλίας και οικειότητας προς αυτές. Αντίστοιχα, η κινητικότητα μέσω της εκπαίδευσης και η διάκριση αλλοδαπών σε εκπαιδευτικά ιδρύματα διεθνούς επιρροής ενισχύει την προβολή της χώρας καταγωγής τους στο εξωτερικό και αυξάνει τις ευκαιρίες για εκπαιδευτικές συνεργασίες και παραγωγή γνώσης.

Οι παρακάτω δράσεις που θα αναφερθούν, έχουν λειτουργήσει καταλυτικά στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των λαών και στην αποφυγή συγκρούσεων. Βασική πηγή αυτών των πληροφοριών είναι η Ακαδημία της Πολιτιστικής Διπλωματίας (ICD). Μέσα από το παρακάτω χρονοδιάγραμμα, παρουσιάζονται πράξεις ορόσημα της Πολιτιστικής Διπλωματίας στη πράξη, αποδεικνύοντας τον τρόπο που υλοποιείται η καθαρή θεωρία, καθιστώντας έτσι την έννοια της Πολιτιστικής Διπλωματίας πιο προσιτή και ενδιαφέρουσα.

1. 1945 εως 1991 (1994 – “Amerika”) Τα Περιοδικά “Amerika”, “USSR / Soviet Life” ως μέσο άσκησης Πολιτιστικής διπλωματίας κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Τα δύο περιοδικά ενήργησαν ως ένα παράθυρο την άλλη χώρα και τα δύο ήταν περιζήτητα σε έναν κόσμο με νοοτροπία «εμείς εναντίον αυτών”. Συνολικά, τα περιοδικά βοήθησαν στην προώθηση της δημόσιας διπλωματίας ανάμεσα σε δύο υπερδυνάμεις και προσπάθησαν να ενημερώσουν, να εκπαιδεύσουν και να διαφωτίσουν τους αναγνώστες τους μέχρι το 1991, με την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης.
2. 1954 Πρέσβης Καλής Θελήσεως Ο αμερικανός ηθοποιός και τραγουδιστής Danny Kaye έγινε ο πρώτος πρέσβης καλής θελήσεως των ηνωμένων εθνών. Η συμμετοχή των διασημοτήτων στην παγκόσμια πολιτική σκηνή έχει βελτιώσει τις σχέσεις μεταξύ διαφορετικών ομάδων, ασκώντας έτσι πολιτιστική διπλωματία.
3. 1955 Το βιβλίο Guinness των Παγκοσμίων Ρεκόρ Ξεκινώντας από ένα παιχνίδι του διευθύνοντα συμβούλου της ζυθοποιίας Guinness, έγινε πραγματικότητα ένα πρότζεκτ καταγραφής των παγκοσμίων ανθρώπινων και φυσικών ρεκόρ. Το βιβλίο Guinness, Μπορεί να θεωρηθεί ως διεθνές παράδειγμα πολιτιστικής διπλωματίας στην πράξη, καθώς ξεπερνά τα εθνικά, πολιτισμικά, και γλωσσικά σύνορα των ανθρώπων.
4. 1956 Διαγωνισμός Τραγουδιού της Eurovision Η ιδέα της δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού διαγωνισμού τραγουδιού προέκυψε για πρώτη φορά το

1950, όταν οι χώρες της Ευρώπης προσπάθησαν να ανακάμψουν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο . Με πρωτοβουλία του Marcel Bezencon, γενικού διευθυντή της ελβετικής τηλεόρασης και πρόεδρου της European Broadcasting Union, προτείνεται να συσταθεί ένας τηλεοπτικός διαγωνισμός τραγουδιού που θα μεταδίδεται σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Ο πρώτος διαγωνισμός της Eurovision πραγματοποιήθηκε το 1956 επεκτάθηκε γρήγορα με όλο και περισσότερες χώρες να λαμβάνουν μέρος, σε βαθμό που η Eurovision του 2014 θα έχει πάνω από 30 διαφορετικούς συμμετέχοντες . Από το πλήθος των κανόνων του διαγωνισμού ένας από τους πιο σημαντικούς , από την άποψη της πολιτιστικής διπλωματίας, είναι ότι δεν είναι δυνατόν κανείς να ψηφίσει υπέρ ενός καλλιτέχνη που προέρχεται από την ίδια χώρα με τον ψηφοφόρο. Αυτό οδηγεί στο να τονιστεί η εκτίμηση τραγουδιών από άλλους πολιτισμούς, και όχι απλώς να εντίνει τον ανταγωνισμό μεταξύ των εκπροσώπων των συγκεκριμένων χωρών.

5. 1969 Φεστιβάλ Woodstock Το Μουσικό Φεστιβάλ Woodstock, αναφέρεται ως «3 μέρες Ειρήνης και Μουσικής» και πραγματοποιήθηκε στην πόλη του Μπέθελ, στη Νέα Υόρκη. Ήταν τόσο δημοφιλές που παρευρέθησαν περισσότεροι από τους διπλάσιους από αυτούς που αναμένονταν και τελικά κατέληξε να γίνει ένα ελεύθερο φεστιβάλ. Ένα φεστιβάλ αυτού του μεγέθους δεν είχε λάβει χώρα πριν, αλλά έτρεξε ειρηνικά, με τους συμμετέχοντες να συμβάλλουν στην διατήρηση της αίσθησης της κοινωνικής αρμονίας και ειρήνης. Το Woodstock Festival του 1969 θεωρείται ευρέως το αποκορύφωμα του zeitgeist του 1960 υποστηρίζοντας την ελευθερία της έκφρασης και την αγάπη. Η μουσική είναι ένα ισχυρό εργαλείο για την ένωση των ανθρώπων μέσω πολιτιστικών ανταλλαγών. Το Woodstock Festival παραμένει ένα σύμβολο των αρχών της αγάπης και της ειρήνης που ενσαρκώνεται από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 στις καρδιές και το μυαλό πολλών.
6. 1987 Πρόγραμμα Erasmus 1987 Το Πρόγραμμα ανταλλαγής φοιτητών της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Erasmus» ιδρύθηκε το 1987 και έχει επεκταθεί έκτοτε, ενσωματώνοντας όλο και περισσότερες χώρες και επίπεδα σπουδών. Το 2007, το πρόγραμμα Erasmus ενσωματώθηκε στο Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Δια βίου μάθηση 2007-2013». Από την ίδρυσή της, σχεδόν 3 εκατομμύρια φοιτητές έχουν λάβει μέρος σε αυτές τις ανταλλαγές. Το πρόγραμμα έχει το όνομά του ολλανδού φιλοσόφου Desiderius Erasmus του Ρότερνταμ, που έζησε και εργάστηκε σε πολλά μέρη στην Ευρώπη για να διευρύνει τις γνώσεις του και να αποκτήσει νέες. Κατά παρόμοιο τρόπο, το πρόγραμμα της ΕΕ έχει ως στόχο να διευρύνει τους ορίζοντές των νέων, βοηθώντας τους να

αποκτήσουν πολύτιμες δεξιότητες, όπως η γνώση ξένων γλωσσών, η προσαρμοστικότητα και η διαπολιτισμική συνειδητοποίηση.

7. 1989 Η Βαλτική Αλυσίδα Στις 23 Αυγούστου 1989, σχεδόν δύο εκατομμύρια άνθρωποι ένωσαν τα χέρια για να σχηματίσουν μια ανθρώπινη αλυσίδα, «Η αλυσίδα της Βαλτικής », η οποία επεκτάθηκε σε σχεδόν 370 μίλια και 3 χώρες - οι χώρες της Βαλτικής, Εσθονία, Λετονία και Λιθουανία. Ο Δρόμος της Βαλτικής σηματοδότησε την 50η επέτειο του Συμφώνου Μολότοφ - Ρίμπεντροπ μεταξύ της Σοβιετικής Ένωσης και της ναζιστικής Γερμανίας. Το σύμφωνο διαιρούσε τις περιοχές της Ανατολικής Ευρώπης σε ναζιστικές και σοβιετικές σφαίρες επιρροής και οδήγησε άμεσα στην κατοχή των χωρών της Βαλτικής από τη Σοβιετική Ένωση το 1940. Ο Δρόμος της Βαλτικής ήταν ένα κάλεσμα για ανεξαρτησία και από τις τρεις χώρες της Βαλτικής και επέστησε ιδιαίτερα την παγκόσμια προσοχή ώστε να επιτευχθεί η δημοσιοποίηση του προβλήματος κι έγινε σύμβολο της αλληλεγγύης της Βαλτικής . Η αλυσίδα της Βαλτικής ήταν ένα παράδειγμα της διπλωματίας των πολιτών που πραγματικά πέτυχε χωρίς τη χρήση της παραδοσιακής διπλωματίας. Τα αποτελέσματα του Δρόμου της Βαλτικής έγιναν αισθητά εντός του έτους, όταν ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ υπέγραψε ένα έγγραφο που καταδικάζε το σύμφωνο Μολότοφ-Ρίμπεντροπ, και εντός 7 μηνών από τη διαμαρτυρία, η Λιθουανία έγινε η πρώτη από τις Δημοκρατίες της Σοβιετικής Ένωσης που κηρύξε την ανεξαρτησία της.
8. 1995 Η δράση Comenius είναι μέρος του προγράμματος Σωκράτης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στον τομέα της εκπαίδευσης, Το πρόγραμμα Σωκράτης εγκαινιάστηκε για πρώτη φορά το 1995 και έχει στόχο, μεταξύ άλλων, να προάγει τη συνεργασία και την κινητικότητα, καθώς επίσης και να ενισχύσει την ευρωπαϊκή διάσταση στον τομέα της εκπαίδευσης. Στοχεύει σε όλο το φάσμα της εκπαίδευσης, από τους μαθητές των νηπιαγωγείων έως ενήλικες μαθητές κάθε ηλικίας, και από συμπράξεις σχολείων μέχρι ανάλυση της εκπαιδευτικής πολιτικής στις χώρες που συμμετέχουν σε αυτό. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει 8 διαφορετικές δράσεις για την επίτευξη των στόχων του μία των οποίων είναι η δράση Comenius. Η δράση αυτή αποβλέπει στη βελτίωση της ποιότητας της σχολικής εκπαίδευσης, στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασής της και ενθαρρύνει την εκμάθηση γλωσσών προάγοντας τη διαπολιτισμική συνειδητοποίηση.
9. 1998 Διεθνής Διαστημικός Σταθμός Η κατασκευή του Διεθνούς Διαστημικού Σταθμού (ISS) άρχισε στις 20 Νοεμβρίου 1998. Η Zarya Module, που ήταν χρηματοδοτούμενη από Αμερικανούς, αλλά δημιουργήθηκε από Ρώσους, μπήκε σε τροχιά γύρω από τη γη. Μια

διεθνής συνεργασία των διαστημικών υπηρεσιών από τις ΗΠΑ, τη Ρωσία, την Ευρώπη, την Ιαπωνία, τον Καναδά οργανώθηκε για να βοηθήσει στην κατασκευή του ISS. Ο ISS ήταν το πιο πολύπλοκο πολιτικά, πρόγραμμα εξερεύνησης του διαστήματος που έχει ποτέ λάβει χώρα. Αυτή τη στιγμή ο ISS έχει ένα μόνιμο πλήρωμα έξι αστροναυτών, οι οποίοι διεξάγουν έρευνα σε διάφορους τομείς όπως η ζωή, επίγειες και διαστημικές επιστήμες. Ο Διεθνής Διαστημικός Σταθμός (ISS) ήταν το αποτέλεσμα των κοινών προσπαθειών των οργανισμών του διαστήματος δεκαέξι διαφορετικών χωρών. Το έργο έφερε σε επαφή διεθνή πληρώματα, χρησιμοποιώντας έτσι την επιστήμη ως ένα όχημα ώστε η Πολιτιστική Διπλωματία να ενισχύσει τις διεθνείς σχέσεις.

10.2000s Γαστρονομική Διπλωματία: Η μαγειρική διπλωματία, που μερικές φορές ονομάζεται επίσης «Γαστροδιπλωματία/Gastrodiplomacy», ορίζεται ως η χρήση του φαγητού ως μέσο δημιουργίας διαπολιτισμικής κατανόησης με την ελπίδα βελτίωσης της αλληλεπίδρασης και της συνεργασίας. Η Μαγειρική διπλωματία είναι μια σχετικά πρόσφατη καινοτομία στον τομέα της Πολιτισμικής Διπλωματίας, καθιστώντας την επίσημη εισαγωγή της στις αρχές αυτού του αιώνα με διάφορες κυβερνήσεις, όπως της Νότιας Κορέας και της Ταϊλάνδης να αγκαλιάζουν τέτοιες μαγειρικές πρωτοβουλίες. Αναφέρθηκε σε ένα άρθρο του Economist το 2002 πάνω στο πρόγραμμα «Η Ταϊλανδέζικη Κουζίνα του Κόσμου», την πρώτη κυβερνητική πρωτοβουλία μαγειρικής διπλωματίας στον κόσμο, που πραγματικά επινόησε τον όρο και ενέπνευσε κι άλλες κυβερνήσεις να ακολουθήσουν το παράδειγμά της. Το 2012, η κυβέρνηση των ΗΠΑ δημιούργησε κι εγκαινίασε τη δική της «Πρωτοβουλία Συνεταιρισμού Μαγειρικής Διπλωματίας», με περισσότερους από 80 αμερικανούς σεφ που αποτέλεσαν το «Αμερικάνικο Σώμα Σεφ» να αποστέλλονται στο εξωτερικό σε μια δημόσια διπλωματική αποστολή για την εκπαίδευση του ξένου κοινού στην αμερικανική κουζίνα.

11.2011 Καμπάνια κατά του μίσους της United Colors of Benetton: Το 2011, ο όμιλος Benetton δημιούργησε το Ίδρυμα «UNHATE» για τη νέα του παγκόσμια επικοινωνιακή εκστρατεία. Η εκστρατεία ήταν μια πρόσκληση προς τους ηγέτες και τους πολίτες του κόσμου για την καταπολέμηση της κουλτούρας του μίσους σε όλες τις μορφές της. Σύμφωνα με την Benetton: «Αυτές είναι συμβολικές εικόνες συμφιλίωσης -με μια πινακίδα ειρωνικής ελπίδας και εποικοδομητικής πρόκλησης- ώστε να προκαλέσουν προβληματισμό για το πώς η πολιτική, η πίστη και οι ιδέες, ακόμη και όταν είναι αποκλίνουσες και αντίθετες μεταξύ τους, θα πρέπει να οδηγούν σε διάλογο και μεσολάβηση». Η νέα καμπάνια, η δημιουργία του Ίδρυματος και οι υπόλοιπες πρωτοβουλίες του σχεδίου «UNHATE»,

εξέφρασαν τη βούληση της Benetton για να καθοδηγήσει την επιθυμία για συμμετοχή και αλλαγή που εμπυχώνει τους πολίτες του κόσμου. Η αμφιλεγόμενη σειρά διαφημίσεων κέρδισε το Press Grand Prix στο Φεστιβάλ Διαφήμισης στις Κάννες το 2012 και αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα Πολιτιστικής Διπλωματίας, καθώς αποσκοπεί στο να συμβάλει στη δημιουργία μιας νέας κουλτούρας εναντίον του μίσους στη διεθνή κοινότητα.

Κυβερνητικοί θεσμοί αφιερωμένοι στην Πολιτισμική Διπλωματία

Υπάρχουν πολλοί θεσμοί παγκοσμίως που έχουν αφιερωθεί στην Πολιτισμική Διπλωματία. Παρακάτω παρατίθεται μια λίστα με τους περισσότερους από αυτούς

1. Γαλλική Συμμαχία (Alliance Francaise) Γαλλία, 1883 – Σκοπός της είναι η διάδοση της ευαισθητοποίησης για τη γαλλική γλώσσα και το Γαλλόφωνο Πολιτισμό. Το Γαλλικό Ινστιτούτο αποτελεί εξέλιξή της.
2. Dante Alighieri Societa, Ιταλία, 1886 – Σκοπός της, η προώθηση της Ιταλικής Γλώσσας και κουλτούρας σε όλο τον κόσμο.
3. Deutsche Akademische Austausch Dienst (DAAD), Γερμανία, 1925 – Σκοπός της, η προώθηση των Γερμανικών σπουδών και της γερμανικής γλώσσας στο εξωτερικό
4. Balassi Institute, Ουγγαρία, 1927 – Σκοπός του, η διάδοση και προώθηση της Ουγγρικής κουλτούρας στο εξωτερικό
5. Instituto Camoes, Πορτογαλία, 1929 - Σκοπός του, η προώθηση της Πορτογαλικής Γλώσσας και Κουλτούρας στο εξωτερικό
6. Βρετανικό Συμβούλιο (British Council), Ηνωμένο Βασίλειο, 1934 – Σκοπός του, η ανταλλαγή και προώθηση της αγγλικής γλώσσας και της βρετανικής κουλτούρας
7. Πολιτιστικό Ινστιτούτο της Δανίας (The Danish Cultural Institute), Δανία, 1940 – Σκοπός του η ενίσχυση της διεθνούς συνεννόησης, οργανώνοντας τη διάδοση των πληροφοριών σχετικά με τις Πολιτιστικές Ανταλλαγές και την παροχή πληροφοριών σχετικά με τη Δανία"
8. Σουηδικό Ινστιτούτο (Swedish Institute – SI.), Σουηδία, 1945 – Σκοπός του, η προώθηση της Σουηδίας σε όλο τον κόσμο

9. Ινστιτούτο Goethe (Goethe Intitut), Γερμανία, 1951 – Σκοπός του, η προώθηση της Γερμανικής Γλώσσας και Κουλτούρας μέσω της Διεθνούς Ανταλλαγής
10. Ινστιτούτο Cervantes (El Instituto Cervantes), Ισπανία, 1951 – Σκοπός του, η προώθηση και η διδασκαλία της Ισπανικής γλώσσας και η διάδοση της ισπανικής κουλτούρας
11. Το πολιτιστικό φόρουμ της Αυστρίας (The Austrian Cultural Forum), Αυστρία, 1954 – Σκοπός του, η προώθηση πολιτισμικών ανταλλαγών ανάμεσα σε αυστριακούς και στον υπόλοιπο κόσμο
12. Ιταλικό ινστιτούτο πολιτισμού (Istituto Italiano di Cultura), Ιταλία, 1961 – Σκοπός του, η προώθηση της ιταλικής γλώσσας και πολιτισμούς εκτός συνόρων
13. Ιαπωνικό Ίδρυμα (Japan Foundation), Ιαπωνία, 1972 – Σκοπός του η διάδοση και προώθηση του ιαπωνικού πολιτισμού και της ιαπωνικής γλώσσας μέσω ανθρώπων σε όλο τον κόσμο
14. Ο Ρώσος της επιστήμης και του πολιτισμού (The Russian of Science and Culture), Ρωσία, 1984 – Σκοπός του, η διάδοση και προώθηση της ρωσικής κουλτούρας και γλώσσας
15. Ινστιτούτο του Αραβικού κόσμου (Institute du Monde Arabe), Γαλλία, 1987- Σκοπός του, η προώθηση της πολιτισμικής κατανόησης μεταξύ της ευρώπης και του αραβικού κόσμου
16. Ινστιτούτο του βουλγαρικού πολιτισμού στη Μόσχα (Bulgarian Cultural Institute Moscow), Γερμανία, 1988 – Σκοπός του η ενίσχυση Βουλγαρο-ρωσικής πολιτισμικής ανταλλαγής
17. Εσθονικό Ινστιτούτο (Eesti Instituut), Εσθονία, 1988 – Σκοπός του η διάδοση πληροφοριών, σχετικά με τον εσθονικό πολιτισμό και η προώθηση περαιτέρω πολιτισμικών συνδέσμων
18. Φιλανδικά Πολιτιστικά και Ακαδημαϊκά Ινστιτούτα (The Finnish Culture and Academic Institutes), Φιλανδία, 1991 – Σκοπός του, η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των φιλανδικών και των διεθνών πολιτιστικών και ακαδημαϊκών οργανώσεων
19. Ινστιτούτο Ρουμάνικου Πολιτισμού (Institutul Cultural Roman), Ρουμανία, 1991 – Σκοπός του, η προώθηση της Ρουμάνικης κουλτούρας και γλώσσας μέσω της διεθνούς ανταλλαγής
20. Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού, Ελλάδα, 1992 – Σκοπός του, η προώθηση του ελληνικού πολιτισμού και η διάδοση της ελληνικής γλώσσας σε όλο τον κόσμο

21. Διεθνές Πολιτιστικό Συμβούλιο της Αυστραλίας (Australia International Cultural Council), Αυστραλία, 1992 – Σκοπός του, η προώθηση της αυστραλιανής εγχώριας τέχνης και κουλτούρας στο εξωτερικό
22. Το Κέντρο Ειρήνης του Peres (The Peres Centre for Peace), Ισραήλ, 1996 – Σκοπός του, να προάγει τη διαρκή ειρήνη και ανάπτυξη στη Μέση Ανατολή, προωθώντας την ανοχή, την οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη και συνεργασία
23. Το Ινστιτούτο Adam Mickiewicz (The Adam Mickiewicz Institute) Πολωνία, 2000 – Σκοπός του, να προάγει τον Πολωνικό πολιτισμό σε όλο τον κόσμο
24. Το Ινστιτούτο του Κονφούκιου (The Confucius Institute), Κίνα, 2004 – Σκοπός του, να προάγει την κινέζικη γλώσσα και πολιτισμό και τη διευκόλυνση της πολιτιστικής ανταλλαγής
25. Το Φλαμανδο-Ολλανδικό σπίτι DeBuren (The Flemish- Dutch House DeBuren) Φλαμανδία και Ολλανδία, 2004 – Σκοπός του να προάγει τον πολιτισμό των Κάτω χωρών στο εξωτερικό
26. Ιρλανδικός Πολιτισμός (Culture Ireland), Ιρλανδία, 2005 – Σκοπός του, να προάγει τις Ιρλανδικές τέχνες παγκόσμια, δημιουργώντας και στηρίζοντας ευκαιρίες για ιρλανδούς καλλιτέχνες και εταιρίες
27. Το Ίδρυμα Anna Lindh (The Anna Lindh Foundation), Αίγυπτος, 2005 – Σκοπός του, να φέρει ανθρώπους κοντά από όλη τη Μεσόγειο και να βελτιώσει τον αμοιβαίο σεβασμό ανάμεσα στους πολιτισμούς
28. Ίδρυμα του Αφρικάνικου Πολιτισμού και της διεθνούς κατανόησης (Institute for African Culture and International Understanding), Νιγηρία, 2007 – Σκοπός του να διατηρήσει την πολιτιστική κληρονομιά της Αφρικής, να προάγει και να ενδυναμώσει την αναγέννηση των αφρικάνικων πολιτισμών σε τοπικό και διεθνές επίπεδο
29. Ίδρυμα Russkiy Mir (Russkiy Mir Foundation), Ρωσία, 2007 – Σκοπός του, να προάγει τη ρωσική γλώσσα, κληρονομιά και πολιτισμό
30. Ινστιτούτο Yunus Emre (Yunus Emre Institute), Τουρκία, 2007 – Σκοπός του, να προάγει την τουρκική γλώσσα, πολιτισμό, τέχνες και ιστορία
31. Κορεάτικα Πολιτιστικά Κέντρα (Korean Cultural Centers), Νότιος Κορέα, 2009 – Σκοπός του να ενημερώνουν και να επικοινωνήσουν το πνεύμα του κορεάτικου πολιτισμού
32. DutchCulture, Ολλανδία, 2013 – Σκοπός του, η τόνωση και υλοποίηση της διεθνούς πολιτισμικής συνεργασίας

Από την παραπάνω λίστα, γίνεται άμεσα αντιληπτό πως η πλειοψηφία των θεσμών προωθεί την εκμάθηση της γλώσσας της χώρας που εκπροσωπεί. Παρατηρούνται μεγάλες επενδύσεις τόσο οικονομικές όσο και σε ανθρώπινο δυναμικό στην οργάνωση και πραγματοποίηση της γλωσσικής διείσδυσης, που αποτελεί την αποτελεσματικότερη και μαζικότερη μορφή πολιτιστικής διείσδυσης. Με αυτό τον τρόπο, επιβεβαιώνεται η άποψη που υποστηρίζει ότι η γλώσσα δε διευκολύνει μόνο την επικοινωνία αλλά προάγει την ευρύτερη ένταξη στην κοινωνία που τη χρησιμοποιεί, από την ποίηση και τη λογοτεχνία της μέχρι τους ιδιωτισμούς της καθημερινής ζωής. Η σημασία της πολυγλωσσίας έχει αναγνωρισθεί και από το Συμβούλιο της Ευρώπης το οποίο τη χαρακτηρίζει ως εργαλείο για την επίτευξη μεγαλύτερης διαπολιτισμικής κατανόησης και βασικό στοιχείο στην πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της ηπείρου μας. Ως αποτέλεσμα, ενθαρρύνει τους πολίτες να μάθουν περισσότερες γλώσσες, σε οποιαδήποτε ηλικία και με χρήση των τρόπων που τους εξυπηρετούν.

Πολιτιστική Διπλωματία στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ενοποίηση της Ευρώπης έλαβε, αρχικά, οικονομική διάσταση ώστε να διασφαλίσει έμμεσα την ειρήνη και τη συνεργασία μεταξύ των λαών της Ευρώπης. Σύμφωνα με τον Ήφαιστο²³, έχουν εντοπιστεί διάφοροι ανασχετικοί παράγοντες, που δεν έχουν άμεσο οικονομικό χαρακτήρα, στην ενοποιητική διαδικασία μεταξύ των οποίων βρίσκεται και ο πολιτισμός. Ο Ripa di Meana²⁴ υποστηρίζει πως ο ευρωπαϊκός πολιτισμός παρουσιάζει μια ιδιαιτερότητα που πηγάζει από έναν πλουραλιστικό ανθρωπισμό βασισμένο στις αρχές της δημοκρατίας, της δικαιοσύνης και της ελευθερίας και εκφράζεται μέσα από την ποικιλία των τοπικών, περιφερειακών και εθνικών πολιτιστικών χαρακτηριστικών. Η αίσθηση από την πλευρά των πολιτών ότι ανήκουν σε έναν ευρωπαϊκό πολιτισμό αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επίτευξη της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Η θέληση για την ανάληψη πολιτιστικών δράσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο ήταν ήδη εμφανής από τη δεκαετία του 1970. Παρά την έλλειψη σαφούς νομικής βάσης, η Κοινότητα ανέλαβε έναν συγκεκριμένο αριθμό πρωτοβουλιών σε συνεργασία με άτομα και επιχειρήσεις σχετικά με την παραγωγή και διανομή πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών. Μια σημαντική κίνηση της συγκεκριμένης περιόδου είναι η ίδρυση της Ορχήστρας Νέων της ΕΚ το 1976

²³ Ήφαιστος, Π., «Ευρωπαϊκή Άμυνα και Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση: Ευρώπη πολλών ταχυτήτων κατά Ευρωπαϊκής ιδέας», εκδόσεις Οδυσσέας, 1994

²⁴ Ο Carlo Ripa di Meana επιτέλεσε Επίτροπος Πολιτισμού στην περίοδο 1985-1988

η οποία συνεχίζει μέχρι και σήμερα να λαμβάνει σημαντική οικονομική και πολιτική στήριξη από τα Κοινοτικά Όργανα και να κατατάσσεται ανάμεσα στις καλύτερες ορχήστρες του κόσμου. Σύμφωνα με τον Παπαγιάννη²⁵, η περίοδος από το 1977 έως το 1982 θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η περίοδος της αναζήτησης της Κοινότητας σχετικά με τον πολιτιστικό τομέα.

Το επόμενο διάστημα (έως το 1988), η Κοινότητα καθιστά σαφέστερη τη στάση της σχετικά με τις πολιτιστικές δραστηριότητες και αναλαμβάνει πρωτοβουλίες όπως η θέσπιση της «Ευρωπαϊκής Πόλης Πολιτισμού», του «Ευρωπαϊκού πολιτιστικού μήνα», η διευκόλυνση²⁶ της εισόδου των νέων στα μουσεία και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις καθώς και η δημιουργία²⁷ διεθνικών πολιτιστικών διαδρομών. Το 1988 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζει τη σημασία ύπαρξης ευρωπαϊκής πολιτιστικής Κοινότητας και προτείνει τη συγκρότηση ειδικής Επιτροπής υπεύθυνης για τα Πολιτιστικά Θέματα²⁸ με στόχο την αναθέρμανση του τομέα. Ακόμα, το 1990 δημιούργησε το πρόγραμμα "**Καλειδοσκόπιο**", που είχε ως στόχο την αύξηση της δημοτικότητας του πολιτισμού και της ιστορίας των Ευρωπαϊκών λαών, καθώς και την προώθηση της καλλιτεχνικής και πολιτιστικής συνεργασίας σε επαγγελματικό επίπεδο. Μέσα από το πρόγραμμα αυτό, η Κοινότητα στήριζε πολιτιστικά γεγονότα στα οποία συμμετείχαν τουλάχιστον τρία κράτη μέλη της, ενθάρρυνε την καλλιτεχνική δημιουργία μέσω της κινητικότητας και της κατάρτισης των ενδιαφερόμενων πολιτών και επεδίωκε τη διακρατική συνεργασία μεταξύ πολιτιστικών οργανώσεων που θα οδηγούσε στο σχηματισμό πολιτιστικών δικτύων.

Καθώς ωριμάζε η ιδέα της ολοκλήρωσης και γίνονταν πιο σταθερά βήματα για την επίτευξή της, άρχισε να γίνεται αντιληπτή η συνεισφορά του πολιτισμού στο σχηματισμό μιας κοινής ευρωπαϊκής συνείδησης. Ως αποτέλεσμα, το 1992

²⁵ Παπαγιάννης, Δ., «Ο πολιτισμός στην Ευρωπαϊκή Ένωση κοινοτικό κεκτημένο και οι νέες ρυθμίσεις», εκδόσεις Σάκκουλα, 1995

²⁶ Ψήφισμα των Υπουργών Πολιτισμού συνελθόντων στα πλαίσια του Συμβουλίου της 20ής Δεκεμβρίου 1985 σχετικά με τους ειδικούς όρους εισόδου των νέων στα μουσεία και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41985X1231%2801%29:EL:HTML>

²⁷ Ψήφισμα των αρμόδιων για τα πολιτιστικά θέματα υπουργών που συνήλθαν στα πλαίσια του Συμβουλίου της 17ης Φεβρουαρίου 1986 σχετικά με την καθιέρωση διεθνικών πολιτιστικών δρομολογίων

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41986X0226:EL:HTML>

²⁸ «Ευρωπαϊκή Κοινότητα και πολιτισμός», 1988

<http://aei.pitt.edu/14726/1/EUR-FILE-10-88.pdf>

στο πλαίσιο της συνθήκης του Μάαστριχτ²⁹ για τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρίστηκε επίσημα ο ρόλος του πολιτισμού στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Η Συνθήκη υπογραμμίζει ότι η κοινή πολιτιστική πολιτική δεν επιδιώκει την εναρμόνιση των πολιτισμικών ταυτοτήτων των κρατών μελών, αλλά, αντίθετα, τη διατήρηση της ποικιλομορφίας τους. Ιδιαίτερα σύμφωνα με άρθρο 3, η Ένωση σέβεται τον πλούτο της πολιτιστικής και γλωσσικής της πολυμορφίας και μεριμνά για την προστασία και ανάπτυξη της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς. Συγκεκριμένα στο άρθρο 151- που παραμένει αμετάβλητο μέχρι τις μέρες μας - ορίστηκε η πολιτική πολιτισμού της Ένωσης. Σήμερα, η συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης επαναβεβαιώνει ότι «η Ένωση συμβάλλει στην ανάπτυξη των πολιτισμών των κρατών μελών, σεβόμενη την εθνική και περιφερειακή πολυμορφία τους, ενώ ταυτόχρονα προβάλλει την κοινή πολιτιστική κληρονομιά» (άρθρο 167).

Το 1997, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο αποφάσισαν την εφαρμογή του προγράμματος **Αριάδνη** που είχε ως στόχο τη διάδοση των ευρωπαϊκών λογοτεχνικών έργων. Το πρόγραμμα αυτό εφαρμόστηκε μόνο για δύο συνεχόμενα έτη και εξασφάλισε επιχορηγήσεις σε εκδότες, θεατρικούς

²⁹ Άρθρο 151 Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

1. Η Κοινότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη των πολιτισμών των κρατών μελών και σέβεται την εθνική και περιφερειακή πολυμορφία τους, ενώ ταυτόχρονα προβάλλει την κοινή πολιτιστική κληρονομιά.

2. Η δράση της Κοινότητας αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό είναι αναγκαίο, υποστηρίζει και συμπληρώνει τη δράση τους στους ακόλουθους τομείς:

βελτίωση της γνώσης και της διάδοσης του πολιτισμού και της ιστορίας των ευρωπαϊκών λαών,

διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρωπαϊκής σημασίας,

μη εμπορικές πολιτιστικές ανταλλαγές,

καλλιτεχνική και λογοτεχνική δημιουργία, συμπεριλαμβανομένου του οπτικοακουστικού τομέα.

3. Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη ευνοούν τη συνεργασία με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς στον πολιτιστικό τομέα, και ειδικότερα με το Συμβούλιο της Ευρώπης.

4. Η Κοινότητα όταν αναλαμβάνει δράσεις δυνάμει άλλων διατάξεων της παρούσας συνθήκης, λαμβάνει υπόψη τις πολιτιστικές πτυχές, αποβλέποντας ειδικότερα στο σεβασμό και στην προώθηση της πολυμορφίας των πολιτισμών της.

http://eur-lex.europa.eu/el/treaties/dat/12002E/htm/C_2002325EL.003301.html

παραγωγούς, οργανισμούς και τοπικούς συλλόγους για τη μετάφραση θεατρικών και λογοτεχνικών έργων, την πραγματοποίηση εκδηλώσεων ευρωπαϊκής συνεργασίας και ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος που διευκόλυναν την πρόσβαση στο ευρωπαϊκό βιβλίο, την ανάγνωση και την έρευνα. Συνολικά, μέσω του προγράμματος πραγματοποιήθηκαν 638 μεταφράσεις βιβλίων, 49 παιδαγωγικά έργα και 89 πολιτιστικές συνεργασίες.

Την ίδια χρονιά εγκρίθηκε και το πρόγραμμα **Ραφαήλ** που στόχευε στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και διέθετε προϋπολογισμό ύψους 30 εκατομμυρίων ευρώ. Συγκεκριμένα, η Ένωση μέσω αυτού του προγράμματος ήθελε να ενθαρρύνει τη συνεργασία για την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης, να ευαισθητοποιήσει τους πολίτες σχετικά με αυτήν και να διευκολύνει την πρόσβασής τους σε αυτή. Οι κύριοι τομείς που καλύφθηκαν από το πρόγραμμα ήταν η ακίνητη και κινητή κληρονομιά (μουσεία, συλλογές, βιβλιοθήκες και αρχεία, συμπεριλαμβανομένων των φωτογραφικών φιλμ και των αρχείων ήχου), η αρχαιολογική και υποθαλάσσια κληρονομιά, η αρχιτεκτονική κληρονομιά και τα πολιτιστικά τοπία με φυσικά και πολιτιστικά αντικείμενα. Στα τέσσερα χρόνια λειτουργίας του, υποστήριξε συνολικά περίπου 360 έργα εμπλέκοντας περισσότερους από 1.500 ευρωπαϊκούς φορείς.

Με την ολοκλήρωση των προαναφερθέντων προγραμμάτων και τη συνεχή εξέλιξη και διεύρυνση της Ένωσης, έγινε εντονότερη η ανάγκη για τη δημιουργία ενός πραγματικά ευρωπαϊκού πολιτιστικού χώρου. Προκειμένου οι πολίτες να συμμετάσχουν ενεργά και να υποστηρίξουν πλήρως την ευρωπαϊκή ενοποίηση, αποφασίστηκε να δοθεί περισσότερη έμφαση στις κοινές πολιτιστικές αξίες και ρίζες τους που αποτελούν καθοριστικό στοιχείο της ταυτότητας και της ένταξής τους σε μια κοινωνία βασισμένη στην ελευθερία, τη δημοκρατία, την ανοχή και την αλληλεγγύη. Κατά συνέπεια, η Ένωση αποφάσισε να ενθαρρύνει περαιτέρω τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών της και να στηρίξει τη δράση τους σε συγκεκριμένους τομείς όπως η διάδοση του πολιτισμού και της ιστορίας των ευρωπαϊκών λαών, η διατήρηση της ευρωπαϊκής σημασίας πολιτιστικής κληρονομιάς, οι μη εμπορικές πολιτιστικές ανταλλαγές, η καλλιτεχνική, λογοτεχνική και οπτικοακουστική δημιουργία και η πολιτιστική συνεργασία με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς.

Το 2000, με απόφαση³⁰ του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, εγκρίθηκε η θέσπιση του προγράμματος-πλαίσιου «**Πολιτισμός 2000**» και η Ένωση υιοθέτησε μια νέα προσέγγιση για την πολιτιστική της δράση με στόχο τη δημιουργία ενός κοινού πολιτιστικού χώρου. Το πρόγραμμα επιδίωκε την

³⁰ Απόφαση αριθ. 508/2000/εκ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Φεβρουαρίου 2000, για τη θέσπιση του προγράμματος «Πολιτισμός 2000» <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02000D0508-20040430&qid=1395951684391&from=EN>

προώθηση του πολιτιστικού διαλόγου, τη δημιουργία και διάδοση του πολιτισμού, της κινητικότητας των καλλιτεχνών και των έργων τους, της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς, των νέων μορφών πολιτιστικής έκφρασης, καθώς και του κοινωνικού και οικονομικού ρόλου που διαδραματίζει ο πολιτισμός. Ένα σημαντικό στοιχείο του προγράμματος ήταν ότι παρείχε χρηματοδότηση προς όλα τα μέλη της Ένωσης και όλα τα υποψήφια μέλη. Αποφασίστηκε αρχικά να έχει διάρκεια πέντε ετών και προϋπολογισμό ύψους 167 εκατομμυρίων ευρώ, στοιχεία τα οποία αυξήθηκαν σε επτά έτη και 236 εκατομμύρια αντίστοιχα, ενώ το πεδίο δράσης του αφορούσε καινοτόμες και πειραματικές δράσεις τόσο σε κάθετο επίπεδο (που σχετίζονται με ένα πολιτιστικό τομέα) όσο και σε οριζόντιο (που συνενώνουν περισσότερους από έναν πολιτιστικούς τομείς).

Παράλληλα με το πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000», αναπτύχθηκαν συγκεκριμένες δράσεις που χρηματοδοτούνταν στο πλαίσιο άλλων ευρωπαϊκών προγραμμάτων και είχαν ως σκοπό την ενθάρρυνση της πολιτιστικής συνεργασίας στην Ευρώπη. Ειδικότερα, οι δράσεις υλοποιούνταν στο πλαίσιο της οικονομικής πολιτικής, καθώς και των πολιτικών έρευνας, εκπαίδευσης, κατάρτισης και περιφερειακής ανάπτυξης. Στόχευαν στην προώθηση της πολιτιστικής συνεργασίας, με την ευρύτερη έννοια, δεδομένου ότι στα περισσότερα προγράμματα μπορούσαν να συμμετάσχουν τόσο τα μέλη της Ένωσης όσο οι υποψήφιοι προς ένταξη χώρες και η συνεργασία με τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς ήταν επιθυμητή.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πρόγραμμα δράσης³¹ που παρείχε οικονομική υποστήριξη σε οργανισμούς που δραστηριοποιούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο στον τομέα του πολιτισμού για το διάστημα 2004-2006. Το χρηματοδοτικό πλαίσιο του συγκεκριμένου προγράμματος ορίστηκε στα 19 εκατομμύρια ευρώ και έδινε βαρύτητα στη χρηματοδότηση των μόνιμων δραστηριοτήτων των ευρωπαϊκών γραφείων για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες και των κέντρων του δικτύου Mercator³². Ιδιαίτερα, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Ερευνών Mercator για την πολυγλωσσία και την εκμάθηση γλωσσών προσπαθεί να ανταποκριθεί στην ανάγκη των Ευρωπαίων για την ανάπτυξη των γλωσσικών τους ικανοτήτων ώστε να μπορούν να δραστηριοποιούνται άνετα στο πολυγλωσσικό περιβάλλον της Ένωσης των 28 κρατών μελών.

³¹ Απόφαση αριθ. 792/2004/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004, σχετικά με τη θέσπιση προγράμματος κοινοτικής δράσης για την προώθηση των οργανισμών που δραστηριοποιούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο στον τομέα του πολιτισμού <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004D0792:EL:HTML>

³² <http://www.mercator-research.eu/index.php?id=1550>, προσπελάστηκε στις 20/3/2014

Μια ακόμα σημαντική απόφαση της Ένωσης λήφθηκε το 2001 με Οδηγία³³ του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου η οποία αφορά στην επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών που έχουν οριστεί ως «εθνικοί θησαυροί καλλιτεχνικής, ιστορικής ή αρχαιολογικής αξίας» του κράτους μέλους και έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος του, δηλαδή κατά παράβαση της ισχύουσας στο εν λόγω κράτος μέλος νομοθεσίας ή κατά παράβαση των όρων υπό τους οποίους χορηγήθηκε προσωρινή άδεια. Η συγκεκριμένη οδηγία αφορά τα αγαθά που απομακρύνθηκαν παράνομα από το έδαφος της χώρας μετά την 1η Ιανουαρίου 1993, αλλά παρέχει τη δυνατότητα να επεκτείνουν το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας στα αγαθά που απομακρύνθηκαν από το έδαφος τους πριν από την 1η Ιανουαρίου 1993. Από τη μία πλευρά, η επιστροφή μπορεί να επιτευχθεί με φιλικό διακανονισμό μεταξύ των διοικητικών αρχών των κρατών μελών, οι οποίες καλούνται να συνεργαστούν σε όλη τη διάρκεια της διαδικασίας: από τη φάση της αναζήτησης του συγκεκριμένου πολιτιστικού αγαθού που έχει απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος της χώρας της ΕΕ και την εύρεση της ταυτότητας του κατόχου έως και τη μεσολάβηση μεταξύ των μερών ώστε να ολοκληρωθεί η επιστροφή. Από την άλλη πλευρά, προβλέπεται και η δυνατότητα άσκησης αγωγής για την επιστροφή του πολιτιστικού αγαθού. Σε περίπτωση άρνησης του κατόχου να επιστρέψει το αγαθό, τα δικαστήρια της χώρας όπου φιλοξενείται το αγαθό ορίζονται αρμόδια να διατάξουν την επιστροφή του στην αιτούσα χώρα. Η Επιτροπή έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στην εφαρμογή της Οδηγίας αυτής και απαιτεί από τα μέλη να της υποβάλλουν κάθε τριετία έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της, βάσει της οποίας η Επιτροπή υποβάλλει, με τη σειρά της, έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή.

Με την υπογραφή της Συνθήκης της Λισαβόνας³⁴ το 2007, αποφασίζεται πως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ακολουθώντας τη συνήθη νομοθετική διαδικασία και μετά από διαβούλευση με την Επιτροπή των Περιφερειών, μπορούν θεσπίζουν δράσεις ενθάρρυνσης, χωρίς να εναρμονίζουν τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών. Εκτός από το άρθρο 167, ο τομέας του πολιτισμού διασφαλίζεται και στο άρθρο 207, το οποίο ορίζει πως το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίζει ομόφωνα για τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη εμπορικών συμφωνιών στον τομέα του

³³ Οδηγία 2001/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουνίου 2001, για την τροποποίηση της οδηγίας 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν παράνομα απομακρυνθεί από το έδαφος κράτους μέλους

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32001L0038>

³⁴ Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που υπογράφηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2007 http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2012.326.01.0001.01.FLL#C_2012326EL.01004701

εμπορίου των πολιτιστικών και οπτικοακουστικών υπηρεσιών, όταν υπάρχει κίνδυνος οι συμφωνίες αυτές να θίξουν την πολιτιστική και γλωσσική πολυμορφία της Ένωσης.

Με την ολοκλήρωση του προαναφερθέντος προγράμματος «Πολιτισμός 2000» τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα υιοθέτησαν ένα νέο εργαλείο για την προώθηση του πολιτιστικού τομέα που ονομάστηκε «**Πολιτισμός**» και κάλυπτε την περίοδο 2007-2013. Εγκρίθηκε με απόφαση³⁵ του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου είχε τους ίδιους στόχους με το πρόγραμμα-πλαίσιο «Πολιτισμός 2000» αποσκοπώντας παράλληλα στη συλλογή και διάδοση πληροφοριών πολιτιστικού περιεχομένου. Αναλυτικά, ορίστηκε ότι θα στόχευε στην ενθάρρυνση της ανάπτυξης της ευρωπαϊκής ιθαγένειας και στην ενίσχυση ενός κοινού πολιτιστικού χώρου για τους Ευρωπαίους με κοινή πολιτιστική κληρονομιά, μέσα από την ανάπτυξη της πολιτιστικής συνεργασίας των δημιουργών, των πολιτιστικών φορέων και των πολιτιστικών οργανισμών των κρατών που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Το πρόγραμμα είχε συνολικό προϋπολογισμό ύψους 400 εκατομμυρίων ευρώ και ήταν σε θέση να συγχρηματοδοτήσει περίπου 300 διαφορετικές πολιτιστικές δράσεις ανά έτος, οι οποίες κατά κύριο λόγο στόχευαν στην προώθηση

- της διακρατικής κινητικότητας των εμπλεκόμενων στον πολιτιστικό χώρο
- της διακρατικής κυκλοφορίας των καλλιτεχνικών και πολιτιστικών έργων και προϊόντων και
- του διαπολιτισμικού διαλόγου και των ανταλλαγών .

Οι περισσότερες από τις δραστηριότητες του προγράμματος διαχειρίζονταν και εκτελούνταν από την ομάδα Πολιτισμού του Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης, Οπτικοακουστικών Θεμάτων και Πολιτισμού (EACEA) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Όπως και στην προηγούμενη περίοδο, εκτός από το πρόγραμμα-πλαίσιο «Πολιτισμός 2007-2013» η Ένωση συνεχίζει να δραστηριοποιείται στο συγκεκριμένο τομέα μέσα από πολύπλευρες δράσεις. Για παράδειγμα, προσπαθώντας να προστατεύσει την πολιτιστική κληρονομιά των μελών της που απειλείται από την ενιαία αγορά και τη έλλειψη συνόρων μεταξύ τους, το Συμβούλιο ψήφισε Κανονισμό³⁶ σύμφωνα με τον οποίο η εξαγωγή από το

³⁵ Απόφαση αριθ. 1855/2006/εκ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τη θέσπιση του προγράμματος Πολιτισμός (2007-2013)

³⁶ Κανονισμός του Συμβουλίου αριθ. 116/2009 , της 18^{ης} Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:039:0001:0007:EN:PDF>

τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας ορισμένων πολιτιστικών αγαθών που έχουν καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία θα πρέπει να συνοδεύεται από την επίδειξη άδειας εξαγωγής, που εκδίδεται από το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου βρίσκεται νόμιμα το αγαθό και ισχύει στο σύνολο της Κοινότητας. Με την εφαρμογή του Κανονισμού, το 2010 εγκρίθηκαν συνολικά 18.176 άδειες εξαγωγής ενώ 103 αιτήσεις απορρίφθηκαν³⁷.

Ένα ακόμα παράδειγμα της πολύπλευρης δράσης της Ένωσης σχετικά με τον πολιτισμό είναι η ανακοίνωση³⁸ της Επιτροπής αναφορικά με το περιεχόμενο στην ψηφιακή ενιαία αγορά. Συγκεκριμένα, τονίστηκε ότι προκειμένου να εξασφαλίσει η ευρωπαϊκή πολιτιστική δημιουργικότητα και παραγωγή τους αναγκαίους πόρους που διασφαλίζουν την αυτονομία και την αξιοπρέπεια των δημιουργών και των ερμηνευτών πρέπει να αναγνωρίζονται και να προστατεύονται τα δικαιώματα των δημιουργών. Υπογραμμίστηκε, ακόμα, πως ο διάλογος μεταξύ των ενδιαφερομένων μπορεί να επιφέρει καινοτόμες λύσεις επωφελείς για όλους. Προς αυτή την κατεύθυνση, η Επιτροπή δεσμεύτηκε να θεσπίσει ένα σύγχρονο πλαίσιο για τα δικαιώματα δημιουργού, που θα επιδίωκε:

- την προώθηση καινοτόμων πρακτικών στην αγορά, με στόχο την αποτελεσματική αναγνώριση και αμοιβή των καλλιτεχνών,
- την παροχή βιώσιμων κινήτρων για τη δημιουργικότητα, την πολιτιστική πολυμορφία και την καινοτομία
- την αύξηση των δυνατοτήτων επιλογής και το άνοιγμα της πρόσβασης σε νόμιμες προσφορές από τελικούς χρήστες
- την παροχή δυνατοτήτων για την εμφάνιση νέων επιχειρηματικών μοντέλων και
- την αποτελεσματικότερη συμβολή στην καταπολέμηση των παράνομων προσφορών και της πειρατείας.

Οι λύσεις αυτές κρίθηκαν ζωτικής σημασίας τόσο για την προώθηση της ψηφιακής ενιαίας αγοράς και της πολιτικής της Ένωσης στον τομέα του πολιτισμού όσο και για την συμπλήρωση των εργασιών που βρίσκονταν σε

³⁷ Report from the Commission to the European Parliament, the Council and the European economic and social committee on the implementation of council regulation (ec) no 116/2009 of 18 December 2008 on the export of cultural goods

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0382:FIN:EN:PDF>

³⁸ Ανακοίνωση της Επιτροπής για το περιεχόμενο στην ψηφιακή ενιαία αγορά <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A52012DC0789>

εξέλιξη για την εφαρμογή του ψηφιακού θεματολογίου, τον εκσυγχρονισμό των δικαιωμάτων δημιουργού στην ενιαία αγορά και την επιτυχή εφαρμογή των προγραμμάτων MEDIA 2007³⁹ και Πολιτισμός.

Ένα ακόμα σημαντικό παράδειγμα της βαρύτητας που δόθηκε στον πολιτιστικό τομέα από τα Ευρωπαϊκά Όργανα το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα αποτελεί η δημιουργία της ευρωπαϊκής ψηφιακής βιβλιοθήκης Europeana⁴⁰ το 2008. Αυτός ο ιστότοπος, που διατίθεται σε όλες τις γλώσσες των κρατών μελών της Ένωσης, προσφέρει τη δυνατότητα πρόσβασης στο ψηφιακό πολιτιστικό υλικό ολόκληρης της Ευρώπης, ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς των κρατών μελών καθώς και αύξησης της πρόσβασης σ' αυτήν και βελτίωσης της γνώσης της. Το πλούσιο υλικό που το 2012 ανερχόταν σε 12 εκατομμύρια αντικείμενα περιλαμβάνει βιβλία, εφημερίδες, φωτογραφίες, κινηματογραφικά και οπτικοακουστικά έργα, αρχαιακά έγγραφα, μουσειακά έργα, αρχιτεκτονική και αρχαιολογική κληρονομιά. Η συμβολή της Europeana στη διατήρηση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς αναγνωρίστηκε το 2011 από την Comité des Sages⁴¹ η οποία την ανέδειξε ως το σημείο αναφοράς για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό διαδικτυακά. Σήμερα, περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα Digital Agenda for Europe, έναν από τους εφτά πυλώνες της στρατηγικής Ευρώπη 2020.

³⁹ Το MEDIA 2007 είναι ένα πρόγραμμα υποστήριξης του ευρωπαϊκού οπτικοακουστικού τομέα που διαδέχτηκε τα προγράμματα MEDIA Plus (σχετικά με ανάπτυξη, διανομή και προώθηση) και MEDIA Κατάρτιση που ίσχυαν την περίοδο 2001-2006. Το MEDIA 2007 ορίστηκε ως ενιαίο πρόγραμμα που ένωνε τις δύο προηγούμενες εκδοχές για την περίοδο 2007-2013 και είχε ως προϋπολογισμό 755 εκατ. ευρώ.

⁴⁰ <http://europeana.eu/portal>

⁴¹ Η Comité des Sages είναι μια ομάδα προβληματισμού (reflection group) με τρία επιστημονικά μέλη υψηλού επιπέδου (Elisabeth Niggemann, Maurice Lévy, και De Decker Jacques) οποία τον Ιανουάριο του 2011 εξέδωσαν την αναφορά «The New Renaissance Report» σχετικά με την ψηφιοποίηση της Ευρώπης.

http://ec.europa.eu/culture/documents/report_comite_des_sages.pdf

Δίκτυο EUNIC

Ένα αρκετά σημαντικό διεθνές δίκτυο για την προώθηση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής διπλωματίας συστάθηκε το 2006. Πρόκειται για το δίκτυο των Εθνικών Ιδρυμάτων για τον Πολιτισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (**EUNIC**)⁴² που αριθμεί 32 μέλη από 27 χώρες, που εδρεύουν σε περισσότερες από 150 χώρες και έχουν περίπου 2.000 υποκαταστήματα και χιλιάδες τοπικούς συνεργάτες. Τα μέλη σχετίζονται με τις τέχνες, τη γλώσσα, τη νεολαία, την εκπαίδευση, την επιστήμη, τον διαπολιτισμικό διάλογο και τους αναπτυξιακούς τομείς. Μέσω των ιδρυμάτων που είναι μέλη της και, κατά συνέπεια, των ικανών στελεχών τους, το EUNIC έχει άμεση πρόσβαση στα κυριότερα ινστιτούτα και τους εμπειρογνώμονες της ευρωπαϊκού πολιτιστικού τομέα. Το δίκτυο στηρίζεται στην ανοιχτή συνεργασία που αναπτύσσεται από τις τοπικές ομάδες προς τη διοίκηση με τη συνεχή εμπλοκή και των φορέων χάραξης πολιτικής που διακρίνονται στους τομείς της γλώσσας και του πολιτισμού. Το δίκτυο μπορεί να πράττει εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με αποτέλεσμα οι συλλογικές ενέργειές του να έχουν σημαντικό αντίκτυπο να συνεισφέρουν στην αποστολή της Επιτροπής. Αναλυτικά, η δράση του EUNIC διακρίνεται σε δύο επίπεδα.

Από τη μία πλευρά η δράση οργανώνεται σε κεντρικό επίπεδο, όπου υπεύθυνοι για τη διαχείριση του EUNIC ορίζονται ο πρόεδρος και δύο αντιπρόεδροι, οι οποίοι εκλέγονται για περίοδο ενός έτους. Οι εκπρόσωποι των εθνικών πολιτιστικών ιδρυμάτων που είναι μέλη συνέρχονται σε Γενική Συνέλευση δύο φορές ετησίως και υπεύθυνοι για την υλοποίηση της πολιτικής και των αποφάσεών τους είναι ο διευθυντής, ο αρμόδιος για τη δικτύωση και την επικοινωνία και ο συντονιστής του προγράμματος MENA που έχουν ως έδρα το Παγκόσμιο Γραφείο στις Βρυξέλλες.

Από την άλλη, διακρίνεται η δραστηριοποίηση στο επίπεδο των κρατών μελών και των τρίτων χωρών, όπου συγκροτούνται τοπικά δίκτυα (clusters) μέσω των οποίων δραστηριοποιούνται τα τοπικά ευρωπαϊκά πολιτιστικά ιδρύματα που προσφέρονται εθελοντικά να λάβουν μέρος. Μέχρι σήμερα, έχουν σχηματιστεί 89 τέτοια δίκτυα που έχουν κατορθώσει να οργανώσουν ένα μεγάλο αριθμό εκδηλώσεων όπως συνέδρια, φεστιβάλ και συζητήσεις. Στη συνέχεια, αναφέρονται ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα της επιτυχημένης δράσης των δικτύων:

- **η Βραδιά Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας**⁴³: η συγκεκριμένη πρωτοβουλία συντονίζεται από τις τοπικές Αρχές σε συνεργασία με το δίκτυο EUNIC και έχει ως στόχο να προσφέρει την πλατφόρμα για τις ευρωπαϊκές

⁴² <http://www.eunic-online.eu/>, προσπελάστηκε στις 18/3/2014.

⁴³ <http://www.literaturenights.eu/2014/>

- χώρες να παρουσιάσουν τη σύγχρονη λογοτεχνία τους μεταφρασμένη και να παρουσιάσει με δημιουργικό τρόπο τις νέες λογοτεχνικές μορφές. Βασική της ιδέα είναι ότι η λογοτεχνία είναι ένα μοναδικό και δημιουργικό εργαλείο που αντανακλά το στοιχειώδη διάλογο μεταξύ των ατόμων και των πολιτισμών μέσα από την κοινή εμπειρία της ανάγνωσης, με αποτέλεσμα να μπορεί να λειτουργήσει ως ένα εργαλείο αμοιβαίας κατανόησης που ξεπερνά τα εμπόδια επικοινωνίας.
- **η Ευρωπαϊκή Μέρα Γλωσσών**⁴⁴: ύστερα από πρωτοβουλία του Συμβουλίου της Ευρώπης γιορτάζεται κάθε χρόνο στις 26 Σεπτεμβρίου και έχει ως στόχο την προώθηση της εκμάθησης ξένων γλωσσών πέρα από την αγγλική. Εντάσσεται στην ευρύτερη προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση της πολυγλωσσίας στην Ευρώπη (πολιτική που ακολουθείται στον τρόπο λειτουργίας των θεσμών) όπου, χαρακτηριστικά, έχουν καταμετρηθεί περισσότερες από 200 γλώσσες. Ο στόχος αυτός συνδέεται άμεσα με την κινητικότητα των εργαζομένων, την ευρωπαϊκή οικονομία αλλά και την αμοιβαία κατανόηση και αποδοχή πολιτιστικών διαφορών. Οι δραστηριότητες διοργανώνονται από τα ίδια τα κράτη-μέλη και όσους τα οποία οφείλουν να ορίσουν τους υπεύθυνους φορείς
 - **ο πολιτιστικός διάλογος του EUNIC με την Κίνα**⁴⁵ : η συγκεκριμένη πρωτοβουλία φέρνει σε επικοινωνία διανοούμενους, επαγγελματίες του πολιτισμού και φορείς χάραξης πολιτιστικής πολιτικής από την Ευρώπη και την Κίνα με σκοπό τόσο την ενίσχυση της πολιτιστικής συνεργασίας στο πλαίσιο δημιουργικών βιομηχανιών όσο και την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ των πολιτών. Η πρώτη συνάντηση διοργανώθηκε το 2008 και έπειτα επαναλαμβάνεται σε ετήσια βάση με μόνη εξαίρεση το 2012. Η δραστηριότητα αυτή προσπαθεί να διευρύνει τον πολιτιστικό διάλογο μεταξύ ΕΕ και Κίνας ο οποίος παραμένει περιορισμένος δεδομένου ότι ενώ ορισμένα κράτη μέλη έχουν αναπτύξει ισχυρούς μέσω διμερών προγραμμάτων, η Ευρωπαϊκή Ένωση ως οικονομική οντότητα δεν έχει την ανάλογη προβολή στην κινεζική πολιτιστική σκηνή. Αποτελέσματα του έργου του EUNIC με την Κίνα, σε συνδυασμό με την αυξημένη δραστηριότητα των μελών της σε ατομική βάση, αποτελούν η οικοδόμηση μιας πλατφόρμας εμπιστοσύνης και κατανόησης μεταξύ τους αλλά και η δημιουργία της

⁴⁴ <http://edl.ecml.at/>

⁴⁵ <http://www.eunic-online.eu/?q=content/eunic-china-cultural-dialogue-0>

Πολιτιστικής Πυξίδας⁴⁶. Πρόκειται για ένα τεκμηριωμένο και περιεκτικό εγχειρίδιο που προβάλλει τις απόψεις των ενδιαφερόμενων φορέων και από τα δύο μέρη και έχει ως στόχο τη θεμελίωση της μεταξύ τους πολιτιστικής συνεργασίας μέσα από την αμοιβαία κατανόηση.

- **το περιφερειακό έργο MENA⁴⁷** : που είναι ένα μακροπρόθεσμο έργο που εμπλέκει τη λαϊκή εξουσία με την πολιτιστική πολιτική και τη δημιουργική οικονομία και προωθεί περιφερειακά και εθνικά σχέδια στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής (Middle East North Africa). Στόχος του είναι η διερεύνηση νέων και ρεαλιστικών προσεγγίσεων στην πολιτιστική πολιτική, ικανών να υποστηρίξουν την ανάπτυξη των ικανοτήτων και την επαγγελματοποίηση του πολιτιστικού τομέα και την αύξηση της κινητικότητας και της ανταλλαγής των καλλιτεχνών και των πολιτιστικών φορέων τόσο εντός MENA όσο και μεταξύ της Ε.Ε. και MENA. Μέσα από το πρόγραμμα, αναδεικνύονται οι αξίες του πολιτισμού, της πολυμορφίας, του διαλόγου, της ειρήνης και της ελευθερίας της έκφρασης του λόγου, οι οποίες ανάγουν τον πολιτισμό και την κοινωνία των πολιτών στην πρώτη γραμμή του δημοκρατικού μετασχηματισμού.
- **Η προπαρασκευαστική δράση «ο Πολιτισμός στις εξωτερικές σχέσεις»⁴⁸**: στόχος της είναι η συλλογή δεδομένων και πληροφοριών μέσω της χαρτογράφησης και της διαβούλευσης σε ένα μεγάλο αριθμό κρατών, σχετικών με τους πόρους, τις στρατηγικές και τις απόψεις σχετικά με το ρόλο και την επίδραση του πολιτισμού στις εξωτερικές σχέσεις. Στο επίκεντρο της χαρτογράφησης βρίσκονται οι έννοιες που σχετίζονται με τα ζητήματα του πολιτισμού και της διπλωματίας. Ακόμα, μεγάλη βαρύτητα δίνεται στην υποστήριξη της εκστρατείας More Europe⁴⁹. Οι χώρες που συμμετέχουν είναι τα 27 κράτη μέλη της ΕΕ,

⁴⁶ Orientation for Cultural Cooperation Between China and Europe, Europe-China Cultural Compass, EUNIC (European Union National Institutes for Culture), 2011.

[http://site.eunic-online.eu/sites/eunic-online.eu/files/EN_Europe%20China%20Cultural%20Compass_E-Book_2011\(2\).pdf](http://site.eunic-online.eu/sites/eunic-online.eu/files/EN_Europe%20China%20Cultural%20Compass_E-Book_2011(2).pdf)

⁴⁷ http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/empa/dv/07conceptjune20122_/07conceptjune20122_en.pdf

⁴⁸ <http://cultureinexternalrelations.eu/preparatory-action-on-culture-in-the-eus-external-relations/>

⁴⁹ <http://www.moreeurope.org/?q=content/campaign-more-europe-outside-europe-launched>

16 γειτονικές στην ΕΕ χώρες⁵⁰ και οι 10 στρατηγικοί εταίροι⁵¹ της Ένωσης. Για την ανάληψη της συγκεκριμένης δράσης συστάθηκε μία κοινοπραξία η οποία αποτελείται από τα παρακάτω οκτώ μέλη: το Goethe Institut, το Βρετανικό Συμβούλιο, το Πολιτιστικό Ινστιτούτο της Δανίας, το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Ίδρυμα, το Institut Français, το Ινστιτούτο Εξωτερικών Πολιτιστικών Σχέσεων, η ΚΕΑ European Affairs⁵², και το Κέντρο Καλών Τεχνών Bozar. Συμμετέχουν ακόμα, τρεις ανεξάρτητοι εμπειρογνώμονες του τομέα. Η στήριξη με τη μορφή ενός ταμείου συμπλέγματος για έργα που εκτελούνται από συστάδες

Οι περιφερειακές συνεδριάσεις των ομάδων που διοργανώνονται κάθε δύο χρόνια για να προσφέρει μια ευκαιρία για τις περιφερειακές ανταλλαγές και τη συγκέντρωση των πόρων

Στις εν εξελίξει ευρωπαϊκή υποστήριξη άντληση κεφαλαίων μέσω της συνένωσης των λειτουργιών υποστήριξης πολιτιστικών ιδρυμάτων, την παρακολούθηση της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης και την εισαγωγή της κατάρτισης στο σχεδιασμό ευρωπαϊκών αρχείων αίτησης χρηματοδότησης

Σε τοπικό επίπεδο, τα μέλη της EUNIC ενώνουν τις δυνάμεις τους σε συστάδες ώστε να συνεργαστούν σε κοινά προγράμματα και πρωτοβουλίες. Οι όμιλοι μπορούν να ενώνουν τα μέλη σε μια χώρα, περιοχή ή πόλη, ανάλογα με την πυκνότητα των τοπικών μελών. Επί του παρόντος υπάρχουν 89 συστάδες έδρα στην Ασία, την Αυστραλία, την Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική, τη Βόρεια Αμερική / τη Νότια Αμερική και την υποσαχάρια Αφρική.

Η αποστολή της EUNIC είναι η προώθηση των ευρωπαϊκών αξιών για να συμβάλει στην πολιτιστική πολυμορφία εντός και εκτός της ΕΕ, μέσω της συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών πολιτιστικών ιδρυμάτων. Σκοπός της EUNIC είναι να επεκτείνει το ρόλο του πολιτισμού στην Ευρώπη και να ενισχύσει τον πολιτιστικό διάλογο, την ανταλλαγή και τη βιώσιμη συνεργασία σε παγκόσμιο επίπεδο.

⁵⁰ Αλγερία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Λευκορωσία, Αίγυπτος, Γεωργία, Ισραήλ, Ιορδανία, Λίβανος, Λιβύη, Μολδαβία, Μαρόκο, Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη, Συρία, Τυνησία, Ουκρανία

⁵¹ Βραζιλία, Καναδάς, Κίνα, Ινδία, Ιαπωνία, Μεξικό, Ρωσία, Νότια Αφρική, Νότια Κορέα και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

⁵² <http://www.keanet.eu/>

Η EUNIC είναι ο βασικός εταίρος για τις διεθνείς πολιτιστικές υποθέσεις, λόγω της εμπειρογνωμοσύνης και του ανθρώπινου δυναμικού που εμπλέκεται στο δίκτυο της. Στόχος της, ακόμα, είναι να χρησιμεύσει ως πηγή ιδεών για τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και να συμπληρώνει τις πρωτοβουλίες και τις δραστηριότητες της Ένωσης στον τομέα του πολιτισμού.

Τα έργα της EUNIC συμβάλλουν στη σύνδεση του πολιτισμού με βασικούς τομείς όπως η ανάπτυξη, η οικολογία, η πρόληψη και η επίλυση των συγκρούσεων. Τα έργα της ενθαρρύνουν επίσης την καινοτομία και την ανάπτυξη των δημιουργικών οικονομιών .

Στο σύνολό της, η EUNIC αντιπροσωπεύει ένα ενεργό δίκτυο εφαρμογής κοινών έργων που αφορούν άμεσα ή έμμεσα τα μέλη και το σύνολο του δικτύου της. Ακόμα , αποτελεί ένα δίκτυο μάθησης και ανταλλαγής ιδεών και πρακτικών μεταξύ των μελών και άλλων ενδιαφερομένων καθώς και ένα δίκτυο συνεταιριστικής ανάπτυξης εταιρικών σχέσεων με ομοιόθετες οργανισμούς. Τέλος, στοχεύει στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σχετικά με την υπεράσπιση των ανθρώπινων πολιτιστικών σχέσεων παγκοσμίως.

Παρατηρείται πως ο θεσμός της Πολιτιστικής διπλωματίας δεν είναι πολύ ισχυρός στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁵³. Οι περισσότεροι ευρωπαίοι πολίτες σχεδόν αμφισβητούν την ανάγκη ύπαρξης της. Ωστόσο, υπάρχουν πολλές χρήσιμες πτυχές της πολιτιστικής διπλωματίας και φαντάζει ως λύση για ποικίλα σύγχρονα ζητήματα. Για παράδειγμα, η μη αναγνώριση των πολύπλοκων και πολυπολιτισμικών ταυτοτήτων, οι οποίες δεν έχουν ακόμη ληφθεί υπόψη στο παγκόσμιο όραμα που έχουν οι ευρωπαίοι από άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Είναι εμφανές πως το τρέχον όραμά τους, περιορίζεται στα απαρχαιωμένα εθνικά στερεότυπα. Η έλλειψη αμοιβαίας κατανόησης οδηγεί σε εθνικιστικές πολιτικές και άνοδο των λαϊκιστικών κομμάτων. Είναι φυσικό επακόλουθο λοιπόν να μην υπάρχει ξεκάθαρο όραμα ενός κοινού Ευρωπαϊκού «προϊόντος» στο εξωτερικό, σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον. Επιπλέον, παρατηρείται μια σπατάλη χρημάτων σε πολιτιστικούς διαγωνισμούς στο εξωτερικό σε φεστιβάλ και εκθέσεις, χωρίς το ανάλογο αντίκρισμα. Δυστυχώς, μόνο δύο με τρία εκατομμύρια άνθρωποι εργάζονται αυτή τη στιγμή για την βιομηχανία του πολιτισμού, αποτελούν δηλαδή έναν αδύναμο τομέα της αγοράς εργασίας. Οι παραπάνω, λοιπόν, αποτελούν βασικούς λόγους προς την ενίσχυση της προώθησης της πολιτιστικής διπλωματίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Γεγονός αποτελεί ότι υπάρχουν πολλά εμπόδια που καθιστούν πιο δυσχερή την προσπάθεια για μια καθολική και στοχευμένη κοινή ευρωπαϊκή πολιτική

⁵³ Serodes, F. , «A Common European cultural policy in the European Union», 2012

<http://www.culturaldiplomacy.org/pdf/case-studies/a-common-european-cultural-policy-in-the-european-union.pdf>

στον τομέα της πολιτιστικής διπλωματίας. Από τη μία τα περιορισμένα οικονομικά κεφάλαια, κι από την άλλη το στενό νομοθετικό πλαίσιο δεν ευνοούν τις όποιες προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση. Είναι σημαντικό να σημειωθεί πως η νομιμοποίηση για δράση της ΕΕ για τον πολιτισμό, έχει δοθεί από τη συνθήκη του Μάαστριχτ. Παρόλα αυτά, το παγκόσμιο πλαίσιο δε βοηθά. Οι πολίτες αντιδρούν στην παγκοσμιοποίηση, υπογραμμίζοντας εθνικές και τοπικές παραδόσεις, γεγονός που οδηγεί στο αντίθετο αποτέλεσμα. Συνεπώς, παρατηρείται έλλειψη μιας Κοινής Ευρωπαϊκής πολιτιστικής ταυτότητας και δυσκολία στη διαπραγμάτευση της αμοιβαιότητας και των πολιτιστικών ανταλλαγών, τα οποία εξηγούνται εν μέρει από το γεγονός ότι η Ένωση δεν είναι μια ενιαία ολοκληρωμένη χώρα.

Οι προσπάθειες για την οικοδόμηση μιας πολιτιστικής διπλωματίας μειώνονται επίσης από την δελεαστική ακόμα ιδέα που έχουμε προς αναζήτηση ενός κοινού στόχου, όταν θα πρέπει πρωταρχικά να καθοριστούν κάποιες βασικές αξίες όπως η δημοκρατία, τα παγκόσμια ανθρώπινα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες⁵⁴. Αλλά η πολιτιστική ενοποίηση είναι αδύνατη. Πρέπει να υπάρχει μια προστιθέμενη αξία και από πολιτιστική αλλά και από οικονομική άποψη. Μια κοινή πολιτιστική πολιτική θα πρέπει να βοηθήσει τους πιο αδύναμους πολιτισμούς να βγει. Αυτή η κοινή πολιτική θα είναι μέρος των παγκόσμιων ευρωπαϊκών εξαγωγών αν και σήμερα, η πολιτιστική διπλωματία παραμένει κυρίως εθνική πρωτοβουλία.

Η κύρια πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι ΠΠΕ είναι να αποφύγουν να γίνουν ένα γιγαντιαίο μουσείο, ή προσωρινός χώρος φιλοξενίας εκδηλώσεων, αλλά να λειτουργήσει ως ένας παγκόσμιος παίκτης⁵⁵. Σε μια πρόσφατη έκθεση, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρότεινε κάποιες νέες ιδέες για την πολιτιστική διπλωματία στο εξωτερικό. Παρακάτω θα παρατεθούν μερικές προτάσεις ώστε να μπορέσει να μετατραπεί ο πολιτισμός σε θεμελιώδη συνιστώσα των πολιτικών στο εσωτερικό των χωρών της Ευρώπης και εκτός αυτής.

1 . Μια κοινή πολιτιστική ατζέντα θα πρέπει να υιοθετηθεί από την Προεδρία και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για μια αντίστοιχη χρονική περίοδο όπως ο προϋπολογισμός .

2 . Η Επιτροπή πρέπει να εγκρίνει ένα έγγραφο σχετικά με μια στρατηγική για τον πολιτισμό στις εξωτερικές δράσεις της ΕΕ .

3 . Η πολιτιστική ανταλλαγή θα πρέπει να γίνει μέρος της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, όπως το δικαίωμα ψήφου στις Ευρωπαϊκές εκλογές. Ένα

⁵⁴ Habermas, J. (2001) Why Europe needs a constitution

⁵⁵ Schaake, M. (2010) Cultural diplomacy: To sell European culture and values globally, European Parliament, 2010

ευρωπαϊκό πολιτιστικό διαβατήριο συγχωνευμένο με το πρόγραμμα Erasmus θα πρέπει να παραδίδεται, ιδιαίτερα στις νεότερες γενιές .

4 . Θα πρέπει να λαμβάνονται αποφάσεις σε κοινά πολιτιστικά γραφεία στο εξωτερικό κάτω από μια ευρωπαϊκή ετικέτα και με ευρωπαϊκά κονδύλια που θα αναφέρονται στον προϋπολογισμό .

5 . Δεν είναι απαραίτητο να προστεθεί άλλη μια θέση, αντιπροσώπου υπεύθυνου για τον πολιτισμό, αλλά θα πρέπει να αποτελεί υποχρέωση των σημερινών υπαλλήλων της ΕΕ στο εξωτερικό να λειτουργούν και ως πρέσβεις πολιτισμού. Το βασικό θέμα είναι να προσλαμβάνονται ειδικοί στον τομέα του πολιτισμού, καθώς ο τομέας αυτός δε μπορεί να αφεθεί στα χέρια των μάνατζερς.

Δημιουργική Ευρώπη

Το πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη⁵⁶» είναι το πρόγραμμα-πλαίσιο που θεσπίστηκε με κανονισμό⁵⁷ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου το 2013 ώστε να υποστηριχτεί ο πολιτισμός και ο οπτικοακουστικός τομέας στην Ένωση τη περίοδο 2014 έως 2020. Στο πρόγραμμα αυτό αποφασίστηκε να διατεθεί προϋπολογισμός ύψους 1,46 δισεκατομμυρίων ευρώ, ο οποίος είναι κατά 9% υψηλότερος σε σχέση με εκείνον του προγράμματος που ίσχυε έως το 2013. Ανάμεσα στους στόχους του περιλαμβάνεται η ανάληψη πρωτοβουλιών στον τομέα του Πολιτισμού, όπως είναι οι πολιτικές που προωθούν τη διασυνοριακή συνεργασία, οι διάφορες πλατφόρμες επικοινωνίας, τα δίκτυα, και οι μεταφράσεις λογοτεχνικών έργων. Επικεντρώνεται, επίσης, στις πρωτοβουλίες του οπτικοακουστικού τομέα που προωθούν την ανάπτυξη, τη διανομή και την πρόσβαση σε οπτικοακουστικό υλικό. Αναζητά, επίσης, τη συνεργασία μεταξύ των δημιουργικών τομέων. Στο επίκεντρο τίθενται, παράλληλα, η προστασία, ανάπτυξη και προώθηση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής και γλωσσικής πολυμορφίας, η προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης και η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών πολιτιστικών και δημιουργικών τομέων, με σκοπό την υποστήριξη της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Η επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων θα πρέπει να συμβάλλει και στην ενίσχυση του αισθήματος του κοινού πολιτισμικού χώρου και στην τόνωση του διαπολιτισμικού διαλόγου και της αλληλοκατανόησης.

⁵⁶ http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/index_en.htm

⁵⁷ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1295/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2013, για τη θέσπιση του προγράμματος «Δημιουργική Ευρώπη» (2014 έως 2020) και την κατάργηση των αποφάσεων αριθ. 1718/2006/ΕΚ, 1855/2006/ΕΚ και 1041/2009/ΕΚ ([ΕΕ L 347 της 20.12.2013, σ. 221](#)).

Το πρόγραμμα επιμερίζεται με τη σειρά του σε δύο υπο-προγράμματα: το υπο-πρόγραμμα Culture για την προώθηση του τομέα του πολιτισμού, και το υπο-πρόγραμμα MEDIA για την υποστήριξη του οπτικοακουστικού τομέα. Στο πρώτο, μπορούν να συμμετάσχουν 10 χώρες μη μέλη της Ένωσης, ενώ στο δεύτερο η συμμετοχή είναι πιο περιορισμένη⁵⁸.

Αναφορικά, στο πρόγραμμα «Πολιτισμός» περιλαμβάνονται δράσεις σχετικές με

- **έργα διακρατικής συνεργασίας** στα οποία συμμετέχουν πολιτιστικοί και δημιουργικοί οργανισμοί από διαφορετικές χώρες, ώστε να βελτιωθεί η πρόσβαση στον ευρωπαϊκό πολιτισμό και να προωθηθεί η καινοτομία και η δημιουργικότητα
- **έργα μετάφρασης και προώθησης των λογοτεχνικών έργων** σε όλες τις αγορές της Ένωσης, με στόχο την διευκόλυνση της πρόσβασης του αναγνωστικό κοινό σε υψηλής ποιότητας ευρωπαϊκή λογοτεχνία
- τα **διευρωπαϊκά δίκτυα** που δραστηριοποιούνται στην ενίσχυση των πολιτιστικών και δημιουργικών τομέων, παρέχοντας στο εργατικό δυναμικό τους συγκεκριμένες δεξιότητες και εμπειρία, συμπεριλαμβανομένης της προσαρμογής στις ψηφιακές τεχνολογίες. Το ενδιαφέρον στρέφεται και σε δίκτυα που επιτρέπουν στους υπαλλήλους να συνεργάζονται σε διεθνές επίπεδο και να αναπτύσσουν τη σταδιοδρομία και την επιρροή τους στην Ευρώπη. Παράλληλα, περιλαμβάνονται πρωτοβουλίες που ενισχύουν τους ευρωπαϊκούς πολιτιστικούς και δημιουργικούς οργανισμούς, καθώς και τη διεθνή δικτύωση που μπορεί να δημιουργήσει νέες επαγγελματικές ευκαιρίες
- **πλατφόρμες** για την προώθηση ευρωπαϊκών πολιτιστικών φορέων, ανερχόμενων καλλιτεχνών και την ανάπτυξη ενός πραγματικά ευρωπαϊκού προγραμματισμού για τα πολιτιστικά και καλλιτεχνικά έργα, με σκοπό τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε μη εθνικά ευρωπαϊκά πολιτιστικά έργα μέσω του διεθνούς τουρισμού, εκδηλώσεων, εκθέσεων και φεστιβάλ. Ιδιαίτερα, στηρίζεται οικονομικά η προώθηση της κινητικότητας και της προβολής των δημιουργών και των καλλιτεχνών ιδίως εκείνων που στερούνται διεθνούς έκθεσης.

⁵⁸ http://ec.europa.eu/culture/opportunities/documents/eligible-countries_en.pdf

Ανάλογα, οι πρωτοβουλίες που χρηματοδοτεί το πρόγραμμα MEDIA αφορούν:

- την πρόσβαση στις αγορές
- την ανάπτυξη του κοινού
- τα δίκτυα κινηματογράφου
- την υποστήριξη ανάπτυξης
- την υποστήριξη της μετάδοσης
- τη μετάδοση μέσω υπολογιστή
- τα φεστιβάλ Κινηματογράφου
- τα διεθνή ταμεία συμπαραγωγής
- την εκπαίδευση
- τον προγραμματισμό τηλεόρασης
- τα βιντεοπαιχνίδια

Το πρόγραμμα προσφέρει την ευκαιρία συμμετοχής σε ένα ευρύ φάσμα ευρωπαϊκών οργανισμών, αλλά αποκλείει τα μεμονωμένα άτομα. Η δράση του είναι πολύ σύντομη ακόμα καθώς πρόσφατα ολοκληρώθηκαν οι φάσεις υποβολής προτάσεων για κάποιες από τις πρωτοβουλίες που ενισχύει, στις οποίες συμμετείχε μεγάλος αριθμός ενδιαφερόντων. Συγκεκριμένα, χορηγήθηκαν επιδοτήσεις ύψους 4.400.000 ευρώ σε 22 ευρωπαϊκά δίκτυα, τα οποία επιλέχτηκαν από ένα σύνολο 58 προτάσεων.

Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία

Σύμφωνα με τα πρακτικά του Forum Διεθνούς Επικοινωνιακής Πολιτικής⁵⁹ δεν μπορεί να αναφερθεί οργανωμένη και συστηματική προσπάθεια του ελληνικού κράτους όσον αφορά στην άσκηση πολιτιστικής διπλωματίας μέχρι τις αρχές το 1990. Η χώρα μας είχε έλλειμμα θεσμών, ήταν απύσασ από τις διεθνείς διοργανώσεις και συζητήσεις και σε αρκετές περιπτώσεις εξέπεμπε μία εικόνα επαρχιωτισμού και καθυστέρησης. Εξαιρεση αποτέλεσαν ορισμένες διεθνούς εμβέλειας «μορφές» του πολιτισμού, όπως οι Σεφέρης, Ελύτης, Θεοδωράκης, Χατζιδάκις, Φωτόπουλος, Παξινού, Κάλλας, Μητρόπουλος, Μερκούρη, Τσαρούχης κ. ά. που κατάφεραν με τη δράση τους να διασώσουν το γόητρο της Ελλάδας. Αν και ο φιλελληνισμός ξεκινώντας από την αρχαία ελληνική κληρονομιά ήταν πάντα έντονος και δρούσε ως μέσον προνομιακής επικοινωνίας με τον υπόλοιπο κόσμο, τα τελευταία χρόνια περιορίζεται Γενικότερα, το διεθνές περιβάλλον, με τις συνθήκες που επιβάλλει η παγκοσμιοποίηση και η εξέλιξη των επικοινωνιών, είναι πολύ πιο απαιτητικό και καθιστά πιο αναγκαία από ποτέ μια συστηματική και οργανωμένη προσπάθεια.

Τις τελευταίες δεκαετίες δόθηκαν αρκετές ευκαιρίες ώστε το κλίμα υπέρ της Ελλάδας να αλλάξει, αν και συχνά παραμένει στο επίπεδο των διακηρύξεων και των επιδιώξεων. Ειδικά κατά την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, όλοι πιστέψαμε ότι η Ελλάδα έστω και καθυστερημένα, έστω και με παλινωδίες, αποκτά σταδιακά τους αναγκαίους θεσμούς (όπως μουσεία σύγχρονης τέχνης, φορείς που διαχειρίζονται τους επιμέρους κλάδους της πολιτισμικής δημιουργίας κ.λ.π.), αναβαθμίζει τους ήδη υπάρχοντες, συμμετέχει στις διεθνείς διοργανώσεις (Biennale, Διεθνείς Εκθέσεις Βιβλίου κ.λ.π.), διοργανώνει σημαντικά πολιτιστικά γεγονότα στο έδαφος της και αξιοποιεί έστω και επιλεκτικά το πολιτιστικό δυναμικό της. Ωστόσο, κάθε εγχείρημα στον πολιτιστικό τομέα συνοδεύεται από καταγγελίες για κακοδιαχείριση κονδυλίων, ευνοϊκή μεταχείριση των πάσης φύσεως «ημετέρων», ελλιπή οργάνωση και προετοιμασία, καθυστερήσεις, αθέτηση των υπεσχημένων. Το κράτος έχει ως τώρα φανεί ανεπαρκής διαχειριστής του πολιτισμού, και αντί να εκμεταλλευτεί προς όφελός του, όλες τις ευκαιρίες, έχει μεταφερθεί και σ' αυτόν τον τομέα όλη η μεμψιμοιρία και η ανελαστικότητα που χαρακτηρίζει τη δημόσια διοίκηση από καταβολής του νεοελληνικού κράτους. Έτσι, η εικόνα που προβάλλεται στο εξωτερικό δεν είναι πάντα η επιθυμητή και αντίστοιχη της ιστορίας του κράτους.

⁵⁹ Τζουμάκα, Ε. (2009) Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία: Προβλήματα και Προοπτικές, Forum Διεθνούς Επικοινωνιακής Πολιτικής

Το κυριότερο πρόβλημα είναι οι αλληλοεπικαλυπτόμενες αρμοδιότητες των συναρμοδίων φορέων, οι οποίοι όχι μόνο δεν συνεργάζονται μεταξύ τους, αλλά συχνά δρουν και ανταγωνιστικά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, κάποιες πρωτοβουλίες να ενισχύονται περισσότερο και άλλες να αγνοούνται εντελώς. Επιπλέον, δεν υπάρχει μία συνέχεια στις προσπάθειες, γεγονός που καταδικάζει ακόμη και επιτυχείς πρωτοβουλίες, ενώ δεν είναι σπάνιο ένα βήμα προόδου να συνοδεύεται από υπαναχώρηση, μόλις αλλάξει κάποια από τις εύθραυστες παραμέτρους (διοίκηση, κυβέρνηση). Ο προϋπολογισμός του πολιτισμού είναι πενιχρός και σε αυτό έρχεται να προστεθεί και η ανορθολογική διάθεση των κονδυλίων, οι γνωστές υπερβάσεις και αστοχίες. Επιπλέον, τα κοινοτικά κονδύλια δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς, ακόμη και σε περιόδους που παρέχονταν με μεγαλύτερη ευκολία. Ο προσωπικός μόχθος ορισμένων στελεχών και η ιδιωτική πρωτοβουλία βοηθούν συχνά την κατάσταση. Σε αυτό το σημείο, πρέπει να επισημανθεί ότι, οι προσπάθειες των ιδιωτών πρέπει να συμπορευθούν με τους στόχους και τις προτεραιότητες της πολιτείας και να μην παρασύρονται από τη λογική του κέρδους, αλλά χωρίς τις χορηγίες και το έμπυχο δυναμικό του ιδιωτικού τομέα δεν μπορούν να υπερκερασθούν οι αδυναμίες του κρατικού μηχανισμού. Δυστυχώς, οι αρμόδιες υπηρεσίες δεν στελεχώνονται πάντα από εξειδικευμένα στελέχη ούτε έχει γίνει ουσιαστική προσπάθεια να αναβαθμιστούν, για να αντιμετωπίσουν οι σύγχρονες απαιτήσεις. Το σημαντικότερο, ωστόσο, είναι η έλλειψη πολιτικής βούλησης, που μεταφράζεται σε ουσιαστική απουσία στρατηγικού σχεδιασμού εκ μέρους της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας. Οι ίδιες δυσλειτουργίες διαπιστώνονται πάντοτε, ανεξαρτήτως κυβερνήσεων.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα δυσλειτουργίας αποτελούν οι μορφωτικοί ακόλουθοι. Λίγες πρεσβείες μας στο εξωτερικό διαθέτουν στο δυναμικό τους μορφωτικούς ακολούθους. Στις υπόλοιπες τα καθήκοντα αυτά ασκούν συνήθως οι ακόλουθοι Τύπου. Παρόλο που είχε προβλεφθεί στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης ειδικεύση «μορφωτικού συμβούλου» για το λόγ αυτό, το τμήμα καταργήθηκε το 1991, επειδή οι απόφοιτοί του δεν απορροφούνταν, παρά τις υφιστάμενες ανάγκες. Το 1998, καταργήθηκε ο κλάδος των μορφωτικών συμβούλων και αντικαταστάθηκε από ειδικούς εξωτερικούς συνεργάτες με προσωρινής διάρκειας απασχόληση, μη ανανεώσιμη, οι οποίοι δεν είχαν την απαιτούμενη εξειδίκευση και εμπειρία. Τελικά, το 2001, με νέο νόμο, ο κλάδος των εμπειρογνομόνων επανήλθε. Ωστόσο, όποια στρατηγική και αν επιλέγεται, χρειάζεται εξειδικευμένα στελέχη για να την υπηρετήσουν.

Το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού

Στόχος ίδρυσης του Ελληνικού Ίδρύματος Πολιτισμού⁶⁰ ήταν να αποτελεί τον κύριο μοχλό άσκησης της ελληνικής πολιτιστικής διπλωματίας και υπήρξε ο πρώτος συγκροτημένος φορέας που είχε αυτό το ρόλο. Το ελληνικό ίδρυμα πολιτισμού ιδρύθηκε το 1992 και αρχικά ονομαζόταν «Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού». Η Βουλή των Ελλήνων αποφάσισε ομόφωνα για την ίδρυση του Ίδρύματος Ελληνικού Πολιτισμού (Νόμος 2026/1992) με σκοπό την «προβολή, διάδοση και καλλιέργεια στο εξωτερικό, κατά συστηματικό τρόπο, του ελληνικού πολιτισμού». Το Ι.Ε.Π. (Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού) συνιστούσε Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου υπό την αιγίδα του Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας και συγκεκριμένα ο οργανισμός διοίκησης και διαχείρισης του κυρώθηκε με το Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 199 της 1^{ης} Ιουνίου 1992. Είναι γεγονός πως από τότε το νομικό πλαίσιο που αφορά στο Ίδρυμα έχει υποστεί σημαντικές διαφοροποιήσεις ,παρ' όλα αυτά η βασική δομή παραμένει σταθερή έως και σήμερα. Ας σημειωθεί ακόμη ότι ιδρυτικά μέλη του Ίδρύματος υπήρξαν εκατό σημαντικές προσωπικότητες της σύγχρονης διανοήσης και επιστήμης. Ειδικότερα τα μέλη διακρίνονταν σε τακτικά ,επίτιμα και αντεπιστέλλοντα. Μόνο τα τακτικά μέλη είχαν δικαίωμα στη Γενική Συνέλευση ,η οποία αρχικά ήταν πολυπληθής και εξέφραζε ποικίλες απόψεις και από την οποία εκλεγόταν και το Διοικητικό Συμβούλιο του Ίδρύματος. Το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο του Ίδρύματος σχηματίστηκε τον Ιούνιο του 1992, η θητεία του ήταν τριετής και απαρτιζόταν από εννέα μέλη : τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο, τον Γενικό Γραμματέα και έξι Συμβούλους. Ως πρώτος πρόεδρος εξελέγη ο καθηγητής Ιωάννης Γεωργάκης, ο οποίος μεταξύ άλλων, υπήρξε ιδρυτής και διευθυντής του Ελληνικού Μεσογειακού Κέντρου Αραβικών και Ισλαμικών Σπουδών και πρόεδρος του Ίδρύματος Ωνάση. Η ισχυρή του προσωπικότητα συνετέλεσε σημαντικά στο δυναμικό ξεκίνημα του Ίδρύματος.

Το Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού διέθετε μία ευέλικτη μορφή. Αναλυτικότερα, το Ίδρυμα είχε τη δυνατότητα να παρουσιάζεται ως κρατικός ή μη κρατικός φορέας ανάλογα με τη χώρα φιλοξενίας, να συνιστά εταιρείες οποιασδήποτε μορφής ή να συμμετέχει σε εταιρείες, φορείς και επιχειρήσεις μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, ενώ ταυτόχρονα ήταν και ανεξάρτητο από τις ρυθμίσεις που διέπουν τον δημόσιο τομέα. Παράλληλα, το Ίδρυμα επιχορηγούταν ετησίως από το Κράτος, μέσω του Υπουργείου Εξωτερικών και

⁶⁰ <http://www.hfc.gr/wmt/webpages/index.php>

συγχρόνως είχε στη διάθεση του όλα τα δικαστικά, διοικητικά και δικονομικά προνόμια του Δημοσίου. Ωστόσο, ανέκαθεν υπήρχε κρατικός έλεγχος στο Ίδρυμα, το οποίο και έπρεπε να λειτουργεί μέσα στα πλαίσια επίσης εξωτερικής πολιτικής της χώρας.

Τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του, το Ι.Ε.Π. δραστηριοποιούνταν αρκετά στο εξωτερικό, εκπροσωπώντας την Ελλάδα σε διεθνή πολιτιστικά γεγονότα, σε διεθνείς εκθέσεις βιβλίου, στην Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης και λοιπά. Βέβαια, με το πέρασμα του χρόνου, διάφορες από αυτές τις δράσεις και αρμοδιότητες παραχωρήθηκαν σε άλλους φορείς καθώς και τα Υπουργεία Πολιτισμού και Παιδείας απέκτησαν ενεργή δράση σε πολλούς πολιτιστικούς τομείς .

Διεθνείς θεσμοί όπως το Γαλλικό Ινστιτούτο (Institut Français), το Βρετανικό Συμβούλιο (British Council) και το Ινστιτούτο Γκαίτε (Goethe Institut) αποτελούσαν δοκιμασμένα πρότυπα για το Ι.Ε.Π και τον τρόπο λειτουργίας του. Το ίδρυμα, για να επιτύχει τους στόχους του, προχώρησε στην ίδρυση Παραρτημάτων στο εξωτερικό π.χ. Λονδίνο, Παρίσι, Βερολίνο, Μόσχα, Τίρανα και Νέα Υόρκη και ενός Γραφείου στην Αθήνα, το οποίο θα συντόνιζε τις δράσεις του Ι.Ε.Π στην Νοτιοανατολική Ευρώπη. Σημαντικό ρόλο στον συντονισμό και προγραμματισμό των Παραρτημάτων των χωρών του εξωτερικού έπαιξαν οι ιστορικοί και πολιτισμικοί δεσμοί που διατηρούσε η Ελλάδα με τις χώρες αυτές.

Η πρώτη εκδήλωση που οργανώθηκε από το Ι.Ε.Π. «Α΄ Οικουμενική Σύναξη των Φίλων του Ελληνικού Πολιτισμού» (3-6 Ιουνίου) στο Ωδείο Ηρώδου του Αττικού χαρακτηρίστηκε ως ιδιαίτερα εντυπωσιακή. Σε αυτήν την εκδήλωση, οι εκατόν πενήντα μετέχοντες αποδέχθηκαν ομόφωνα το ακόλουθο κείμενο ψηφίσματος το οποίο πρότεινε ο καθηγητής Robert Browning: *«Εμείς οι μετέχοντες στην Α΄ Οικουμενική Σύναξη των Φίλων του Ελληνικού Πολιτισμού χαιρετίζουμε τη σύσταση του Ιδρύματος Ελληνικού Πολιτισμού και ευχόμαστε κάθε επιτυχία στο έργο της διατήρησης και διάδοσης της κοινής μας κληρονομιάς, μια αποστολή στην οποία όλοι μπορούμε να μετέχουμε αναλόγως των ενδιαφερόντων και των ειδικοτήτων μας. Ελπίζουμε ότι με τη μελέτη και την ακτινοβολία αυτής της ελληνικής κληρονομιάς, χωρίς προκατάληψη και εξαναγκασμό από τα εθνικά ,τα πολιτικά ή θρησκευτικά δόγματα, μπορούμε να συμβάλουμε στην πραγματοποίηση του σκοπού τον*

οποίο όλοι συμμεριζόμαστε : έναν κόσμο στον οποίο θα υπερισχύει η ειρήνη, η λογική, η δικαιοσύνη και η αλληλεγγύη»⁶¹.

Κατά τη λήξη της πρώτης διαχειριστικής περιόδου του Ι.Ε.Π. , παρατηρήθηκε ένας υπέρογκος απολογισμός εξόδων. Ως αποτέλεσμα, ο νόμος 2524/1997 προέβλεπε σημαντικές τροποποιήσεις ως προς την συγκρότηση και λειτουργία του Ιδρύματος αλλά και τις αρμοδιότητες των οργάνων του, ώστε να αποφευχθούν μελλοντικά ανάλογοι οικονομικοί απολογισμοί.

Στη συνέχεια, η ονομασία του ιδρύματος άλλαξε από «Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού» σε «Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού» και η αλλαγή αυτή χαρακτηρίστηκε ως αλλαγή ουσίας και όχι τύπου. Στόχος αυτής της μεταβολής, ήταν η ονομασία να υποδηλώνει ότι ο φορέας είναι ελληνικός αλλά συγχρόνως να δέχεται τον πολιτισμό ως μία ευρύτερη έννοια και να επισημαίνει τη σημασία του διαπολιτισμικού διαλόγου. Με αυτόν τον τρόπο, η ονομασία του Ιδρύματος εναρμονίστηκε και με τους αντίστοιχους φορείς-πρότυπα των άλλων χωρών (π.χ. Institut Français- Γαλλικό Ινστιτούτο, British Council- Βρετανικό Συμβούλιο). Χρειάζεται επίσης να σημειωθεί, πως κατά την μετέπειτα λειτουργία του Ιδρύματος, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη σύγχρονη πολιτισμική δημιουργία καθώς και στην ανάδειξη και προβολή της μακρόχρονης παράδοσης και κληρονομιάς του ελληνικού πολιτισμού, μέσω διαφόρων δράσεων.

Η δραστηριότητα του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού συνεχίστηκε με διάφορες μεταρρυθμίσεις τα επόμενα χρόνια. Ιδιαίτερα, οι κυβερνητικές αλλαγές του 2004 προκάλεσαν μεγάλη αβεβαιότητα ως προς την ομαλή συνέχιση λειτουργίας του Ιδρύματος. Αυτήν η κυβερνητική αλλαγή συνέπεσε χρονικά και με την αντικατάσταση της θητείας της διοίκησης του Ιδρύματος ,όμως λόγω συγκυριών η κεντρική υπηρεσία του Ιδρύματος παρέμεινε για κάποιους μήνες ακυβέρνητη.

Σήμερα ,πρόεδρος του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού είναι ο Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης, Καθηγητής Διεθνούς Πολιτικής και Κοσμήτωρ της Σχολής Διεθνών Σπουδών, Επικοινωνίας και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού, όπως περιγράφεται στην κεντρική του ιστοσελίδα, έχει ως στόχο του σήμερα έχει την προβολή του ελληνικού πολιτισμού καθώς και τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας σε ολόκληρο τον κόσμο. Μερικές από τις δράσεις του ΕΙΠ είναι οι

⁶¹ . IRIS, ό.π. Αναδρομικό Τεύχος αριθ. 1-2, σελ. 39-43.

εξής: εκπαιδευτικές δραστηριότητες σε σχολεία του εξωτερικού σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές, εκθέσεις-συναυλίες-θεατρικές παραστάσεις σε συνεργασία με πολιτιστικούς και μορφωτικούς φορείς, συμμετοχή σε ευρωπαϊκές και παγκόσμιες διοργανώσεις και προβολές-φεστιβάλ-αφιέρωματα στο Ελληνικό Κινηματογράφο.

Από τα Παραρτήματα που δημιούργησε το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού αυτά που ακόμα παραμένουν βρίσκονται στην Οδησό, στην Αλεξάνδρεια και στο Βερολίνο, ενώ στο Λονδίνο, στη Βιέννη, στις Βρυξέλλες, και στην Ουάσιγκτον λειτουργούν Γραφεία Εκπροσώπων. Συγκεκριμένα, τα παραρτήματα αποτελούν κέντρα πολιτιστικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, εκπαίδευσης και διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας. Στα Παραρτήματα λειτουργούν και βιβλιοθήκες οι οποίες αποτελούν κέντρα ενημέρωσης: διαθέτουν βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά, video, CD, CD-Rom, σύνδεση με το Διαδίκτυο και πληροφορίες για την πολιτιστική ζωή στην Ελλάδα, για την παιδεία, τις επιστήμες, το περιβάλλον, την κοινωνική ζωή. Επίσης τα Παραρτήματα είναι εντεταλμένα εξεταστικά κέντρα στα οποία διενεργούνται κάθε χρόνο εξετάσεις από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας του Υπουργείου Παιδείας για την απόκτηση Κρατικού Τίτλου Πιστοποίησης Ελληνομάθειας. Ταυτόχρονα τα Γραφεία Εκπροσώπων του Ελληνικού Ίδρυματος Πολιτισμού προωθούν τη συνεργασία με τους κατά τόπους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς για την οργάνωση εκδηλώσεων και προγραμμάτων που αφορούν τη διάδοση του ελληνικού πολιτισμού. Ενισχύουν πρωτοβουλίες τρίτων για τη διάδοση και τη διδασκαλία της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας και οργανώνουν εκδηλώσεις που προάγουν τον ελληνικό πολιτισμό.

Επιπροσθέτως, το διάστημα 2007-2009 το Ε.Ι.Π. ίδρυσε Εστίες Ελληνικού Πολιτισμού στην Τεργέστη, στο Βελιγράδι, στο Βουκουρέστι, στα Τίρανα, στη Σόφια και τη Μελβούρνη, οι οποίες αποτελούν κέντρα διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και σημεία αναφοράς του ελληνικού πολιτισμού. Μέσα στα πλαίσια λειτουργίας των Εστιών, είναι η οργάνωση σεμιναρίων για τους καθηγητές διδασκαλίας της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας, εκδηλώσεις σε συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς πολιτιστικούς φορείς, την τοπική αυτοδιοίκηση αλλά και με οικονομικούς φορείς. Οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται με πρωτοβουλία των Εστιών έχουν σκοπό, όχι μόνο την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, αλλά και να φέρουν το κατά τόπους κοινό σε επαφή με το λόγο, τις τέχνες και τα επιτεύγματα του ελληνικού πολιτισμού στη διαχρονική του πορεία και να διαδώσουν τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα του σε μια προσπάθεια αλληλοκατανόησης και ειρηνικής συνύπαρξης των λαών.

Αυτή την εποχή, στα κεντρικά Γραφεία του Ιδρύματος, οργανώνεται η Βιβλιοθήκη του ελληνικού πολιτισμού στο κτίριο που σχεδιάστηκε ειδικά για το σκοπό αυτό. Στο χώρο αυτό υπάρχει επίσης η δυνατότητα φιλοξενίας επιστημόνων, μελετητών και επίτιμων προσκεκλημένων του ΕΙΠ.

Τέλος, ας σημειωθεί ότι το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού είναι επικεφαλής του ελληνικού δικτύου του Ιδρύματος Anna Lindh για την Ευρωμεσογειακή Συνεργασία και μέλος της EUNIC.

Παρόλη την ανεπαρκή εκμετάλλευση του όπλου που λέγεται «πολιτιστική διπλωματία» από το ελληνικό κράτος, δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε πως αυτό δεν είναι μόνο η ελληνική νοοτροπία. Τα τελευταία 15 χρόνια τα κονδύλια που διατίθενται για τον πολιτισμό, ακόμη και από πλούσιες χώρες με μακρά παράδοση στην άσκηση πολιτιστικής διπλωματίας, διαρκώς συρρικνώνονται και λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης αναμένεται περαιτέρω μείωση της χρηματοδότησης. Δεδομένης και της παγκόσμιας τραπεζικής κρίσης, αναμένεται να περιοριστεί και η ιδιωτική χρηματοδότηση. Σύμφωνα με την τακτική που ακολουθείται από τους αντίστοιχους πολιτιστικούς φορείς διεθνώς, μια λύση θα μπορούσε να είναι οι συνδιοργανώσεις, δηλαδή οι συνεργασίες με άλλους φορείς του εξωτερικού στο πλαίσιο της δικτύωσης. Άλλωστε, πέραν της εξοικονόμησης κονδυλίων, η πρακτική αυτή ευνοεί και τον διαπολιτισμικό διάλογο, που είναι πάγιο αίτημα της εποχής μας. Επίσης, όπως δείχνει η πορεία των ελληνικών οργανισμών μέχρι τώρα, οι πολυδάπανες, μεγαλόπνοες και εντυπωσιακές εκδηλώσεις, ακόμη και αν είναι επιτυχείς, γρήγορα ξεχνιούνται. Αντίθετα, προσπάθειες μικρότερων αξιώσεων που έχουν συνεχή και συνεπή παρουσία αποδίδουν μακροπρόθεσμα μεγαλύτερα οφέλη. Αναπόφευκτα, πάντως, η οικονομική κρίση θα υπερτονίσει την ανάγκη για νέες ιδέες ώστε να επιβιώσει και να επεκταθεί το επέκταση το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού.

Αντίδοτο στην κατάσταση αυτή μπορεί να αναζητηθεί μόνο μέσω της παιδείας και της εποικοδομητικής χρήσης των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Η ελληνική πρόταση πολιτισμού πρέπει να προβάλλει όλη την πολυσημία και την πολυφωνία της ελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας, ακόμη και τις «ενοχλητικές» αντιφάσεις της, χωρίς ρατσιστικά συμπλέγματα κατωτερότητας, αλλά και χωρίς υπερβολές πατριτισμού και εθνικού αυτοβαυκαλισμού. Είναι ένα αισιόδοξο πρότυπο πολιτισμού που επιβίωσε και εμπλουτίστηκε μέσα από μεγάλες ιστορικές περιπέτειες. Η αγωνιστικότητα και η αισιοδοξία του ελληνισμού είναι στοιχεία που ακόμη κεντρίζουν το ενδιαφέρον παγκοσμίως, όπως και η δυνατότητά του να αποτελεί σημείο επαφής μεταξύ των λαών και πολιτισμών της Ανατολής και της Δύσης, καθώς αποτελεί, λόγω τοποθεσίας,

σύννορό τους και έχει δεχτεί επιρροές εξίσου, ιδιότητα εξαιρετικά χρήσιμη σε μία εποχή που η πολιτισμική διαφορά αντιμετωπίζεται με δυσπιστία. Αυτά είναι μερικά από τα στοιχεία που μπορεί να προβάλλει η ελληνική πρόταση πολιτισμού και σε μερικές περιπτώσεις το κατορθώνει. Οι ειδικοί θεωρούν πως για να καθοριστούν οι άξονές της, απαιτείται να γίνει μία ευρύτερη συζήτηση στο χώρο του πολιτισμού, που να συμπεριλαμβάνει τα Πανεπιστήμια και τους δημιουργούς, δηλαδή τις πηγές του πολιτισμού και όχι μόνο στελέχη υπουργείων και οργανισμών. Είναι προφανές πως για να πετύχει μια επικοινωνιακή στρατηγική στο εξωτερικό χρειάζονται όχι μόνο εμπνευσμένες ηγεσίες, ευέλικτοι και σωστά οργανωμένοι θεσμοί και μηχανισμοί, αλλά και πολιτισμική αυτοσυνειδησία και αυτοπεποίθηση στο σύνολο του πληθυσμού και συνολική αναβάθμιση του πολιτισμού στο εσωτερικό της χώρας⁶².

⁶² Τζουμάκα, Ε., «Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία: Προβλήματα και Προοπτικές», Forum Διεθνούς Επικοινωνιακής Πολιτικής, 2009

Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης

Ο τίτλος «**Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης**» απονέμεται ετησίως σε μια ή περισσότερες πόλεις που ορίζονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την περίοδο ενός ημερολογιακού έτους κατά τη διάρκεια του οποίου τους δίνεται η ευκαιρία να επιδείξουν τόσο την πολιτιστική της ζωή όσο και την πολιτιστική τους ανάπτυξη με την οργάνωση εκδηλώσεων όπου κυριαρχεί η Ευρωπαϊκή διάσταση. Το πρόγραμμα αυτό αποσκοπεί στην προβολή της μεγάλης ποικιλομορφίας του ευρωπαϊκού πολιτισμού, αναδεικνύοντας την κοινή πηγή από την οποία ρέει μεγάλο μέρος αυτής.

Τα χρηματικά ποσά που παραχωρούνται από την Ένωση, αξιοποιούνται σε μια ευρεία δέσμη εκδηλώσεων στις οποίες συναντούνται συντελεστές και καλλιτέχνες από όλη την ευρωπαϊκή επικράτεια. Στο επίκεντρό τους βρίσκεται η αξιοποίηση του πολιτισμικού πλούτου των πόλεων και των ευρύτερων περιφερειών τους και η προβολή της διαχρονικής εξέλιξης της πολιτιστικής κληρονομιάς τους.

Η απαρχή του συγκεκριμένου θεσμού χρονολογείται στις 13 Ιουνίου 1985, όταν ψηφίστηκε από το Συμβούλιο των Υπουργών της Ε.Ε.⁶³(με τον τίτλο «Ευρωπαϊκή Πόλη Πολιτισμού») ύστερα από πρωτοβουλία της Ελληνίδας Υπουργού Πολιτισμού Μελίνας Μερκούρη και του Γάλλου ομολόγου της Jack Lang. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία συνελήφθη ως ένας τρόπος αλληλοπροσέγγισης των Ευρωπαίων κατοίκων μέσα από την ανάδειξη του πλούτου και της ποικιλομορφίας των ευρωπαϊκών πολιτισμών και την ευαισθητοποίηση αναφορικά με την κοινή ιστορία, χαρακτηριστικά και αξίες που τους διέπουν.

Μετρώντας, πλέον, τριάντα χρόνια δράσης, έχει βοηθήσει περισσότερες από σαράντα ευρωπαϊκές πόλεις να μεταμορφώσουν ολοκληρωτικά την πολιτιστική τους βάση, και κατ' επέκταση την εικόνα τους στο διεθνή χώρο, καθώς αποτελεί έναυσμα για ποικίλα πολιτιστικά γεγονότα και ανταλλαγές ποιότητας σε όλους τους καλλιτεχνικούς τομείς για το διάστημα ενός έτους. Ακόμα, το πλήθος των επισκεπτών που προσελκύει αποδεικνύει την αυξανόμενη

⁶³ Ψήφισμα των αρμοδίων για τα πολιτιστικά θέματα υπουργών, της 13ης Ιουνίου 1985, σχετικά με τις

ετήσιες εκδηλώσεις «ευρωπαϊκή πολιτιστική πόλη»

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1985:153:0002:0003:EL:PDF>

δημοτικότητα του θεσμού, με αποτέλεσμα να αποκτά έναν αναπτυσσόμενο κοινωνικό-οικονομικό αντίκτυπο πέρα από τον πολιτιστικό.

Ιστορικό της εκδήλωσης

Σύμφωνα με το αρχικό ψήφισμα του 1985, η ανάθεση για την οργάνωση της εκδήλωσης «Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πόλη» οριζόταν έπειτα από διακυβερνητική απόφαση. Συγκεκριμένα, τα κράτη μέλη επέλεξαν ομόφωνα την πόλη που θα φιλοξενούσε το γεγονός και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παραχωρούσε μια επιδότηση σε αυτήν. Η ευθύνη για την οργάνωση και τη χρηματοδότηση των εκδηλώσεων άνηκε σε μια συγκεκριμένη αρχή του κράτους μέλους η οποία όμως όφειλε να ενημερώνει τακτικά τα υπόλοιπα μέλη σχετικά την πρόοδο των ετοιμασιών. Κάθε χρονιά ένα μόνο κράτος μέλος είχε την ευκαιρία να αναλάβει τη συγκεκριμένη εκδήλωση. Ως τρόπος ορισμού της διαδοχής, είχε αποφασιστεί να τηρείται αλφαβητική σειρά, με τη δυνατότητα αλλαγής ύστερα από συμφωνία. Ακόμα, η απόφαση για την επιλογή της πόλης έπρεπε να λαμβάνεται τουλάχιστον δύο χρόνια νωρίτερα ώστε να επιτελεστεί μια ολοκληρωμένη προετοιμασία.

Ορίστηκε ακόμα ότι όλες οι χώρες έπρεπε να φιλοξενήσουν το θεσμό πριν κάποια τον αναλάβει για δεύτερη φορά. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο ψήφισμα, «θα πρέπει να συμπληρώνεται ένας γύρος των κρατών μελών πριν αρχίσει ο επόμενος». Δεδομένου ότι η επιλογή των υποψηφίων πόλεων για την συγκεκριμένη χρονική περίοδο ήταν ουσιαστικά ευθύνη των εθνικών αρχών κάθε κράτους μέλους, οι πόλεις που αναδείχθηκαν ήταν πρωτεύουσες των κρατών (όπως Αθήνα, το Άμστερνταμ, το Δουβλίνο και η Μαδρίτη), ιστορικά πολιτιστικά κέντρα (όπως η Φλωρεντία) και μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα (όπως η Γλασκόβη και η Αμβέρσα). Στη συνέχεια, το 1990, οι Υπουργοί Πολιτισμού⁶⁴ αποφάσισαν ότι για έτη μετά το 1996 (έτος ολοκλήρωσης του πρώτου γύρου των κρατών μελών) υποψήφιος για την οργάνωση της συγκεκριμένης πολιτιστικής εκδήλωσης θα μπορούν να ανακηρυχτούν και πόλεις που ανήκαν σε χώρες της γηραιάς Ηπείρου μη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, με βάση τις αρχές της δημοκρατίας, του πλουραλισμού και των κανόνων δικαίου. Οι προτάσεις θα μπορούσαν να

⁶⁴ Συμπεράσματα των υπουργών πολιτισμού που συνέρχονται στα πλαίσια του Συμβουλίου της 18ης Μαΐου 1990 σχετικά με τα κριτήρια επιλογής για την «Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα» και σχετικά με έναν ειδικό «Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Μήνα»

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1990:162:0001:0001:EL:PDF>

υποβληθούν το 1992, γεγονός που υπογράμμισε τη σημασία της εκδήλωσης καθώς θα πρόσφερε στην πόλη αρκετό χρονικό διάστημα ώστε να προετοιμαστεί κατάλληλα.

Το 1992, οι Υπουργοί Πολιτισμού⁶⁵ θεώρησαν απαραίτητη την σύνταξη ορισμένων κριτηρίων σχετικών με την επιλογή της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας ώστε να υπάρχει ένα κοινό σημείο αναφοράς τόσο για εκείνους κατά τη διάρκεια της επιλογής όσο και για τις ενδιαφερόμενες πόλεις. Αποφάσισαν, λοιπόν, την ετήσια εναλλαγή ανάμεσα στα κράτη μέλη και στα μη μέλη δίνοντας σημασία σε εκείνα που θα εντάσσονταν σύντομα στην Κοινότητα. Ακόμα, όρισαν ότι θα έπρεπε να επιλέγεται διαφορετική γεωγραφική περιοχή κάθε χρόνο και ότι οι χώρες θα μπορούσαν προτείνουν και επαρχιακές πόλεις ως υποψήφιες πλέον των πρωτευουσών τους. Πρόσφεραν, ακόμα, τη δυνατότητα οργάνωσης της εκδήλωσης την ίδια χρονιά είτε ταυτόχρονα από δύο αδελφοποιημένες πόλεις είτε σε διαφορετικές χρονικές περιόδους από δύο πόλεις χωρίς προηγούμενη μεταξύ τους σύνδεση.

Έπειτα από σύντομο χρονικό διάστημα, το ίδιο Όργανο⁶⁶ έκρινε απαραίτητη την καθιέρωση συγκεκριμένης διαδικασίας για την επιλογή των πόλεων, σύμφωνα με την οποία η επιλογή θα γινόταν ανά δύο χρόνια και θα αναδείκνυε τις πολιτιστικές πρωτεύουσες ύστερα από πέντε και έξι χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, οι πρωτεύουσες για το 1998 και το 1999 θα ορίζονταν το 1993, εκείνες για το 2000 και 2001 θα ορίζονταν το 1995 κ.ο.κ. Ως κριτήρια επιλογής αναδείχθηκαν εκείνα που είχαν οριστεί στο Συμβούλιο της 18ης Μαΐου 1992.

⁶⁵ Συμπεράσματα των υπουργών πολιτισμού που συνέρχονται στα πλαίσια του Συμβουλίου της 18ης Μαΐου 1992 σχετικά με τα κριτήρια επιλογής για την «Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα» μετά το 1996 και τον ειδικό «Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Μήνα»

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41992X0616:EN:HTML>

⁶⁶ Συμπεράσματα των Υπουργών Πολιτισμού συνελθόντων στα πλαίσια του Συμβουλίου της 12ης Νοεμβρίου 1992 σχετικά με τη διαδικασία επιλογής των «Ευρωπαϊκών πολιτιστικών πρωτευουσών»

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1992:336:0003:0003:EL:PDF>

Το 1999 με απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου⁶⁷ ορίστηκε η εφαρμογή κοινοτικής δράσης για το συγκεκριμένο πολιτιστικό πρόγραμμα για την περίοδο 2005 έως 2019. Με την συγκεκριμένη απόφαση, αναγνωρίστηκε ακόμα μια φορά η σημασία του θεσμού της «Ευρωπαϊκής Πόλης Πολιτισμού», ο οποίος μετονομάστηκε σε «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης» (στο εξής ΠΠΕ). Το 2005 η πόλη Cork της Ιρλανδίας ήταν η πρώτη πόλη στην Ευρώπη στην οποία δόθηκε ο συγκεκριμένος τίτλος. Συγκεκριμένα, στο πρώτο άρθρο αναφέρεται ότι ο θεσμός συμβάλλει στην αξιοποίηση του πλούτου, της πολυμορφίας και των κοινών χαρακτηριστικών των ευρωπαϊκών πολιτισμών, και καθιστά δυνατή την καλύτερη αμοιβαία γνώση μεταξύ των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ορίστηκε, λοιπόν, πως στη διαδικασία επιλογής της πόλης που θα φιλοξενήσει το γεγονός θα συμμετάσχει το σύνολο των θεσμών της Ένωσης και θα ακλουθεί τα βήματα που παρουσιάζονται στη συνέχεια.

Καταρχάς, κάθε έτος μια πόλη θα μπορεί να αναλαμβάνει την οργάνωση της συγκεκριμένης εκδήλωσης. Ο φάκελος με την υποψηφιότητα της ενδιαφερόμενης ή των ενδιαφερόμενων πόλεων θα πρέπει να υποβάλλεται στην Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή των Περιφερειών. Η υποβολή της υποψηφιότητας μπορεί να γίνεται τέσσερα χρόνια πριν από την έναρξη του γεγονότος από το κράτος μέλος, ενδεχομένως συνοδευόμενη από μια σχετική σύσταση.

Στη συνέχεια, η Επιτροπή θα συγκροτεί σε ετήσια βάση μια κριτική επιτροπή η οποία θα συντάσσει έκθεση αναφορικά με τις υποψηφιότητες που θα έχουν υποβληθεί, δεδομένων των στόχων και των χαρακτηριστικών της εκδήλωσης. Η κριτική επιτροπή θα αποτελείται από επτά ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες υψηλού επιπέδου στον πολιτιστικό τομέα, εκ των οποίων η Επιτροπή, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο θα ορίζουν από δύο μέλη, ενώ το έβδομο θα ορίζεται από την Επιτροπή των Περιφερειών. Η έκθεση θα υποβάλλεται και στα τρία Όργανα της Ένωσης (Επιτροπή, Κοινοβούλιο, Συμβούλιο).

Μετά την παραλαβή της έκθεσης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα έχει τη δυνατότητα να απευθύνει στην Επιτροπή γνώμη σχετικά με τις υποψηφιότητες

⁶⁷ Απόφαση 1419/1999/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Μαΐου 1999, για τη θέσπιση κοινοτικής δράσης όσον αφορά την εκδήλωση «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης»

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999D1419:EN:HTML>

εντός τριών μηνών. Τέλος, ύστερα από σύσταση της Επιτροπής καθώς και βάσει τόσο της γνώμης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου όσο και της γνώμης της κριτικής επιτροπής, το Συμβούλιο θα ορίζει επίσημα την πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης για το σχετικό έτος.

Όσον αφορά τα κριτήρια για την επιλογή της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, η Απόφαση 1419/1999/ΕΚ όρισε πως ο φάκελος με την υποψηφιότητα που το κράτος μέλος θα κατέθετε, πρέπει να περιλαμβάνει ένα πολιτιστικό πρόγραμμα με ευρωπαϊκή διάσταση το οποίο να βασίζεται κυρίως στην πολιτιστική συνεργασία. Θα πρέπει να τηρούνται οι στόχοι και οι δράσεις που προβλέπονται στο άρθρο 151 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας⁶⁸. Συγκεκριμένα, στον κατατιθέμενο φάκελο πρέπει να προσδιορίζεται οι τρόποι με τους οποίους η υποψήφια ευρωπαϊκή πόλη θα μπορούσε να επιτύχει τα παρακάτω:

⁶⁸ Άρθρο 151 Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

1. Η Κοινότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη των πολιτισμών των κρατών μελών και σέβεται την εθνική και περιφερειακή πολυμορφία τους, ενώ ταυτόχρονα προβάλλει την κοινή πολιτιστική κληρονομιά.

2. Η δράση της Κοινότητας αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό είναι αναγκαίο, υποστηρίζει και συμπληρώνει τη δράση τους στους ακόλουθους τομείς:

Βελτίωση της γνώσης και της διάδοσης του πολιτισμού και της ιστορίας των ευρωπαϊκών λαών,

διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρωπαϊκής σημασίας,

μη εμπορικές πολιτιστικές ανταλλαγές,

καλλιτεχνική και λογοτεχνική δημιουργία, συμπεριλαμβανομένου του οπτικοακουστικού τομέα.

3. Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη ευνοούν τη συνεργασία με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς στον πολιτιστικό τομέα, και ειδικότερα με το Συμβούλιο της Ευρώπης.

4. Η Κοινότητα όταν αναλαμβάνει δράσεις δυνάμει άλλων διατάξεων της παρούσας συνθήκης, λαμβάνει υπόψη τις πολιτιστικές πτυχές, αποβλέποντας ειδικότερα στο σεβασμό και στην προώθηση της πολυμορφίας των πολιτισμών της.

http://eur-lex.europa.eu/el/treaties/dat/12002E/htm/C_2002325EL.003301.html

- να προβάλλει τα κοινά ευρωπαϊκά πολιτιστικά ρεύματα που είτε η ίδια ενέπνευσε, είτε στα οποία συνέβαλε σημαντικά,
- να προωθήσει εκδηλώσεις και καλλιτεχνικές δημιουργίες στις οποίες συμμετέχουν πολιτιστικοί φορείς άλλων πόλεων των κρατών μελών της Ένωσης και συνεισφέρουν στην καθιέρωση μιας διαρκούς πολιτιστικής συνεργασίας, και να προωθήσει την κυκλοφορία τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση,
- να υποστηρίξει και να αναπτύξει την δημιουργική έκφραση, που αποτελεί βασικό στοιχείο σε κάθε πολιτισμική πολιτική,
- να εξασφαλίσει την κινητοποίηση και τη συμμετοχή μεγάλων στρωμάτων του πληθυσμού, και συνεπώς, τη συνεχόμενη κοινωνική επιρροή της εκδήλωσης και μετά τη λήξη της,
- να υποδεχθεί τους πολίτες της Ένωσης και να ευνοήσει την ευρύτερη δυνατή διάδοση των προβλεπόμενων δράσεων με τη χρήση των πολυμέσων και της πολυγλωσσικής προσέγγισης.
- να προωθήσει τον διάλογο μεταξύ των πολιτισμών της Ευρώπης και τρίτων χωρών βελτιστοποιώντας την αμοιβαία αποδοχή και κατανόηση και
- να αξιοποιήσει την ιστορική κληρονομιά, την αστική αρχιτεκτονική και την ποιότητα ζωής στην πόλη.

Αποφασίστηκε, παράλληλα, ότι τη διοργάνωση της συγκεκριμένης εκδήλωσης θα μπορούσαν να αναλάβουν και ευρωπαϊκές πόλεις μη μελών της Ένωσης. Οι χώρες αυτές, ακολουθώντας την ίδια διαδικασία με τα μέλη, θα είχαν την ευκαιρία να προτείνουν την υποψηφιότητα μιας πόλης ως πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης υποβάλλοντας την πρότασή τους στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα και ύστερα από σύσταση της Επιτροπής, θα όριζε επισήμως μία από αυτές τις προταθείσες πόλεις ως πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης για κάθε έτος, λαμβάνοντας πάντα υπόψη ότι απαιτείται μια περίοδος τεσσάρων ετών για την ολοκληρωμένη προετοιμασία.

Κάθε πρωτεύουσα πολιτισμού θα είχε την ευκαιρία να καταρτίσει πρόγραμμα πολιτιστικών εκδηλώσεων, προβάλλοντας την πολιτιστική ιδιομορφία και κληρονομιά της καθώς και τη θέση της στην κοινή πολιτιστική κληρονομιά. Ακόμα, το πρόγραμμα θα έπρεπε να περιλαμβάνει και εκδηλώσεις με πολιτιστικούς φορείς άλλων ευρωπαϊκών χωρών, με σκοπό την καθιέρωση βιώσιμων συνεργασιών. Ανάμεσα στα κριτήρια για την αξιολόγηση του προτεινομένου προγράμματος, συγκαταλέγονται:

- η οργάνωση ειδικών προγραμμάτων με σκοπό τη συμμετοχή του νεανικού κοινού σε αυτά,
- η συμβολή στην ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας και κυρίως στους τομείς του τουρισμού και της εργασίας,
- η προβολή σε πανευρωπαϊκό επίπεδο των γεγονότων και των προσωπικοτήτων που σημάδεψαν της ιστορία και την κουλτούρα της πόλης και
- η στήριξη ειδικών δραστηριοτήτων που να ενθαρρύνουν την καλλιτεχνική καινοτομία και το σχηματισμό νέων μορφών πολιτιστικής δράσης και διαλόγου.

Αποφασίστηκε, τέλος, ότι η Επιτροπή θα είχε την ευθύνη να συντάσσει κάθε χρόνο μία έκθεση για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της εκδήλωσης του παρελθόντος έτους, η οποία θα περιλάμβανε και την ανάλυση των ιδίων των διοργανωτών. Η έκθεση αυτή έπρεπε να υποβάλλεται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή των Περιφερειών. Ακόμα, δόθηκε στην Επιτροπή το δικαίωμα να διατυπώνει προτάσεις αναθεώρησης της σχετικής απόφασης (1419/1999/EK), τις οποίες κρίνει αναγκαίες για την ομαλή εφαρμογή της πρωτοβουλίας αυτής, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις διεύρυνσης της Ένωσης.

Σε σύντομο χρονικό διάστημα από την υιοθέτηση κοινοτικής δράσης για την εκδήλωση «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης», η Ένωση αποφάσισε να συνεισφέρει οικονομικά σε αυτή μέσω του προγράμματος Πολιτισμός 2000⁶⁹, που στόχευε στην αξιοποίηση ενός πολιτιστικού χώρου κοινού για όλους τους Ευρωπαίους, ευνοώντας τη συνεργασία των δημιουργών, των πολιτιστικών παραγόντων και των πολιτιστικών φορέων των κρατών μελών. Λεπτομερέστερα, ο «Πολιτισμός» σχεδιάστηκε για να προωθήσει τη διακρατική κυκλοφορία των καλλιτεχνικών έργων και προϊόντων πέρα από τα εθνικά σύνορα, καθώς και το διαπολιτισμικό διάλογο, βασιζόμενο στην ισότητα μεταξύ των πολιτισμών αποσκοπώντας να εγκαθιδρύσει μια ευρωπαϊκή πολιτιστική περιοχή, να αναπτύξει καλλιτεχνική και φιλολογική δημιουργία και να προωθήσει τη γνώση της ευρωπαϊκής ιστορίας και κουλτούρας. Σύμφωνα με το πρόγραμμα αυτό, θα χρηματοδοτούσε ορισμένες από τις εκδηλώσεις ευρωπαϊκών διαστάσεων που προβλέπονται στο πρόγραμμα των

⁶⁹ Απόφαση αριθ. 508/2000/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Φεβρουαρίου 2000, για τη θέσπιση του προγράμματος «Πολιτισμός 2000»

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:063:0001:0009:EL:PDF>

εορτασμών και το ποσό που λάμβανε κάθε πολιτιστική πρωτεύουσα κυμαινόταν από 200.000 ευρώ έως 1.000.000 ευρώ ετησίως.

Το έτος 2005, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο τροποποίησαν⁷⁰ την απόφαση που είχαν λάβει το 1999, ώστε να συμπεριλάβουν τη νέα σύνθεση της Ένωσης (ΕΕ 25) ύστερα από τη διεύρυνση του 2004 με δέκα χώρες (Εσθονία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχική Δημοκρατία, Σλοβακία και Σλοβενία). Με την απόφαση αυτή, για τα έτη από το 2009 και έπειτα η διοργάνωση της συγκεκριμένης εκδήλωσης θα ανατίθεντο σε δύο κράτη σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα, ενώ η χρονολογική σειρά θα μπορούσε να τροποποιηθεί με τη σύμφωνη γνώμη των ενδιαφερόμενων κρατών μελών. Ανάλογα, αποφασίστηκε ότι η χρηματοδότηση του θεσμού θα έπρεπε να προσαρμοστεί ώστε να καλύπτει και τις δύο διοργανώτριες χώρες. Στόχος της συγκεκριμένης τροποποίησης ήταν η αποφυγή υπερβολικά σκληρού ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών για την απόκτηση του τίτλου.

Πίνακας 1 : Σειρά ανάθεσης πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης σύμφωνα με την Απόφαση 649/2005/ΕΚ		
2005	Ιρλανδία	
2006	Ελλάδα	
2007	Λουξεμβούργο	
2008	Ηνωμένο Βασίλειο	
2009	Αυστρία	Λιθουανία
2010	Γερμανία	Ουγγαρία
2011	Φινλανδία	Εσθονία
2012	Πορτογαλία	Σλοβενία
2013	Γαλλία	Σλοβακία

⁷⁰ Απόφαση αριθ. 649/2005/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Απριλίου 2005, για την τροποποίηση της απόφασης 1419/1999/ΕΚ, για τη θέσπιση κοινοτικής δράσης όσον αφορά την εκδήλωση «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης»

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2005/l_117/l_11720050504en00200021.pdf

2014	Σουηδία	Λετονία
2015	Βέλγιο	Τσεχική Δημοκρατία
2016	Ισπανία	Πολωνία
2017	Δανία	Κύπρος
2018	Κάτω Χώρες	Μάλτα
2019	Ιταλία	

Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο του θεσμού

Η νομοθετική πράξη που διέπει το θεσμό μέχρι σήμερα είναι η Απόφαση⁷¹ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 2006, που ορίζει τη διαδικασία επιλογής των πόλεων για τον τίτλο από το 2013 έως το 2019 καθώς και το σύστημα παρακολούθησης των προετοιμασιών μέχρι να λάβει χώρα η εκδήλωση. Η απόφαση αυτή κρίθηκε απαραίτητη ώστε να συμπεριλάβει τη Βουλγαρία και η Ρουμανία που εντάχθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2007.

Αναλυτικά, όσον αφορά στη διαδικασία επιλογής της πόλης, υποψήφια μπορεί να ανακηρυχθεί μία πόλη από κάθε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 με χρονολογική σειρά από το 2007 έως το 2019. Η χρονολογική σειρά παραμένει η ίδια με αυτή που είχε αποφασιστεί το 2005 και παρουσιάστηκε στον Πίνακα 1 με την προθήκη της Ρουμανίας ως δεύτερης χώρας για το 2007 και της Βουλγαρίας το 2019. Τα προγράμματα των πόλεων που έχουν ανακηρυχθεί Πολιτιστικές Πρωτεύουσες για το ίδιο έτος μπορούν να συνδεθούν και μπορούν να συμπεριλάβουν και την ευρύτερη περιφέρεια στην οποία ανήκουν οι πόλεις αυτές.

⁷¹ Απόφαση αριθ. 1622/2006/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 2006, για τη θέσπιση κοινοτικής δράσης όσον αφορά την εκδήλωση Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για τα έτη 2007 έως 2019.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:304:0001:0006:EL:PDF>

Όπως ίσχυε και στα προηγούμενα έτη, κάθε υποψήφια χώρα θα οργανώνει ένα πολιτιστικό πρόγραμμα με ευρωπαϊκή διάσταση διάρκειας ενός έτους, το οποίο πρέπει να βασίζεται στους στόχους της πολιτιστικής συνεργασίας και θα πληροί έναν ορισμένο αριθμό κριτηρίων, τα οποία χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Από τη μία πλευρά, βρίσκεται η «ευρωπαϊκή διάσταση», που περιλαμβάνει την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ πολιτιστικών φορέων, καλλιτεχνών και πόλεων από τα αντίστοιχα κράτη μέλη και άλλα κράτη μέλη σε όλους τους πολιτιστικούς τομείς και την ανάδειξη τόσο του πλούτου της πολιτιστικής πολυμορφίας της Ευρώπης όσο και των κοινών πτυχών των ευρωπαϊκών πολιτισμών. Από την άλλη πλευρά, βρίσκεται η κατηγορία «πόλη και πολίτες» που έχει ως στόχο να κεντρίσει το ενδιαφέρον των πολιτών που ζουν είτε στην πόλη και τα περιχώρα της είτε στο εξωτερικό σχετικά με την εκδήλωση και να ενισχύσει τη μακροπρόθεσμη πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη της πόλης.

Στο σημείο αυτό, οφείλουμε να σημειώσουμε πως σύμφωνα με τη συγκεκριμένη Συνθήκη (Άρθρο 3), οι στόχοι και η δράση του κάθε πολιτιστικού προγράμματος βασίζονταν στο άρθρο 151 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Έπειτα από ένα περίπου έτος, υπογράφηκε η συνθήκη της Λισσαβόνας και πλέον σύμφωνα με τη νέα αρίθμηση, αναφερόμαστε στο άρθρο 167 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η διαδικασία ανακήρυξης απαρτίζεται από τέσσερα στάδια εκ των οποίων το πρώτο είναι η *υποβολή* των αιτήσεων από τις ενδιαφερόμενες χώρες στην Επιτροπή. Από την πλευρά των χωρών, οφείλουν, πρώτα να δημοσιεύσουν μια πρόσκληση υποβολής προτάσεων το αργότερο έξι έτη πριν από την προβλεπόμενη έναρξη της εν λόγω εκδήλωσης. Οι ενδιαφερόμενες πόλεις έχουν, με τη σειρά τους, δέκα μήνες περιθώριο από την ημερομηνία αυτή ώστε να υποβάλουν την αίτησή τους.

Παράλληλα, από την πλευρά των Ευρωπαϊκών Οργάνων, συγκροτείται επιτροπή επιλογής⁷² για κάθε κράτος μέλος, η οποία είναι υπεύθυνη για την

⁷² 2007/324/EK: Απόφαση του Συμβουλίου, της 7ης Μαΐου 2007, για τις πρακτικές και διαδικαστικές ρυθμίσεις με σκοπό τον διορισμό από το Συμβούλιο δύο μελών της επιτροπής επιλογής και της εποπτικής και συμβουλευτικής επιτροπής για την κοινοτική δράση Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:122:0039:0040:EL:PDF>

αξιολόγηση των αιτήσεων που έχουν υποβληθεί. Κάθε επιτροπή επιλογής συνιστά την υποψηφιότητα μίας πόλης του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους και αποτελείται από 13 μέλη, επτά από τα οποία είναι τα πρόσωπα που ορίζονται από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Τα υπόλοιπα έξι μέλη ορίζονται από το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος κατόπιν διαβουλεύσεως με την Επιτροπή. Το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος διορίζει εν συνεχεία την επιτροπή επιλογής. Η επιτροπή ορίζει τον πρόεδρό της μεταξύ των επτά προσώπων που ορίζονται από τα ευρωπαϊκά όργανα. Όλα τα μέλη της επιτροπής επιλογής είναι ανεξάρτητοι εμπειρογνώμονες χωρίς συγκρούσεις συμφερόντων όσον αφορά τις πόλεις που ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση υποβολής υποψηφιοτήτων και με ουσιαστική εμπειρία και επαγγελματική πείρα στον πολιτιστικό τομέα, στην πολιτιστική ανάπτυξη πόλεων ή στη διοργάνωση της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης. Όπως είχε αποφασιστεί και στην απόφαση αριθ. 1419/1999/ΕΚ, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα ορίζουν τα μέλη των επιτροπών επιλογής για χρονικό διάστημα τριών ετών ως εξής: δύο από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, δύο από το Συμβούλιο, δύο από την Επιτροπή και ένα από την Επιτροπή των Περιφερειών. Κατ' εξαίρεση, το πρώτο έτος ισχύος της παρούσας απόφασης διορίζονται δύο εμπειρογνώμονες από την Επιτροπή για ένα έτος, δύο από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για δύο έτη, δύο από το Συμβούλιο για τρία έτη και ένας από την Επιτροπή των Περιφερειών για τρία έτη.

Ως δεύτερο στάδιο της διαδικασίας ανακήρυξης ορίζεται η *προεπιλογή* των πόλεων. Συγκεκριμένα, το αργότερο πέντε έτη πριν από την έναρξη της εκδήλωσης, επιτροπή επιλογής συνεδριάζει με σκοπό την εξέταση του συνόλου των προτάσεων και την δημιουργία καταλόγου με τις πόλεις που καλούνται να ακολουθήσουν τη διαδικασία και να εξεταστούν περαιτέρω. Καταρτίζει, λοιπόν, την ανάλογη έκθεση και την υποβάλλει στο ανάλογο κράτος μέλος και στην Επιτροπή. Κάθε ενδιαφερόμενο κράτος μέλος εγκρίνει επισήμως τον συνοπτικό κατάλογο βάσει της εκθέσεως της επιτροπής επιλογής.

Στο τρίτο στάδιο της διαδικασίας βρίσκεται η *τελική επιλογή* της πόλης. Οι προεπιλεγείσες πόλεις ολοκληρώνουν τις προτάσεις τους και εμπλουτίζουν τα προγράμματά τους με περισσότερες λεπτομέρειες τα οποία διαβιβάζουν στα οικεία κράτη μέλη, που με τη σειρά τους τα προωθούν στην Επιτροπή. Εννέα μήνες μετά την πρώτη συνεδρίαση για την προεπιλογή, η επιτροπή επιλογής συνεδριάζει ξανά προκειμένου, εξετάζει τα πλήρη προγράμματα και εισηγείται την ανακήρυξη μίας εξ αυτών ως «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης». Στο στάδιο αυτό, η επιτροπή υποβάλλει μια έκθεση στην ενδιαφερόμενη χώρα

της ΕΕ και στην Επιτροπή, η οποία περιλαμβάνει επίσης συστάσεις προς την επιλεγείσα πόλη σχετικά με την πρόοδο και τις διευθετήσεις που πρέπει να πραγματοποιηθούν μέχρι το δεδομένο έτος, εάν το Συμβούλιο την ανακηρύξει Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης.

Η διαδικασία ολοκληρώνεται με την *ανακοίνωση* της επιλεγείσας πόλης. Το Συμβούλιο ανακηρύσσει επίσημα μία πόλη ως «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης» στα δύο ενδιαφερόμενα κράτη μέλη, κατόπιν εισήγησης της Επιτροπής η οποία συντάσσεται υπό το πρίσμα της γνώμης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της αιτιολόγησης που βασίζεται στις εκθέσεις των κριτικών επιτροπών. Αναλυτικά, τέσσερα έτη πριν από την έναρξη της εκδήλωσης, οι δύο ενδιαφερόμενες για τον τίτλο του εν λόγω έτους χώρες της ΕΕ, βάσει των συστάσεων της Επιτροπής, υποβάλλουν την αίτηση μιας πόλης στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, υπό το πρίσμα των εισηγήσεων της επιτροπής. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μπορεί να διαβιβάσει γνώμη στην Επιτροπή το αργότερο τρεις μήνες έπειτα από την παραλαβή των υποψηφιοτήτων των ενδιαφερόμενων κρατών μελών.

Μετά την επιλογή των πόλεων που θα αναλάβουν το θεσμό, δημιουργείται μια ακόμα επιτροπή που έχει εποπτικό και συμβουλευτικό χαρακτήρα για όλο το διάστημα των τεσσάρων ετών που διαρκεί η προετοιμασία των πόλεων. Συγκεκριμένα, διασφαλίζει την εφαρμογή των στόχων και των κριτηρίων της δράσης και παρέχει στήριξη και καθοδήγηση προς τις μελλοντικές πολιτιστικές πρωτεύουσες της Ευρώπης, ώστε τα προγράμματά τους να αντανακλούν τη ζητούμενη ευρωπαϊκή προστιθέμενη αξία. Αυτή η επιτροπή περιλαμβάνει τους επτά εμπειρογνώμονες που είχαν οριστεί από τα Ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα ως μέλη της Επιτροπής Επιλογής με την προσθήκη ενός παρατηρητή που επιλέγεται από το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συγκαλεί την επιτροπή και τους εκπροσώπους της ενδιαφερόμενης πόλης, ενώ λαμβάνει από τις ενδιαφερόμενες πόλεις εκθέσεις προόδου το αργότερο τρεις μήνες πριν από τις συνεδριάσεις της εποπτικής επιτροπής. Η επιτροπή συγκαλείται δύο φορές για να γνωμοδοτήσει και να λάβει γνώση των προετοιμασιών για την εκδήλωση με σκοπό να βοηθήσει τις πόλεις να συστήσουν πρόγραμμα υψηλής ποιότητας με έντονη ευρωπαϊκή διάσταση. Η πρώτη εποπτεία της πραγματοποιείται το αργότερο δύο έτη πριν την έναρξη της εκδήλωσης και αφορά την πρόοδο η οποία έχει σημειωθεί κατά την προετοιμασία καθώς και την ευρωπαϊκή διάσταση. Η δεύτερη εποπτεία το αργότερο οκτώ μήνες πριν από την εκδήλωση κατά την οποία καταγράφονται και αξιολογούνται οι προπαρασκευαστικές εργασίες. Μετά από κάθε συνεδρίαση, η επιτροπή συντάσσει έκθεση σχετικά με την κατάσταση της

προετοιμασίας της εκδήλωσης και των μέτρων που πρέπει να ληφθούν η οποία διαβιβάζεται στην Επιτροπή και στις ενδιαφερόμενες πόλεις και κράτη μέλη και δημοσιεύονται στον ιστοσελίδα της Επιτροπής.

Συμπληρωματικά κριτήρια για την επιλογή της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας

Στο σημείο αυτό, οφείλουμε να τονίσουμε πως μια πόλη χρήζεται Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης κυρίως χάρη στο πρόγραμμα που σκοπεύει να υλοποιήσει κατά τη διάρκεια του έτους που θα επιλεγεί να φιλοξενήσει το θεσμό. Έτσι, εκτός από τους δύο βασικούς τομείς κριτηρίων που αναφέραμε παραπάνω, η επιτροπή επιλογής λαμβάνει άποψη της και κάποιους συμπληρωματικούς παράγοντες που αφορούν κυρίως στη διαδικασία της προετοιμασίας και εξετάζουν⁷³:

- *τη διοίκηση* – όταν η ομάδα προετοιμασίας αποτελείται από μια σταθερή δομή, και διοικείται από ικανά άτομα που είναι ανεξάρτητοι έως κάποιου βαθμού από τις πολιτικές αρχές, ενώ την ίδια στιγμή έχουν την υποστήριξή τους.
- *η χρηματοδότηση* - η αίτηση θα πρέπει να υποστηρίζεται από έναν αξιόπιστο προϋπολογισμό, στον οποίο δεσμεύονται ισχυρά διάφορες τοπικές, εθνικές και ιδιωτικές πηγές
- *το πρόγραμμα* - στην αρχική αίτηση, το πρόγραμμα θα πρέπει να είναι αρκετά αντιπροσωπευτικό για τα πολιτιστικά έργα που πρόκειται να λάβουν χώρα στη διάρκεια όλου του έτους, αλλά θα πρέπει να αφήνει και περιθώρια για περαιτέρω ανάπτυξη και αλλαγές, εφόσον αυτά κρίνονται απαραίτητα
- *την επικοινωνιακή στρατηγική* - οι μεγάλες πόλεις στοχεύουν πιο συχνά να αναφέρονται στα πρωτοσέλιδα των μέσων επικοινωνίας διεθνώς, ενώ οι μικρότερες πόλεις επιδιώκουν με διαφορετικό τρόπο τη δημοσιότητα, προσπαθώντας να αξιοποιήσουν στο μέγιστο το δίκτυο των πόλεων και περιφερειών με τις οποίες σχετίζονται.

⁷³ http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc459_en.htm

Σημαντικά γεγονότα στα πλαίσια του θεσμού

2000- Η Ευρώπη υποδέχεται τη χιλιετία με εννέα πολιτιστικές πρωτεύουσες

Από το 1985 έως και σήμερα, το πλήθος των πόλεων που είχαν την ευκαιρία να φιλοξενήσουν το συγκεκριμένο θεσμό έφτασε τις πενήντα. Τα πρώτα δεκαπέντε έτη, τη διοργάνωση αναλάμβανε μια πόλη κάθε φορά. Το 2000, οι Υπουργοί Πολιτισμού αποφάσισαν να αναθέσουν τη διοργάνωση σε εννέα πόλεις, με σκοπό να αναδείξουν με έναν ξεχωριστό τρόπο τη συμβολική ημερομηνία της νέας χιλιετίας.

Σύμφωνα με την Viviane Reding⁷⁴ η συγκεκριμένη απόφαση τόνισε σημαντικά την πολιτιστική επίδραση της εκδήλωσης στην οποία συμμετείχε ενεργά μεγάλο πλήθος ευρωπαίων πολιτών, παρά τις αντιδράσεις ορισμένων ομάδων που θεωρούσαν ότι αυτή η απόφαση υποβίβαζε τη σημαντικότητα και τη μοναδικότητα των επιλεγμένων πόλεων. Τα συγκεκριμένα παράλληλα γεγονότα κατάφεραν να ενώσουν και να φέρουν σε συνεργασία χιλιάδες πολιτιστικούς φορείς μέσα από ζωντανές παραστάσεις, θέατρο, ιστορικά μνημεία, τον αστικό πολιτισμό, τις τέχνες του δρόμου και νέες μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης. Υπήρξαν εκδηλώσεις και έργα που εκτελέστηκαν από κοινού και άλλες που περιόδευσαν ανάμεσα στις πόλεις. Αυτή η αφθονία των πρωτοβουλιών απέδειξε τη ζωτικότητα της πολιτιστικής δραστηριότητας στην Ευρώπη και την προθυμία των πολιτών της να εντείνουν τις πολιτιστικές τους ανταλλαγές και σε μακροπρόθεσμο επίπεδο με την εκμετάλλευση του δικτύου των καλλιτεχνών και των ιδρυμάτων που δημιουργήθηκε.

Είναι σημαντικό να σημειώσουμε πως οι συγκεκριμένες εννέα πόλεις διαφέρουν αρκετά σε μέγεθος, φιλοδοξίες, ανάγκες και προτιμήσεις της τοπικής κοινωνίας. Παρόλα αυτά, η μεταξύ τους συνεργασία στα πλαίσια του πολιτιστικού προγράμματος δεν έθεσε σε κίνδυνο την ποικιλομορφία των προσεγγίσεων και των προγραμμάτων που εφαρμόστηκαν από την καθεμία. Οι οργανωτικές προσεγγίσεις και δομές, τα θέματα και οι προτεραιότητες ορίστηκαν με τρόπο τέτοιο ώστε να προσδιορίζουν με σαφήνεια τα διάφορα πολιτιστικά χαρακτηριστικά.

Συγκεκριμένα, οι εορτασμοί στη γαλλική Αβινιόν είχαν ως θέμα «*τέχνη και τη δημιουργικότητα*» και στο νορβηγικό Μπέργκεν «*πόλη, εργασία και ελεύθερος χρόνος*». Οι Βρυξέλλες αποφάσισαν να επικεντρωθούν σε πρωτοβουλίες οι

⁷⁴ Η κ. Viviane Reding επιτέλεσε επίτροπος αρμόδια για θέματα εκπαίδευσης, πολιτισμού, πολυγλωσσίας και νεολαίας από το 199 έως το 2004.

οποίες, στο πλαίσιο του θέματος «η πόλη», θα είχαν μακροπρόθεσμη επιρροή, ακόμα και μετά από δεκαετίες, σε άλλα ευρωπαϊκά ιδρύματα. Η ιταλική Μπολόνια με το σύνθημα «πολιτισμός και επικοινωνία» έθεσε στο επίκεντρο τους νέους και να άδραξε την ευκαιρία να εγκαινιάσει μια σειρά από νέους πολιτιστικούς χώρους, στους οποίους συμπεριλήφθηκε μια στεγασμένη αποθήκη άλατος. Στην Πράγα η δράση εστιάστηκε στην «πολιτιστική κληρονομιά», ενώ το Ελσίνκι προσπάθησε να κάνει γνωστή τη φινλανδική κουλτούρα σε διεθνές επίπεδο συνδέοντας την με το θέμα «γνώση, τεχνολογία και μέλλον». Το Σαντιάγο ντε Κομποστέλα αποτελώντας το τέλος ενός πολύ σημαντικού δρόμου προσκυνήματος, επέλεξε το σύνθημα «Ευρώπη και κόσμος» και το στο Ρέικιαβικ ανέδειξε τη σχέση μεταξύ «Πολιτισμού και φύσης». Τέλος, η πολωνική Κρακοβία στην οποία συνυπάρχουν διάφορες κουλτούρες και θρησκείες επέλεξε ως θέμα των πολιτιστικών της εκδηλώσεων τη σύνδεση των "Σκέψη, Πνευματικότητα και Δημιουργικότητα".

2010

25^η επέτειος του θεσμού

Για τον εορτασμό της 25ης επετείου των Πολιτιστικών Πρωτευουσών της Ευρώπης οργανώθηκε ειδική διάσκεψη⁷⁵ στις Βρυξέλλες τον Μάρτιο του 2010 η οποία συγκέντρωσε πάνω από 500 συμμετέχοντες και 50 παρελθούσες και μελλοντικές πρωτεύουσες και συνδεδεμένες με αυτές πόλεις. Στη διάρκεια των ομιλιών, υπογραμμίστηκε ότι η πρωτοβουλία των ΠΠΕ έχει ωριμάσει και εξελιχθεί θετικά και σχετίζεται άμεσα με τους στόχους της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης και της στρατηγικής Ευρώπη 2020⁷⁶ η οποία είχε μόλις πρόσφατα υιοθετηθεί και στόχευε σε μια έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη.

Στα πλαίσια των εορτασμών, δημιουργήθηκε ένας ειδικός χώρος που φιλοξενούσε εκθεσιακά περίπτερα από είκοσι Πρωτεύουσες παρέχοντας, έτσι, την ευκαιρία για άμεση ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών τόσο μεταξύ τους

⁷⁵ Περίληψη της διάσκεψης της Επιτροπής με θέμα «Γιορτάζοντας τα 25 χρόνια των Πολιτιστικών Πρωτευουσών της Ευρώπης»

http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc/ecoc/conclusions_ecoc.pdf

⁷⁶ http://ec.europa.eu/europe2020/index_el.htm

όσο, κυρίως, με τρίτες πόλεις που θα ήθελαν να θέσουν υποψηφιότητα. Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στο κληροδότημα που μπορεί να αποκομιστεί από το θεσμό σε μακροπρόθεσμο πλαίσιο αλλά και στις υπάρχουσες διαδικασίες αξιολόγησης και την βελτίωσή τους.

Τέλος, οι συμμετέχοντες εξέφρασαν φόβους σχετικά με την οικονομική κρίση η οποία θα απειλούσε τη χρηματοδότηση του συγκεκριμένου θεσμού και του πολιτιστικού τομέα γενικότερα. Υπογράμμισαν, όμως, ότι σε μια οικονομία που βασίζεται στη γνώση κατά τη διάρκεια της κρίσης δημιουργούνται επαγγελματικές ευκαιρίες στον καλλιτεχνικό και τον ευρύτερο δημιουργικό τομέα που βοηθούν στην αντιμετώπιση των κοινωνικών και οικονομικών προκλήσεων. Ο ίδιος ο θεσμός της ΠΠΕ αποδείχθηκε ένα αποτελεσματικό φυτώριο για δημιουργικές πόλεις, ανοιχτές κοινωνίες χωρίς αποκλεισμούς και έξυπνη οικονομία. Χαρακτήρισαν, λοιπόν, αναγκαία την ύπαρξη διαλόγου και συνεργασίας ανάμεσα στους τομείς του πολιτισμού, της πολιτικής και των επιχειρήσεων ώστε να αναδιαμορφωθούν οι πόλεις και να αντιμετωπίσουν τις μελλοντικές προκλήσεις.

Η Κωνσταντινούπολη φιλοξενεί το θεσμό

Από το 2011 και έπειτα, οι πόλεις στις οποίες επιτρέπεται να φέρουν τον τίτλο της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης πρέπει να ανήκουν σε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όμως, από την έναρξη του θεσμού το 1985, δικαίωμα οργάνωσης της εκδήλωσης είχαν και πόλεις που άνηκαν σε ευρωπαϊκές χώρες μη μέλη της Ε.Ε. και η μόνη χρονία κατά την οποία πραγματοποιήθηκε ήταν το 2010. Το έτος αυτό ο τίτλος στο Έσσεν και στο Πεκκ, που ανήκουν στη Γερμανία και την Ουγγαρία αντίστοιχα, και στην Κωνσταντινούπολη, που είναι τουρκική πόλη.

Αναλυτικά, το 2006 υπέβαλαν την υποψηφιότητά τους στην Επιτροπή η Κωνσταντινούπολη και το Κίεβο, που ανήκουν σε μη μέλη της Ένωσης, στην Τουρκία και την Ουκρανία. Η επιτροπή επιλογής χαιρέτησε τη συγκεκριμένη πρωτοβουλία και αναγνώρισε ότι και τα δύο προγράμματα που κατατέθηκαν περιλάμβαναν αξιοσημείωτα πολιτιστικά γεγονότα με έντονη ευρωπαϊκή διάσταση. Η κριτική επιτροπή, στην τελική της επιλογή⁷⁷, αποφάσισε ότι η τουρκική πόλη πληρούσε όλα τα κριτήρια που επέβαλε η Απόφαση 1419/1999 και την επέλεξε ως τρίτη κάτοχο του τίτλου για το 2010, επισημαίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στη διαδικασία επιλογής των έργων που θα περιλάμβανε το πρόγραμμά της. Έκρινε, παράλληλα, ότι η διαδικασία παρακολούθησης και

⁷⁷ Αναφορά της επιτροπής επιλογής για τις Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες του 2010 http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc/ecoc/2010_panel_report.pdf

παροχής συμβουλών που αποφασίστηκαν από την Επιτροπή στο πλαίσιο της νέας απόφασης (1622/2006/EK) θα είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για τις προπαρασκευαστικές εργασίες.

Η ανάληψη του τίτλου από την Κωνσταντινούπολη το 2010 χρήστηκε με απόλυτη επιτυχία. Αναλυτικά, σύμφωνα με έρευνες^{78 79} που συντάχθηκαν για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το κόστος όλης της οργάνωσης άγγιξε τα 288.65 εκατομμύρια ευρώ. Το πρόγραμμα είχε ως θέμα τα τέσσερα στοιχεία της φύσης (γη, αέρας, νερό, φωτιά) και μεταξύ των εκδηλώσεων που πραγματοποιήθηκαν αριθμούνται 1.598 συναυλίες, 763 εκθέσεις, 1.127 θεατρικές παραστάσεις, 1.201 συνέδρια, σεμινάρια και συμπόσια και 735 εργαστήρια. Επιπλέον, εκδόθηκαν 336 βιβλία, περιοδικά και κατάλογοι ενώ εγκαινιάστηκαν οκτώ μουσεία και πολιτιστικά κέντρα. Ο αριθμός των συμμετεχόντων εκτιμήθηκε στις 950.000, εκ των οποίων η πλειοψηφία (τα δύο τρίτα) δήλωσε ότι πρόκειται να αυξήσουν την συχνότητα με την οποία συμμετέχουν σε πολιτιστικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες ύστερα από την εμπειρία τους στην Κωνσταντινούπολη. Ακόμα, ποσοστό μεγαλύτερο του ενός τρίτου αυτών επιβεβαίωσαν ότι διεύρυναν τις γνώσεις τους για τους διαφορετικούς πολιτισμούς χάρη στη συμμετοχή των εκπροσώπων τους στις δραστηριότητες.

Παράλληλα, όσον αφορά στην πολιτισμική κληρονομιά, το πρόγραμμα περιελάμβανε μια σειρά από εργασίες αποκατάστασης σε βασικά πολιτιστικά μνημεία της πόλης. Ακόμα, η μελέτη διαπίστωσε ότι προκλήθηκε το ενδιαφέρον του κοινού συμφέροντος σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά της πόλης. Σχεδόν τα δύο τρίτα των κατοίκων της περιοχής ήταν ενημερωμένοι σχετικά με τα έργα αποκατάστασης και ανάπλασης που πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Επιπρόσθετα, σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη, παρατηρήθηκε ότι το 70% όσων γνώριζαν το ρόλο της Κωνσταντινούπολη το 2010 είχαν την πεποίθηση ότι οι εργασίες που διεξάγονταν στο συγκεκριμένο θα επέφεραν μακροπρόθεσμα οφέλη.

⁷⁸Exploring the impact for Istanbul of being a European Capital of Culture (Ernst & Young, Turkey, 2012)

<http://performance.ey.com/wp-content/uploads/downloads/2012/11/Exploring-the-impact.pdf>

⁷⁹ Ex-Post Evaluation of 2010 European Capitals of Culture

http://ec.europa.eu/culture/documents/pdf/ecoc/ecoc_2010_final_report.pdf

Οι κύριοι στόχοι⁸⁰ του πολιτιστικού προγράμματός της ήταν η ανάδειξη και προβολή της μοναδικότητας της πόλης μέσα από την τέχνη και τον πολιτισμό. Η Κωνσταντινούπολη είχε τη μεγάλη ευκαιρία να διδαχθεί από τις εμπειρίες του παρελθόντος και να αποφύγει τις λανθασμένες κινήσεις. Η οργανωτική επιτροπή προσδιόρισε ένα σχέδιο δράσης που αποσκοπούσε στην αστική ανάπτυξη, στην προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην καλλιτεχνική υποδομή, στη διατήρηση της ποικιλομορφίας και της πολυπολιτισμικότητας της πόλης, και η συνεργασία όλων των φορέων, τόσο από το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Η φιλοδοξία των διοργανωτών ήταν να προωθήσουν την ευρωπαϊκή εικόνα της πόλης και να εντάξουν την εκδήλωση στη γενική προσπάθεια της Τουρκίας σχετικά με την υποψηφιότητά της για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πολλά από τα έργα που πραγματοποιήθηκαν στην Κωνσταντινούπολη βοήθησαν στην αστική μεταμόρφωση της πόλης προς το λιμάνι και στην ανάπτυξη υποβαθμισμένων περιοχών, όπως το λιμάνι.

Τέλος, η προβολή του γεγονότος ήταν εκτενής. Από την πλευρά των εθνικού Τύπου, μετρήθηκε ότι το 70% των ειδήσεων που δημοσιεύτηκαν το 2010 σχετικά με πολιτιστικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες αναφέρονταν σε αυτές του θεσμού της ΠΠΕ, εκ των οποίων το 80% ήταν ευνοϊκές. Από την πλευρά των ξένων μέσων μαζικής επικοινωνίας, δημοσιεύτηκαν 5.909 άρθρα σχετικά με την πρωτοβουλία Κωνσταντινούπολη 2010, η πλειοψηφία των οποίων ήταν στο γερμανικό τύπο. Το σύνολο αυτό φέρνει την Κωνσταντινούπολη σε ευνοϊκή θέση συγκριτικά με τα άρθρα που δημοσιεύτηκαν για τις άλλες δύο ΠΠΕ του 2010 που έφτασαν τα 2.546 για το Έσεν και τα 1.810 για το Πεκς.

Η Κωνσταντινούπολη κατάφερε να φιλοξενήσει το θεσμό της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας το 2010 οργανώνοντας ένα πλούσιο πρόγραμμα που άφησε σημαντική κληρονομιά, παρά το γεγονός ότι ανήκει σε κράτος μη μέλος της ΕΕ. Η επιτυχία αυτή ώθησε την Επιτροπή να αναθεωρήσει την απόφασή της σχετικά με το δικαίωμα ανάληψης του τίτλου το οποίο για την περίοδο 2011-2019 άνηκε αποκλειστικά σε μέλη της Ένωσης. Πράγματι, στο άρθρο 3 της πρότασης⁸¹ που κατέθεσε η Επιτροπή σχετικά με το θεσμό της ΠΠΕ για το χρονικό διάστημα 2020-2033 αναφέρεται οι πόλεις στις υποψήφιες

⁸⁰ Επίσημη ιστοσελίδα της Κωνσταντινούπολης 2010 <http://istanbul2010.org/>

⁸¹ Πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της 20^{ης} Ιουλίου 2012, για απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση δράσης της Ένωσης όσον αφορά τις πολιτιστικές πρωτεύουσες της Ευρώπης για τα έτη 2020 έως 2033

<http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc/ecoc/ec-proposal-el-post-2019.pdf>

και δυνάμει υποψήφιες χώρες πρέπει ανακτήσουν τη δυνατότητα να υποβάλουν αίτηση υποψηφιότητας για συμμετοχή στο θεσμό.

Στο σημείο αυτό, οφείλουμε να υπογραμμίσουμε ότι η οργάνωση του θεσμού της ΠΠΕ από την τουρκική πρωτεύουσα και η αξιολόγησή του, οδήγησαν σε ορισμένα συμπεράσματα τα οποία θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως συμβουλές για τις μελλοντικές χώρες. Ανάμεσα τους διακρίνονται:

- Η ύπαρξη ενός ενιαίου σημείου αναφοράς που να ελέγχει το σύνολο της οργάνωσης.
- Η διατύπωση συγκεκριμένων κριτήριων για την αξιολόγηση του έργου, έτσι ώστε τόσο εκείνοι που επιθυμούν να οργανώσουν μια εκδήλωση να γνωρίζουν τι αναμένεται από αυτούς όσο και οι κριτές να είναι αντικειμενικοί. Για το λόγο αυτό, το έντυπο της αίτησης θα πρέπει να είναι σύντομο και περιεκτικό.
- Η αποφυγή οργάνωσης μεγάλου αριθμού εκδηλώσεων ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος αναποτελεσματικού σχεδιασμού και προώθησης.
- Η ενίσχυση της προσπάθειας για την εύρεση χορηγών για τις εκδηλώσεις μέσω της βελτίωσης του προγραμματισμού, της εντονότερης διαφήμισης κάνοντας χρήση και του εμβλήματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Πολιτισμού.
- Η πρόβλεψη για μακροπρόθεσμη διαχείριση των χώρων που δημιουργήθηκαν για την εκδήλωση, ώστε να εξασφαλιστεί ένα βιώσιμο και διαρκές κληροδότημα.

Πόλεις που έχουν λάβει το χρίσμα της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης

Στη συνέχεια παραθέτονται οι πόλεις που έχουν φιλοξενήσει το θεσμό και όσες πρόκειται να οργανώσουν την εκδήλωση τις επόμενες χρονιές. Όπως φαίνεται, για τα έτη 2018-2019 δεν έχουν ακόμα αποφασιστεί οι πόλεις των κρατών που ορίστηκαν κατά την απόφαση 1622/2006/ΕΚ.

1985: Αθήνα (Ελλάδα)

1986: Φλωρεντία (Ιταλία)

1987: Άμστερνταμ (Ολλανδία)

1988: Δυτικό Βερολίνο (Δυτική Γερμανία)

1989: Παρίσι (Γαλλία)

1990: Γλασκόβη (Ηνωμένο Βασίλειο)

1991: Δουβλίνο (Ιρλανδία)

1992: Μαδρίτη (Ισπανία)

1993: Αμβέρσα (Βέλγιο)

1994: Λισαβόνα (Πορτογαλία)

1995: Λουξεμβούργο (Λουξεμβούργο)

1996: Κοπεγχάγη (Δανία)

1997: Θεσσαλονίκη (Ελλάδα)

1998: Στοκχόλμη (Σουηδία)

1999: Βαϊμάρη (Γερμανία)

2000: Ρέικιαβικ (Ισλανδία), Μπέργκεν (Νορβηγία), Ελσίνκι (Φινλανδία), Βρυξέλλες (Βέλγιο), Πράγα (Τσεχία), Κρακοβία (Πολωνία), Σαντιάγο ντε Κομποστέλα (Ισπανία), Αβινιόν (Γαλλία), Μπολόνια (Ιταλία)

2001: Ρότερνταμ (Ολλανδία), Πόρτο (Πορτογαλία)

2002: Μπριζ (Βέλγιο), Σαλαμάνκα (Ισπανία)

2003: Γκρατς (Αυστρία)

2004: Γένοβα (Ιταλία), Λιλ (Γαλλία)
2005: Κορκ (Ιρλανδία)
2006: Πάτρα (Ελλάδα)
2007: Λουξεμβούργο (Λουξεμβούργο), Σιμπίου (Ρουμανία)
2008: Λίβερπουλ (Ηνωμένο Βασίλειο), Στάβανγκερ (Νορβηγία)
2009: Βίλνιους (Λιθουανία), Λιντς (Αυστρία)
2010: Έσσεν (Γερμανία), Πεκς (Ουγγαρία), Κωνσταντινούπολη (Τουρκία)
2011: Τουρκού (Φινλανδία), Ταλίν (Εσθονία)
2012: Γκιμαράες (Πορτογαλία), Μαριμπόρ (Σλοβενία)
2013: Μασσαλία (Γαλλία), Κόσιτσε (Σλοβακία)
2014: Ούμμεο (Σουηδία), Ρίγα (Λεττονία)
2015: Μονς (Βέλγιο), Πίλζεν (Τσεχία)
2016: Σαν Σεμπασιτιάν (Ισπανία), Βρότσλαβ (Πολωνία)
2017: Ώρχους (Δανία), Πάφος (Κύπρος)
2018: Ολλανδία, Μάλτα
2019: Ιταλία, Βουλγαρία

Οι πολιτιστικές πρωτεύουσες της Ευρώπης μετά το 2019

Αναφορικά με την εξέλιξη του θεσμού μετά το 2019, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε τη συνέχιση της πρωτοβουλίας καθώς έκρινε ότι αποτελεί μια από τις πλέον ορατές και υψηλού κύρους δραστηριότητες της Ένωσης την οποία εκτιμούν σε μεγάλο βαθμό οι ευρωπαίοι πολίτες. Ενέκρινε, λοιπόν, μια νέα πρόταση⁸² την οποία διαβίβασε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ώστε να ακολουθηθεί η συνήθης νομοθετική διαδικασία. Η Επιτροπή επιθυμούσε τη θέσπιση της νέας νομικής βάσης το συντομότερο δυνατό ώστε να επιτευχθεί ομαλή μετάβαση το 2020.

Στη συγκεκριμένη πρόταση αναγνωρίζεται η μεγάλη απήχηση και σπουδαιότητα του θεσμού. Όπως χαρακτηριστικά δήλωσε η Ανδρούλλα Βασιλείου⁸³ «οι πολιτιστικές πρωτεύουσες της Ευρώπης είναι μια από τις πλέον γνωστές και επιτυχημένες πρωτοβουλίες της ΕΕ. Εκτός από την προώθηση του εξαιρετικού πολιτιστικού πλούτου και πολυμορφίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η πρωτοβουλία αυτή λειτουργεί καταλυτικά για τη μεταμόρφωση των πόλεων, προς όφελος τόσο των πολιτών όσο και των επισκεπτών. Το γεγονός ότι ο ανταγωνισμός μεταξύ των κρατών μελών για την απονομή του τίτλου είναι σκληρότερος από ποτέ αποτελεί αδιαμφισβήτητη απόδειξη της σταθερής αξίας και απήχησης του.»

Στο σημείο αυτό οφείλουμε να υπογραμμίσουμε τη νέα διάσταση της μόχλευσης που οι ίδιες οι πόλεις απέδωσαν στην πολιτιστική αυτή πρωτοβουλία. Οι αρχικοί στόχοι αποσκοπούσαν στην προαγωγή βαθύτερης αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των ευρωπαϊών πολιτών και στην ανάδειξη του πλούτου και της πολυμορφίας των ευρωπαϊκών πολιτισμών και των κοινών πτυχών τους. Με την εξέλιξη του θεσμού, οι πόλεις που έφεραν τον τίτλο προσέθεσαν σταδιακά και μια νέα διάσταση αξιοποιώντας τον αντίκτυπο μόχλευσης που έχει ο τίτλος για να προωθήσουν τη γενικότερη ανάπτυξη του, με βάση τις στρατηγικές και τις προτεραιότητές τους.

⁸² Πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της 20^{ης} Ιουλίου 2012, για απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση δράσης της Ένωσης όσον αφορά τις πολιτιστικές πρωτεύουσες της Ευρώπης για τα έτη 2020 έως 2033

<http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc/ecoc/ec-proposal-el-post-2019.pdf>

⁸³Η κ. Ανδρούλλα Βασιλείου είναι η επίτροπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αρμόδια για θέματα εκπαίδευσης, πολιτισμού, πολυγλωσσίας και νεολαίας για την περίοδο 2010-2014.

Για το σχηματισμό της νέας αυτής πρότασης, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της ένα ευρύ φάσμα εισροών, το οποίο περιλαμβάνει τα συμπεράσματα της διάσκεψης για την επέτειο των 25 χρόνων του θεσμού, που πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο του 2010, τέσσερις ανεξάρτητες αξιολογήσεις παρελθοντικών πρωτευουσών , μια ανεξάρτητη αξιολόγηση της τρέχουσας διαδικασίας επιλογής και παρακολούθησης των προετοιμασιών, μια διαδικτυακή διαβούλευση (που διήρκησε 2.5 μήνες), μια δημόσια διαβούλευση (στην οποία παρευρέθηκαν πάνω από 200 συμμετέχοντες) καθώς και την εμπειρία των μελών της που συντονίζουν την πρωτοβουλία από το 1999.

Αυτές οι διάφορες αξιολογήσεις και διαβουλεύσεις απέδειξαν ότι η συγκεκριμένη εκδήλωση δύναται να αποφέρει πολλά οφέλη στις πόλεις αρκεί να σχεδιαστεί προσεκτικά. Πρωτίστως, αποτελεί ένα πολιτιστικό γεγονός, αλλά, παράλληλα, μπορεί να επιφέρει σημαντικές κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις , ιδίως όταν το γεγονός είναι ενσωματωμένο ως μέρος ενός μακροπρόθεσμου προγράμματος που στοχεύει στη στρατηγική ανάπτυξης της πόλης . Θα πρέπει, ακόμα, να σημειωθεί ότι αν και μόνο μία πόλη σε κάθε κράτος μέλος δικαιούται να φιλοξενήσει την εκδήλωση σε κάθε δεδομένο έτος, ο ανταγωνισμός που προκύπτει κατά τη διάρκεια διεκδίκησης της έχει σημαντικό πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα για την ανάπτυξη νέων ή πιο αποτελεσματικών πολιτικών και στρατηγικών , ακόμη και από πόλεις που δεν καταφέρνουν τελικά να κερδίσουν τον τίτλο.

Ακόμα, σύμφωνα με τη γνώμη της Επιτροπής η ανάληψη του τίτλου της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας περιλαμβάνει και αρκετές προκλήσεις. Η διαμόρφωση ενός προγράμματος γεμάτου με πολιτιστικές δραστηριότητες που να έχει διάρκεια ενός έτους είναι αρκετά απαιτητική. Όπως έχει αποδείξει η μέχρι στιγμής εμπειρία, κάποιες Πρωτεύουσες σημείωσαν μεγαλύτερη επιτυχία από άλλες στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων του που τους προσφέρθηκαν. Ως εκ τούτου, κρίθηκε αναγκαία η μελλοντική ενίσχυση της δράσης, προκειμένου να βοηθήσει όλους τους δήμους να αξιοποιήσουν στο έπακρο τις δυνατότητες που συνεπάγεται ο συγκεκριμένος τίτλος και να βελτιστοποιήσει τα πολιτιστικά, οικονομικά και κοινωνικά οφέλη που προκύπτουν.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ακολούθησε τη συνήθη νομοθετική διαδικασία και ύστερα από την πρώτη ανάγνωση της πρότασης της Επιτροπής, ενέκρινε με συντριπτική πλειοψηφία σχετικό νομοθετικό ψήφισμα για τη θέσπιση δράσης της Ένωσης για τις Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης για τα έτη

2020-2033⁸⁴. Απόρροια του ψηφίσματος αυτού, αποτελεί η σχετική Απόφαση ⁸⁵ του Συμβουλίου και του Κοινοβουλίου, με την οποία καταργείται η απόφαση αριθ. 1622/2006/ΕΚ, της οποίας οι διατάξεις της θα εξακολουθήσουν να ισχύουν για όλες τις πόλεις που έχουν ήδη χρηστεί ή πρόκειται να χρησιμοποιούν Πολιτιστικές Πρωτεύουσες για την περίοδο έως το 2019.

Αναλυτικά, αποφασίστηκε ότι ο ανταγωνισμός για την ανάληψη του τίτλου της ΠΠΕ θα είναι ανοιχτός αποκλειστικά και μόνο σε πόλεις, ανεξαρτήτως μεγέθους. Οι πόλεις θα συνεχίσουν να μπορούν να περιλαμβάνουν και τη γειτονική περιοχή τους, προκειμένου να απευθυνθούν σε ένα ευρύτερο κοινό και για να μεγεθύνουν τον αντίκτυπο της δράσης τους. Ο αριθμός των Πολιτιστικών Πρωτευουσών της Ευρώπης σε ένα δεδομένο έτος (το λεγόμενο «έτος του τίτλου») δεν μπορεί να υπερβαίνει τις τρεις. Όπως σε κάθε ομάδα, όμως, κρίθηκε ότι βασικός παράγοντας επιτυχίας είναι ο σαφής ηγετικός ρόλος μίας οντότητας, που στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι μια πόλη. Η κάθε οντότητα οφείλει με τη σειρά της να προωθήσει την κοινωνική ένταξη και τις ίσες ευκαιρίες και να προσπαθήσει να διασφαλίσει την ευρύτερη δυνατή συμμετοχή όλων των συνιστωσών της κοινωνίας των πολιτών της σε όλες της φάσεις του πολιτιστικού προγράμματος, από την προετοιμασία έως και την εκτέλεση, με ιδιαίτερη μέριμνα για τους νέους και τις περιθωριοποιημένες και μειονεκτούσες ομάδες.

Στη συνέχεια, η Απόφαση απαριθμεί κατά σειρά προτεραιότητας τις χώρες που θα ορίσουν τις πόλεις που θα ανακηρυχθούν πολιτιστικές πρωτεύουσες της Ευρώπης έως το 2033. Για την απονομή του τίτλου θα διατηρηθεί το σύστημα εκ περιτροπής μεταξύ των κρατών μελών που εφαρμόζεται μέχρι σήμερα. Ο τρόπος αυτός αποδείχθηκε να είναι ο μοναδικός που εξασφάλισε ίσες ευκαιρίες για κάθε κράτος μέλος να φιλοξενήσει τον τίτλο και διατήρησε γεωγραφική ισορροπία στην κατανομή της θέσης σε όλη την επικράτεια της Ένωσης. Η καινοτομία εντοπίζεται στο γεγονός ότι επιπλέον των δύο κρατών μελών που

⁸⁴ 2012/0199(COD) - 12/12/2013 Text adopted by Parliament, 1st reading/single reading

<http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/printsummary.pdf?id=1328937&l=en&t=E>

⁸⁵ Απόφαση αριθ. 445/2014/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014, για τη θέσπιση δράσης της Ένωσης όσον αφορά τις πολιτιστικές πρωτεύουσες της Ευρώπης για τα έτη 2020 έως 2033 και για την κατάργηση της απόφασης αριθ. 1622/2006/ΕΚ

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.132.01.0001.01.ELL

μοιράζονται κάθε χρόνο τον τίτλο, η πρόταση εισηγείται να μπορεί και μια υποψήφια ή δυνάμει υποψήφια χώρα της ΕΕ να ορίζει μια πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης ανά τριετία. Έτσι, η Κροατία που προσχώρησε στην Ένωση τον Ιούλιο του 2013 θα έχει το δικαίωμα να φιλοξενήσει το θεσμό το 2020. Ο Πίνακας 2 παρουσιάζει το ανάλογο χρονοδιάγραμμα των χωρών που θα φιλοξενήσουν το θεσμό της ΠΠΕ.

Ιδιαίτερα όσον αφορά τις χώρες που θα προσχωρήσουν στην Ένωση μετά τις 4 Μαΐου 2014 αλλά πριν από την 1η Ιανουαρίου 2027, η Απόφαση ορίζει ότι δικαιούνται να φιλοξενήσουν τον τίτλο επτά έτη μετά την προσχώρησή τους βάσει των κανόνων και των διαδικασιών που εφαρμόζονται στα κράτη μέλη. Ο όρος αυτός συνάδει με τη διαπίστωση ότι μια άρτια προετοιμασία απαιτεί διάστημα έξι ετών από την κατάθεση της υποψηφιότητας έως την πραγματοποίηση. Όπως παρουσιάζεται και στο χρονοδιάγραμμα του Πίνακα 2, το 2021 είναι η πρώτη χρονιά όπου θα συμμετάσχει και μία υποψήφια ή εν δυνάμει υποψήφια χώρα της Ένωσης. Γίνεται σαφές πως οι πόλεις που φιλοξενούν το θεσμό το ίδιο έτος οφείλουν να επιδιώξουν την ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των πολιτιστικών τους προγραμμάτων.

Ακόμα, σχετικά με τις υποψήφιες και εν δυνάμει υποψήφιες χώρες αποφάσισε ότι οι πόλεις που ανήκουν στις χώρες αυτές θα μπορούν να συμμετάσχουν σε ένα διαγωνισμό κατά την περίοδο 2020-2033 και κάθε χώρα θα μπορεί να φιλοξενήσει τον τίτλο μία φορά στη συγκεκριμένη περίοδο. Ανάλογα, σε περίπτωση εισόδου μιας χώρας στην ΕΕ, εάν μια πόλη της είχε συμμετάσχει στο διαγωνισμό όσο δεν ήταν μέλος της ΕΕ, δεν μπορεί να συμμετάσχει σε οποιαδήποτε μεταγενέστερο ανταγωνισμού για τα κράτη μέλη. Αντίστοιχα, οι χώρες που πιθανώς προσχωρήσουν στην Ένωση την ή μετά το τέλος του 2026 δεν έχουν το δικαίωμα συμμετοχής στην παρούσα δράση ως κράτη μέλη. Ακόμα, προβλέπεται η δυνατότητα κλήρωσης από το Συμβούλιο σε περίπτωση που προσχωρήσουν στην Ένωση περισσότερες από μία χώρες την ίδια ημερομηνία οι οποίες αδυνατούν να συμφωνήσουν ως προς τη σειρά συμμετοχής τους στη δράση.

Πίνακας 2: Σειρά προτεραιότητας των χωρών που θα ορίσουν πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης (2020-2033)			
2020	Κροατία	Ιρλανδία	
2021	Ρουμανία	Ελλάδα	Υποψήφια ή δυνάμει υποψήφια χώρα
2022	Λιθουανία	Λουξεμβούργο	
2023	Ουγγαρία	Ηνωμένο Βασίλειο	
2024	Εσθονία	Αυστρία	Υποψήφια ή δυνάμει υποψήφια χώρα
2025	Σλοβενία	Γερμανία	
2026	Σλοβακία	Φινλανδία	
2027	Λετονία	Πορτογαλία	Υποψήφια ή δυνάμει υποψήφια χώρα
2028	Τσεχική Δημοκρατία	Γαλλία	
2029	Πολωνία	Σουηδία	
2030	Κύπρος	Βέλγιο	Υποψήφια ή δυνάμει υποψήφια χώρα
2031	Μάλτα	Ισπανία	
2032	Βουλγαρία	Δανία	
2033	Κάτω Χώρες	Ιταλία	Υποψήφια ή δυνάμει υποψήφια χώρα

Σχετικά με την καθαυτού διαδικασία επιλογής της Πόλης, προτείνονται μια σειρά από αλλαγές που έχουν ως στόχο να βελτιστοποιήσουν τα οφέλη της πρωτοβουλίας. Καταρχάς, επαναπροσδιορίζονται τα κριτήρια επιλογής. Γίνονται πιο σαφή, προκειμένου οι υποψήφια πόλεις να έχουν ακριβέστερη καθοδήγηση σχετικά με τους στόχους και τις απαιτήσεις που πρέπει να πληρούν. Ακόμα, παρέχονται μετρήσιμα κριτήρια, ούτως ώστε να διευκολύνουν την ομάδα εμπειρογνομόνων τόσο κατά την επιλογή όσο και κατά την παρακολούθηση των πόλεων. Τονίστηκε, ακόμα, η βιωσιμότητα των

επιρροών του θεσμού. Συγκεκριμένα, υποστηρίχθηκε ότι θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στο σχεδιασμό μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής για την πολιτιστική πολιτική ώστε οι δραστηριότητες της ΠΠΕ να αποφέρουν βιώσιμο πολιτιστικό, οικονομικό και κοινωνικό αντίκτυπο. Αναλυτικά τα κριτήρια για την αξιολόγηση των αιτήσεων χωρίζονται στις ακόλουθες έξι κατηγορίες:

Συμβολή στη μακροπρόθεσμη στρατηγική- που αφορά στον πολιτιστικό, δημιουργικό, κοινωνικό και οικονομικό αντίκτυπο που αναμένεται να έχει ο θεσμός και μετά το πέρας των ετήσιων εκδηλώσεων. Δηλαδή, κατά την υποβολή της αίτησης απαιτείται η ύπαρξη σαφούς σχεδίου σχετικού με τις εκδηλώσεις που θα προάγουν τους προαναφερθέντες τομείς αλλά και την αστική ανάπτυξη της πόλης μετά το έτος του τίτλου. Δεδομένης της βαρύτητας που δίνεται στα μακροπρόθεσμα οφέλη της διοργάνωσης, οι ΠΠΕ οφείλουν να διασφαλίζουν επαρκή προϋπολογισμό ώστε να καλύψει τη μισθοδοσία του προσωπικού και για ένα χρόνο μετά το έτος εορτασμού προκειμένου να γίνει ομαλή μετάβαση στα όργανα που θα αναλάβουν τη συνέχιση των δραστηριοτήτων. Για την πληρέστερη κατανόηση του συγκεκριμένου κριτηρίου, θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε πρόσφατα παραδείγματα πόλεων που επιλέχθηκαν να φιλοξενήσουν το θεσμό στα απόμεινα χρόνια. Αναλυτικά, το 2015 ο θεσμός θα φιλοξενηθεί από τη βέλγικη πόλη Mons⁸⁶ και την τσέχικη Plzen⁸⁷. Στην περιοχή της Mons εδρεύουν αρκετές επιχειρήσεις που ασχολούνται με την ψηφιακή τεχνολογία. Έτσι, η διοργάνωση τιτλοφορείται «Όταν ο πολιτισμός συναντά την τεχνολογία» ("Where culture meets technology") και αποτελείται από ανάλογες εκδηλώσεις όπως το «Metro IT Europa» (που θα είναι ένα εικονικό μετρό για την περιπλάνηση των τουριστών και των πολιτιστικών φορέων μέσα από την πόλη) και το «Café Europa» που θα προωθεί ένα συνεχώς αυξανόμενο δίκτυο πόλεων σε όλη την Ευρώπη ως βάση για ψηφιακές αλληλεπιδράσεις σε πολιτιστικά και ευρωπαϊκά θέματα. Η συνδιοργανώτρια πόλη Plzen έχει ως θέμα της το "Open Up" και στοχεύει να προωθήσει την καλλιέργεια εξωστρεφούς αντίληψης στους πολίτες, με ισχυρή έμφαση στην αλλαγή της συμπεριφοράς. Ακόμα, το 2017 μία από τις ΠΠΕ θα είναι η

⁸⁶ Επίσημη ιστοσελίδα της διοργάνωσης Mons2015

<http://www.mons2015.eu/en/>

⁸⁷ Επίσημη ιστοσελίδα της διοργάνωσης Plzen 2015

<http://www.plzen2015.cz/en/>

δανέζικη Aarhus⁸⁸. Έχει επιλέξει το θέμα "ξανασκεφτομαι" ("re-think") καθώς στοχεύει στην επανεξέταση και αλλαγή της πολιτιστικής και περιβαλλοντικής στρατηγικής της, η οποία θα επηρεάσει την επέκταση της κατά την επόμενη δεκαετία.

Ικανότητα υλοποίησης- η οποία αποδεικνύει ότι η αίτηση της πόλης έχει εξασφαλίσει επαρκείς και βιώσιμες υποδομές για τη φιλοξενία του τίτλου και διαθέτει διακομματική πολιτική υποστήριξη η οποία προϋποθέτει τη βιώσιμη δέσμευση από τις τοπικές, περιφερειακές και εθνικές αρχές, καθώς αποτελεί συχνό πρόβλημα η αλλαγή πολιτικής ηγεσίας κατά τη διάρκεια των επτά ετών που απαιτούνται για την προετοιμασία της ΠΠΕ. Παράλληλα, η συγκεκριμένη κατηγορία εξετάζει τη δυνατότητα της πόλης να διαχειριστεί τους αναμενόμενους τουρίστες και επισκέπτες. Εκτός από τα καταλύματα και τα διαθέσιμα μέσα μεταφοράς, κρίνεται και η ποιότητα των υπηρεσιών ως προς την ποιότητα της φιλοξενίας, τα προγράμματα υποδοχής (τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα) αλλά και οι ομιλούμενες γλώσσες που προσφέρονται στην πόλη. Πολλές υποψήφιοι ΠΠΕ χρησιμοποιούν τα μεγάλα έργα υποδομής που γίνονται στην πόλη, τα οποία λειτουργούν προς όφελός τους αν έχουν άμεσο αντίκτυπο στο πολιτιστικό πρόγραμμα. Για παράδειγμα, η ΠΠΕ του 2013 Marseilles-Provence⁸⁹ προέβαλε την ανάπλαση του παλιού λιμανιού της πόλης και τη δημιουργία νέων μουσείων και πολιτιστικών κέντρων, ενώ η Plzen επεδίωξε την ανακαίνιση ενός βιομηχανικού κτιρίου που αποτέλεσε τόσο δημιουργικό κόμβο κατά τη διάρκεια του έτους εορτασμού όσο και σημαντικό κληροδότημα για μελλοντικές εκδηλώσεις. Οφείλουμε να υπογραμμίσουμε πως η διαχείριση και το κόστος των υποδομών και των οικοδομικών έργων που γίνονται σε μια ΠΠΕ δεν καλύπτονται από τον προϋπολογισμό της πολιτιστικής οργάνωσης.

Πολιτιστικό και καλλιτεχνικό περιεχόμενο- που εξετάζει εάν το προτεινόμενο πολιτιστικό πρόγραμμα περιέχει σαφές και συνεκτικό καλλιτεχνικό όραμα και εμπλέκει τοπικούς καλλιτέχνες και πολιτιστικούς οργανισμούς τόσο στο σχεδιασμό όσο και στην εφαρμογή του. Αξιολογεί, ακόμα, το εύρος, την καλλιτεχνική ποιότητα και την πολυμορφία των προτεινόμενων δραστηριοτήτων οι οποίες θα πρέπει να συνδυάζουν την

⁸⁸Επίσημη ιστοσελίδα της διοργάνωσης Aarhus2017

<http://www.aarhus2017.dk/>

⁸⁹Επίσημη ιστοσελίδα της διοργάνωσης Marseilles-Provence 2013

<http://www.mp2013.fr/?lang=en>

τοπική πολιτιστική κληρονομιά και τις παραδοσιακές μορφές τέχνης με τις νέες, καινοτόμες και πειραματικές μορφές πολιτιστικής έκφρασης. Κατά την υποβολή της υποψηφιότητάς της, κάθε πόλη θα πρέπει να παραδίδει στην ομάδα επιλογής ένα συνεκτικό πλάνο των δραστηριοτήτων που σκοπεύει να φιλοξενήσει το οποίο θα χρησιμοποιηθεί ως βάση σε όλη τη διάρκεια προετοιμασίας αλλά και αξιολόγησης.

Ευρωπαϊκή διάσταση– που στοχεύει στην προβολή της πολιτιστικής πολυμορφίας, κληρονομιάς και ιστορίας της Ευρώπης, καθώς και την προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και του διαπολιτισμικού διαλόγου μέσα από ποικίλλες και ποιοτικές δραστηριότητες. Στις δραστηριότητες αυτές αξιολογείται ο βαθμός συμμετοχής ευρωπαίων καλλιτεχνών, η συνεργασία με επιχειρηματίες ή με πόλεις σε διαφορετικές χώρες, η δημιουργία διακρατικών εταιρικών συμπράξεων καθώς και η στρατηγική που ακολουθείται ώστε να προσελκυστεί το ενδιαφέρον ενός ευρέος ευρωπαϊκού και διεθνούς κοινού. Ο συγκεκριμένος παράγοντας διασφαλίζει ότι το πρόγραμμα είναι επαρκούς ποιότητας ώστε να προσελκύσει το διεθνές κοινό, είτε απευθείας είτε διαδικτυακά. Οι υποψήφιες πόλεις εξετάζονται για την ικανότητα της τουριστικής προσφοράς τους και στόχους που θέτουν για την αύξηση της τουριστικής κίνησης. Μερικά παραδείγματα αποτελούν οι πολιτιστικές πρωτεύουσες για το 2014, Umea και Riga. Η σουηδική Umea⁹⁰ 2014 έχει δημιουργήσει ολόκληρο το πρόγραμμά της σύμφωνα με το ημερολόγιο των Σαάμι (Λαπώνων), ενώ η λετονική Riga⁹¹ έχει οργανώσει εκδήλωση με σχετική με τη χρήση του κεχριμπαριού στη σύγχρονη τέχνη κοσμημάτων, καθώς το συγκεκριμένο υλικό αποτέλεσε το πρώτο προϊόν που η περιοχή της Βαλτικής στην εξήγαγε στην Ευρώπη τον 1ο αιώνα μ.Χ.. Επίσης, η ισπανική ΠΠΕ του 2016 Donostia San Sebastian⁹² και η ολλανδική Leeuwarden⁹³ του 2018 αποτελούν πόλεις στις οποίες η ομιλούμενη γλώσσα των κατοίκων

⁹⁰ Επίσημη ιστοσελίδα της διοργάνωσης Umea2014

<http://umea2014.se/sv/>

⁹¹ Επίσημη ιστοσελίδα της διοργάνωσης Riga2014

<http://riga2014.org/eng/>

⁹² Επίσημη ιστοσελίδα της διοργάνωσης Donostia San Sebastian 2016 <http://www.donostiasansebastian2016.eu/web/guest/inicio>

⁹³ Επίσημη ιστοσελίδα της διοργάνωσης Leeuwarden 2018

<http://www.2018.nl/en-us/home.aspx>

διαφέρει από την επίσημη γλώσσα της χώρας και είναι τα βασικά και τα West Frisian, αντίστοιχα. Κατά συνέπεια, το πολιτιστικό πρόγραμμα των πόλεων αυτών θα προωθήσει τη γνώση των λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών στην Ευρώπη σε συνεργασία και με άλλες ευρωπαϊκές πόλεις όπου επικρατούν παρόμοιες καταστάσεις.

Προσέγγιση- που αξιολογεί το βαθμό στον οποίο ο τοπικός πληθυσμός και η ευρύτερη κοινωνία των πολιτών εμπλέκονται στην προετοιμασία της αίτησης και στην υλοποίηση της πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην προώθηση του εθελοντισμού, καθώς θεωρείται ότι ένα άρτιο πρόγραμμα εθελοντισμού βοηθά σημαντικά τους πολίτες να εμπλακούν μέσω του θεσμού με την πόλη και με την κληρονομιά της. Σημαντική, όμως, είναι η διάκριση μεταξύ έμμισθου προσωπικού, ασκούμενων και εθελοντών. Αναγκαία θεωρείται, επίσης, και η εμπλοκή συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων όπως οι νέοι, τα άτομα με αναπηρίες, οι ηλικιωμένοι και τα περιθωριοποιημένα και μειονεκτούντα άτομα, περιλαμβανομένων των μειονοτήτων. Ακόμα, κοινή πολιτική των ΠΠΕ είναι η βαρύτητα που δίνεται στο παιδικό κοινό και στη συμμετοχή των σχολείων και των πανεπιστημίων στο θεσμό.

Διαχείριση- που εξετάζει τη σκοπιμότητα του προτεινόμενου προϋπολογισμού ο οποίος πρέπει να καλύπτει το σύνολο της εκδήλωσης, δηλαδή τη φάση της προετοιμασίας, το έτος εορτασμού του τίτλου, τα κονδύλια για τις δραστηριότητες κληρονομιάς και την αντιμετώπιση απρόοπτων καταστάσεων. Παράλληλα, αξιολογούνται οι πόροι που θα αξιοποιηθούν στους οποίους θεμιτή είναι η δημοσιονομική στήριξη από ενωσιακά προγράμματα και ταμεία. Κρίνεται, ακόμα, η προβλεπόμενη διοικητική και οργανωτική διάρθρωση, ο οργανωτικός φορέας της εκδήλωσης, η καλλιτεχνική ομάδα αλλά και η συνεργασία όλων αυτών των φορέων. Βαρύτητα δίνεται, ακόμα, και στη διαδικασία διορισμού και στα πεδία δράσης του καλλιτεχνικού και του γενικού διευθυντή και των άλλων στελεχών που οφείλουν να διαθέτουν τις απαραίτητες δεξιότητες και πείρα στον σχεδιασμό, τη διαχείριση και την εκτέλεση του πολιτιστικού προγράμματος για το έτος εορτασμού. Στην κατηγορία αυτή αξιολογείται και η επικοινωνιακή και εμπορική στρατηγική, που πρέπει να είναι ολοκληρωμένη και να τονίζει ότι οι Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης αποτελούν πρωτοβουλία της Ένωσης.

Όσον αφορά τη χρηματοδότηση του θεσμού, οι μέχρι στιγμής προϋπολογισμοί διαφέρουν σημαντικά και κυμαίνονται από 20 εκατομμύρια ευρώ έως και πάνω από 80, εξαιρουμένων των εξόδων για τις υποδομές και τις κτιριακές εγκαταστάσεις. Στο στάδιο της προσφοράς δεν είναι εφικτό να γίνονται

ακριβείς προβλέψεις για τα έξοδα και τις πηγές χρηματοδότησης. Η δήλωση της υποψηφιότητας, όμως, θα πρέπει να συνοδεύεται από ένα ρεαλιστικό προϋπολογισμό, με αρκετές πληροφορίες για το υπολογιζόμενο κόστος κάθε προγράμματος. Η μορφή των οικονομικών στοιχείων θα πρέπει να καθορίζεται στο ερωτηματολόγιο που περιλαμβάνεται στην πρόσκληση υποβολής υποψηφιοτήτων. Θα περιλαμβάνει ως πηγές χρηματοδότησης τις δημόσιες αρχές (σε αστικό, περιφερειακό, εθνικό επίπεδο), φορείς ιδιωτικού τομέα, ενωσιακά προγράμματα και χρηματοδότηση από το κοινό. Αρκετά σημαντική θεωρείται η θέσπιση ανεξάρτητης αρχής για τη διενέργεια των χρηματοπιστωτικών διαδικασιών και η άσκηση ελέγχου από εξωτερικό παράγοντα.

Ιδιαίτερα όσον αφορά τα ενωσιακά προγράμματα που είναι σε ισχύ έως το 2020, η Επιτροπή ενθαρρύνει τις ενδιαφερόμενες πόλεις να επιδιώξουν την πλήρη συμμετοχή τους στο «Δημιουργική Ευρώπη⁹⁴» (που υποστηρίζει πολιτιστικούς και δημιουργικούς τομείς), στα Ταμεία της πολιτικής συνοχής⁹⁵ (που στηρίζουν τις περιφέρειες και τις πόλεις), στο «Erasmus⁹⁶+» (που ασχολείται με την εκπαίδευση, την κατάρτιση, τη νεολαία και τον αθλητισμό), στο «Ορίζοντας 2020⁹⁷» (που στοχεύει στη στήριξη της έρευνας και της καινοτομίας), στο COSME⁹⁸ (που προωθεί την ανταγωνιστικότητα και της βιωσιμότητα των Επιχειρήσεων και των ΜΜΕ της ΕΕ και την ενθάρρυνση του επιχειρηματικού πολιτισμού) και στο «Συνδέοντας την Ευρώπη⁹⁹» (που υποστηρίζοντας, μεταξύ άλλων, τα ευρωπαϊκά ψηφιακά δίκτυα πολιτισμού).

Στην κατηγορία της διαχείρισης ανήκει και ο τρόπος προβολής του λογότυπου της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, καθώς κάθε μία έχει το δικό της έμβλημα και την ανάλογη στρατηγική για την προώθησή του. Ορισμένες αφορμές για tv προβολή του σήματος της εκδήλωσης και της σύνδεσής του με την Ένωση αποτελούν:

⁹⁴ Creative Europe http://ec.europa.eu/culture/index_en.htm

⁹⁵ http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/index_el.cfm

⁹⁶ http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/index_en.htm

⁹⁷ Horizon 2020 <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en>

⁹⁸ http://ec.europa.eu/enterprise/initiatives/cosme/index_en.htm

⁹⁹ <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/connecting-europe-facility>

- Οι τελετές έναρξης και λήξης κατά τις οποίες σε πολλές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης αφιερώνεται χρόνος για την τελετή παράδοσης/παραλαβής του χρίσματος στις πόλεις από το προηγούμενο/επόμενο έτος. Στις εκδηλώσεις αυτές, παρευρίσκονται συνήθως ανώτεροι υπάλληλοι της ΕΕ , όπως οι Πρόεδροι των Ευρωπαϊκών Οργάνων, και ο Επίτροπος για τον Πολιτισμό.
- Οι συζητήσεις επί ευρωπαϊκών θεμάτων όπου συμμετέχουν κορυφαίες προσωπικότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Η ημέρα της Ευρώπης που γιορτάζεται στις 9 Μαΐου, καθώς οι ΠΠΕ παίρνουν συχνά το προβάδισμα στους εορτασμούς της.
- Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης που θα προβάλουν τη συγκεκριμένη δραστηριότητα
- Η καταβολή του βραβείου Μελίνα Μερκούρη αποτελεί ευκαιρία για μια εκδήλωση δημοσίων σχέσεων.

Προτείνεται, ακόμα, να ενισχυθούν τα συνοδευτικά μέτρα που στηρίζουν τις πόλεις κατά την περίοδο προετοιμασίας και να γίνουν αυστηρότερες οι προϋποθέσεις απονομής του χρηματικού επάθλου που απονέμεται σε κάθε πρωτεύουσα προκειμένου να εξασφαλίσουν την τήρηση των δεσμεύσεων από την πλευρά των πόλεων.

Θέτονται, λοιπόν, οι γενικοί στόχοι της δράσης οι οποίοι αφορούν:

- τη διαφύλαξη και την προώθηση της πολυμορφίας των πολιτισμών στην Ευρώπη και την ανάδειξη των κοινών χαρακτηριστικών που μοιράζονται, καθώς την ενίσχυση του αισθήματος στους πολίτες ότι ανήκουν σε έναν κοινό πολιτισμικό χώρο
- την ενίσχυση της συμβολής του πολιτισμού στην μακροπρόθεσμη ανάπτυξη των πόλεων σύμφωνα με τις αντίστοιχες στρατηγικές και τις προτεραιότητές τους.

Παράλληλα, τέθηκαν και οι ειδικοί στόχοι του προγράμματος που στοχεύουν, καταρχάς, στην ενίσχυση του εύρους, της πολυμορφίας και της ευρωπαϊκής διάστασης της πολιτιστικής προσφοράς στις πόλεις, μεταξύ άλλων, μέσω της διακρατικής συνεργασίας. Τονίζουν, ακόμη, τη διεύρυνση της πρόσβασης και της συμμετοχής όλων των πολιτών σε πολιτιστικές δραστηριότητες αλλά και την αναβάθμιση της διεθνούς εικόνας των πόλεων μέσω του πολιτισμού. Επιδιώκουν, τέλος, την ενδυνάμωση των δυνατοτήτων του πολιτιστικού τομέα και των δεσμών του με άλλους τομείς.

Η επιτροπή επιλογής θα απαρτίζεται πλέον από 10 μέλη που θα συνεχίσουν να διορίζονται από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης και τα ενδιαφερόμενα κράτη. Μετά την πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,

το Συμβούλιο και η Επιτροπή θα ονοματίζουν από τρεις εμπειρογνώμονες (αναφερόμενοι ως «Ευρωπαίοι εμπειρογνώμονες»), σύμφωνα με τις αντίστοιχες εσωτερικές διαδικασίες τους. Το δέκατο μέλος της επιτροπής επιλέγεται από την Επιτροπή των Περιφερειών η οποία τον διορίζει σύμφωνα με τις διαδικασίες της. Επιπλέον, για την επιλογή και τον έλεγχο της πόλης από ένα κράτος μέλος, το οικείο κράτος μέλος δικαιούται να διορίζει μέχρι δύο εμπειρογνώμονες (τους λεγόμενους «εθνικούς εμπειρογνώμονες») ακολουθώντας τις δικές του διαδικασίες σε διαβούλευση με την Επιτροπή. Όλοι οι εμπειρογνώμονες θα πρέπει να είναι πολίτες της Ένωσης με ουσιαστική εμπειρία στον πολιτιστικό τομέα, στην πολιτιστική ανάπτυξη των πόλεων και στην οργάνωση της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης ή άλλου διεθνούς πολιτιστικού γεγονότος παρόμοιας έκτασης και κλίμακας. Οφείλουν, επίσης, να είναι ανεξάρτητοι και να δηλώνουν κάθε υφιστάμενη ή δυνητική σύγκρουση συμφερόντων σε σχέση με μια συγκεκριμένη υποψήφια πόλη. Η θητεία των συγκεκριμένων ειδικών ορίζεται σε τρία έτη εκτός από την πρώτη φορά που συγκροτείται η ομάδα, κατά την οποία το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα διορίσει τους εμπειρογνώμονές του για τριετή θητεία, η Επιτροπή για διετή θητεία και το Συμβούλιο και η Επιτροπή των Περιφερειών για μονοετή θητεία.

Σχετικά με την επιλογή της πόλης που θα φιλοξενήσει το θεσμό, ακολουθούνται διαφορετικές διαδικασίες ανάμεσα στα κράτη μέλη και σε αυτά που είναι υποψήφια προς ένταξη. Η διαδικασία αυτή εκτελείται πάντα ακόμα και αν υπάρχει μόνο μια υποψήφια πόλη.

Χρίσμα σε πόλη κράτους μέλους

Κατά τη φάση της προεπιλογής, οι υποψήφια πόλεις καταθέτουν το πρόγραμμά τους στις αρμόδιες αρχές το κράτους μέλους και έρχονται σε συνεδρίαση με την επιτροπή επιλογής το αργότερο πέντε χρόνια πριν το έτος εορτασμού. Οι αιτήσεις αποτελούνται συνήθως από 80-100 σελίδες. Με τη σειρά της, η ομάδα αξιολογεί τις αιτήσεις βάσει των κριτηρίων, καταλήγει σε κατάλογο προεπιλογής με τις επικρατέστερες υποψήφια πόλεις και καταρτίζει έκθεση προεπιλογής για όλες τις αιτήσεις, απευθύνοντας, μεταξύ άλλων, συστάσεις προς τις προεπιλεγείσες υποψήφια πόλεις. Οι πόλεις αυτές συμπληρώνουν και αναθεωρούν τις αιτήσεις τους, ώστε να είναι σύμφωνες προς τα κριτήρια και να λαμβάνουν υπόψη τις συστάσεις που περιέχονται στην

έκθεση προεπιλογής, και τις υποβάλλουν στο οικείο κράτος μέλος, το οποίο με τη σειρά του τις διαβιβάζει στην Επιτροπή. Μετά την πάροδο εννέα μηνών, το κράτος μέλος συγκαλεί και πάλι συνεδρίαση με την ομάδα και τις πόλεις που έχουν περάσει τη φάση της προεπιλογής. Στο σημείο αυτό, η ομάδα αξιολογεί τις συμπληρωμένες και αναθεωρημένες αιτήσεις και διακρίνει την τελικά υποψήφια πόλη. Γνωστοποιεί την απόφασή της με τη σύνταξη ειδικής έκθεσης επιλογής που υποβάλει τόσο στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος όσο και στην Επιτροπή.

Χρίσμα σε πόλη υποψήφιου ή εν δυνάμει υποψήφιου κράτους

Στη φάση της προεπιλογής, η Επιτροπή διοργανώνει το διαγωνισμό μεταξύ των ενδιαφερόμενων πόλεων και, αρχικά, δημοσιεύει στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* πρόσκληση υποβολής αιτήσεων υποψηφιότητας τουλάχιστον έξι έτη πριν από το έτος εορτασμού, δίνοντας ως προθεσμία για την υποβολή αιτήσεων τουλάχιστον 10 μήνες από την ημερομηνία δημοσίευσης της πρόσκλησης. Η ομάδα επιλογής, μετά την αξιολόγηση των αιτήσεων βάσει των κριτηρίων, καταλήγει σε κατάλογο προεπιλογής με τις επικρατέστερες υποψήφιες πόλεις, ενημερώνει με ανάλογη έκθεση την Επιτροπή και καταρτίζει έκθεση προεπιλογής για όλες τις αιτήσεις, απευθύνοντας, μεταξύ άλλων, συστάσεις προς τις προεπιλεγείσες υποψήφιες πόλεις. Οι πόλεις αυτές συμπληρώνουν και αναθεωρούν τις αιτήσεις τους, ώστε να είναι σύμφωνες προς τα κριτήρια και να λαμβάνουν υπόψη τις συστάσεις που περιέχονται στην έκθεση προεπιλογής, και τις υποβάλλουν στην Επιτροπή. Μετά την πάροδο εννέα μηνών, η Επιτροπή συγκαλεί συνεδρίαση με την ομάδα και τις πόλεις που έχουν περάσει τη φάση της προεπιλογής. Στο σημείο αυτό, η ομάδα αξιολογεί τις συμπληρωμένες και αναθεωρημένες αιτήσεις και διακρίνει την τελικά υποψήφια πόλη. Γνωστοποιεί την απόφασή της με τη σύνταξη ειδικής έκθεσης επιλογής που υποβάλει στην Επιτροπή. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, δηλαδή, το κράτος δεν εμπλέκεται καθόλου στη διαδικασία επιλογής της υποψήφιας πόλης καθώς υπεύθυνη είναι αποκλειστικά η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Στη συνέχεια, ακολουθεί η φάση της ανακήρυξης. Το αργότερο τέσσερα έτη πριν από το έτος εορτασμού, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, η Επιτροπή και η Επιτροπή των Περιφερειών είναι ενημερωμένα σχετικά με τις πόλεις που έχουν χρηστεί υποψήφιες κατά τη διάρκεια της προεπιλογής ύστερα από αιτιολόγηση βασισμένη στις εκθέσεις της ομάδας. Τέλος, μέσα σε διάστημα δύο μηνών από τις κοινοποιήσεις της ανακήρυξης, η Επιτροπή

δημοσιεύει τον κατάλογο των πόλεων που ανακηρύχθηκαν πολιτιστικές πρωτεύουσες της Ευρώπης στη σειρά C της *Επίσημης Εφημερίδας της Ευρωπαϊκής Ένωσης*.

Μετά την ανακήρυξη, οι ορισθείσες πόλεις ξεκινούν την προετοιμασία τους με τη βοήθεια της ομάδας επιλογής. Κατά τη διάρκεια της φάσης της παρακολούθησης, η Επιτροπή συναντάται με την ομάδα και τους εκπροσώπους των πόλεων που έχουν ανακηρυχθεί, αρχικά τρία έτη, έπειτα 18 μήνες και , τέλος, δύο μήνες πριν από το έτος εορτασμού του τίτλου. Πέρα από τις τακτικές αυτές συναντήσεις, η Επιτροπή έχει τη δυνατότητα να ζητήσει και άλλες επισκέψεις της ομάδας επιλογής, σε περίπτωση ανάγκης. Στις συνεδριάσεις αυτές μπορεί να συμμετάσχει και ένας παρατηρητής διορισμένος από το ενδιαφερόμενο κράτος.

Οι πόλεις σε προετοιμασία υποχρεούνται να υποβάλλουν στην Επιτροπή εκθέσεις προόδου έξι εβδομάδες πριν από κάθε διάσκεψη παρακολούθησης, οι οποίες μελετούνται από την ομάδα με στόχο τη συνεργασία για να καταρτίσουν ένα πολιτιστικό πρόγραμμα υψηλής ποιότητας και μια αποτελεσματική στρατηγική. Έπειτα από κάθε διάσκεψη παρακολούθησης, η ομάδα συντάσσει έκθεση παρακολούθησης σχετικά με την πορεία των προετοιμασιών και τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν την οποία διαβιβάζει στην Επιτροπή, στις ενδιαφερόμενες πόλεις και στο αντίστοιχο κράτος.

Οι υποχρεώσεις των πόλεων που φιλοξενούν το θεσμό προς την Επιτροπή δε σταματάνε με το τέλος του έτους εορτασμού καθώς οφείλουν να αξιολογήσουν το έργο τους σύμφωνα με τα κριτήρια της Επιτροπής στην οποία διαβιβάζουν τις εκθέσεις αξιολόγησης σε προθεσμία ενός έτους. Η Επιτροπή δημοσιοποιεί τις εκθέσεις αξιολόγησης στον δικτυακό τόπο της. Με τον τρόπο αυτό, επωφελούνται οι μέλλουσες και υποψήφιες ΠΠΕ και η αίσθηση λογοδοσίας προς τους πολίτες.

Πέρα από τις αξιολογήσεις των πόλεων, η Επιτροπή μεριμνά για τη διενέργεια εξωτερικών και ανεξάρτητων αξιολογήσεων των αποτελεσμάτων της δράσης σε τακτική βάση. Στόχος τους είναι η σύγκριση μεταξύ των παρελθουσών ΠΠΕ και η άντληση χρήσιμων διδαγμάτων για τις μελλοντικές αλλά και για όλες τις ευρωπαϊκές πόλεις γενικά. Οι εν λόγω αξιολογήσεις περιλαμβάνουν αξιολόγηση της δράσης στο σύνολό της, συμπεριλαμβανομένης, μεταξύ άλλων, της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών που αφορούν την εκτέλεσή της, τον αντίκτυπό της και τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε να βελτιωθεί. Με τη σειρά της η Επιτροπή οφείλει να υποβάλει ανά πέντε χρόνια στα

υπόλοιπα Κοινοτικά Όργανα εκθέσεις σχετικά με τις αξιολογήσεις και τις σχετικές προτάσεις που πιθανώς να προκύψουν.

Απόρροιες του θεσμού

Το Βραβείο Μελίνα Μερκούρη

Έπειτα από δεκαπέντε χρόνια επιτυχούς οργάνωσης του θεσμού της ΠΠΕ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να χορηγεί κάθε χρόνο χρηματικό βραβείο στις Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες προς τιμήν της Μελίνας Μερκούρη και των αγώνων της για τον πολιτισμό και την πολιτιστική ενοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, ο νέος μηχανισμός χρηματοδότησης της ΕΕ για τις ΠΠΕ ανακοινώθηκε με την απόφαση του 2006. Η απόφαση αυτή λήφθηκε ύστερα από πρόταση του Ν. Σηφουνάκη¹⁰⁰ ο οποίος πρότεινε την εφαρμογή της συνήθους διεθνούς αλλά και ευρωπαϊκής πρακτικής κατά την οποία τα βραβεία να φέρουν ονόματα προσωπικοτήτων, ώστε να αποκτήσουν μεγαλύτερη αναγνωρισιμότητα. Δήλωσε ακόμα πως «κατά κοινή παραδοχή η Μελίνα Μερκούρη ήταν η αδιαμφισβήτητη εμπνεύστρια και δημιουργός αυτού του σημαντικού θεσμού. Οι Πολιτιστικές Πρωτεύουσες ως θεσμός δεν θα υπήρχαν σήμερα αν η Μελίνα δεν είχε αγωνιστεί προκειμένου να πείσει τους ομολόγους της των υπολοίπων ευρωπαϊκών κυβερνήσεων για την ανάγκη δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού πολιτιστικού θεσμού.»

Κατά την ανακοίνωση του βραβείου το 2010, ο πρόεδρος της Επιτροπής Ζοζέ Μανουέλ Μπαρόζο¹⁰¹ δήλωσε, με τη σειρά του, πως "όλα ξεκίνησαν το 1985 στην Αθήνα, στο λίκνο της ευρωπαϊκής μυθολογίας, υπό την αιγίδα της Μελίνας Μερκούρη. Με την αποφασιστικότητά της συνέβαλε καθοριστικά στην επιτυχία της πρώτης πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης. Γι' αυτό το λόγο αποφασίσαμε να τιμήσουμε το όνομά της, μέσα από το νέο μηχανισμό χρηματοδότησης για τις πολιτιστικές πρωτεύουσες».

Το βραβείο αυτό απονέμεται στο πλαίσιο του γενικού πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου που εφαρμόζει η πόλη και αποτελεί επιβράβευση της

¹⁰⁰ Ο Νίκος Σηφουνάκης διετέλεσε ευρωβουλευτής και πρόεδρος της Επιτροπής Πολιτισμού και Παιδείας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την περίοδο 2004-2007.

¹⁰¹ Ο Ζοζέ Μανουέλ Μπαρόζο είναι Πορτογάλος πολιτικός που διατελεί Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το 2004 έως και σήμερα.

ποιότητας των προετοιμασιών που γίνονται. Σύμφωνα με την Απόφαση του 2006, απονέμεται στις ανακηρυχθείσες πρωτεύουσες πριν από την έναρξη του έτους, με βάση τις εκθέσεις της εποπτικής και συμβουλευτικής επιτροπής. Το βραβείο απονεμήθηκε για πρώτη φορά στις πόλεις που έλαβαν τον τίτλο το έτος 2010, δηλαδή στο Έσσεν, στο Πεκκς και στην Κωνσταντινούπολη. Το ύψος της χρηματοδότησης που ανέρχεται στο 1,5 εκατομμύρια ευρώ και έχει ως πηγή το πρόγραμμα «Πολιτισμός».

Στο σημείο αυτό οφείλουμε να σημειώσουμε πως την περίοδο 2000-2006 που ήταν σε ισχύ το πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000», η κάθε ΠΠΕ λάμβανε επιδότηση ύψους 500.000 ευρώ, η οποία χορηγούταν σε δύο μέρη. Αρχικά, η πόλη λάμβανε 125.000 ευρώ για την προετοιμασία της εκδήλωσης και στη συνέχεια τα υπόλοιπα 375 000 ευρώ για την εφαρμογή της. Όπως και το 2007, σύμφωνα με το νέο πρόγραμμα «Πολιτισμός», τα 1,5 εκατομμύρια ευρώ που προορίζονται για κάθε ΠΠΕ. Δηλαδή, έως και το 2009, η οικονομική στήριξη για την εκδήλωση είχε τη μορφή της επιδότησης. Η έγκρισή του γινόταν βάσει ενός συγκεκριμένου έργου, που έπρεπε να αποτελεί μέρος του συνολικού προγράμματος για την Πολιτιστική Πρωτεύουσα της χρονιάς και έπρεπε να υποβληθεί από την αρχή που είχε αναλάβει την υλοποίηση της εκδήλωσης. Η κοινοτική επιδότηση δεν μπορούσε να υπερβαίνει το 60% του συνολικού προϋπολογισμού του έργου.

Σήμερα, η Επιτροπή υποστηρίζει πως το συγκεκριμένο βραβείο έχει πλέον αποκτήσει ισχυρή συμβολική αξία που υπερβαίνει το πραγματικό χρηματικό ποσό του που χορηγείται. Ωστόσο, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι επιλεγείσες πόλεις εκπληρώνουν τις δεσμεύσεις τους, οι όροι για την παροχή του βραβείου θα πρέπει να γίνουν πιο αυστηροί και σαφείς. Λεπτομερώς, κατά τη διάρκεια της τελικής εποπτείας που μπορεί να πραγματοποιείται το αργότερο δύο μήνες πριν από την εκδήλωση, η ομάδα των εμπειρογνομώνων συντάσσουν έκθεση σχετικά με την πορεία της προετοιμασίας την οποία διαβιβάζουν στην Επιτροπή και στις ενδιαφερόμενες πόλεις και στην οποία εισηγούνται ή όχι την απονομή του τίτλου «Μελίνα Μερκούρη». Τα κριτήρια με τα οποία αποφασίζουν είναι τα ακόλουθα:

- Μη ύπαρξη σημαντικής απόκλισης από τα αρχικό όραμα, στόχο, στρατηγική, πρόγραμμα και προϋπολογισμό που είχαν δηλωθεί κατά την αίτηση υποψηφιότητας της πόλης.
- Ο σεβασμός προς την αυτονομία της καλλιτεχνικής ομάδας.
- Το στοιχείο της ευρωπαϊκής διάστασης παρατηρείται στη διάρκεια όλου του καλλιτεχνικού προγράμματος.

- Η στρατηγική του μάρκετινγκ και της επικοινωνίας της οργάνωσης δίνουν τη δέουσα εξέχουσα θέση στην ΠΠΕ ως δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Η ομάδα παρακολουθεί όλη τη φάση της προετοιμασίας και είναι σε θέση να προχωρήσει στην τελική αξιολόγηση.
- Η πρόβλεψη για τα μακροχρόνια οφέλη του θεσμού και η ύπαρξη των ανάλογων ρυθμίσεων για την ομαλή μετάβαση από την ομάδα προετοιμασίας της ΠΠΕ στους φορείς της μελλοντικής διαχείρισης των πόρων.

Τέλος, εάν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποδεχτεί την πρόταση της ειδικής επιτροπής, η χρηματική καταβολή βραβείου πραγματοποιείται κατά τους πρώτους μήνες του έτους εορτασμού.

Ευρωπαϊκός Πολιτιστικός Μήνας

Ο θεσμός του Ευρωπαϊκού Πολιτιστικού Μήνα δημιουργήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την προώθηση του πολιτισμού παράλληλα με τη δράση της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης. Εγκαινιάστηκε το Νοέμβριο του 1990 από το Συμβούλιο των Υπουργών Πολιτισμού¹⁰² και προοριζόταν κυρίως για τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Ο τίτλος της εκδήλωσης σε κάθε επιλεγμένη πόλη ήταν «Η Ευρώπη στην...(το όνομα της πόλης)» και η ημερομηνία. Σύμφωνα με την Απόφαση, η συγκεκριμένη εκδήλωση είχε τη δυνατότητα να διαρκέσει λίγο περισσότερο από ένα μήνα, σε περίπτωση που η φιλοξενούσα πόλη το επιθυμούσε. Ακόμα, έγινε σαφές πως ειδικός ευρωπαϊκός πολιτιστικός μήνας δεν θίγει το γόητρο της ΠΠΕ αλλά και δεν θα αποκλείει τη δυνατότητα μία πόλη που φιλοξενεί το θεσμό να οριστεί μελλοντικά ως ευρωπαϊκή πολιτιστική πρωτεύουσα. Θα μπορούσε να γίνει κάποιος συσχετισμός μεταξύ της ευρωπαϊκής πολιτιστικής πρωτεύουσας και του ειδικού ευρωπαϊκού πολιτιστικού μήνα του ίδιου έτους.

Η Κοινότητα αποφάσισε να χορηγεί επιδότηση για τον Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Μήνα κάθε χρόνο. Η χρηματοδότηση αυτή εντάχθηκε μετέπειτα στο πλαίσιο του ενωσιακού προγράμματος «Πολιτισμός 2000» Μόνο ευρωπαϊκές πόλεις εντός των κρατών μελών της ΕΕ είναι επιλέξιμες. Ωστόσο, το Συμβούλιο της

¹⁰² Συμπεράσματα του Συμβουλίου Υπουργών Πολιτισμού της 18^{ης} Μαΐου 1990

http://ecoc-doc-athens.eu/attachments/1189_Council%20Decision%20on%20Future%20Eligibility%20for%20the%20European%20City%20of%20Culture%20and%20European%20Cultural%20Month,%201990.pdf

ΕΕ μπορεί να ορίσει μια πόλη από μια τρίτη χώρα της ΕΕ για ένα δεδομένο έτος, εάν ονομασία εκείνης της πόλης έχει εγκριθεί ομόφωνα από το Συμβούλιο. Στη συνέχεια, παρατίθενται οι πρώτες εννέα πόλεις που έχουν φιλοξενήσει το θεσμό του Ευρωπαϊκού Πολιτιστικού Μήνα:

1992	Κρακοβία (Πολωνία)
1993	Γρατς (Αυστρία)
1994	Βουδαπέστη (Ουγγαρία)
1995	Λευκωσία (Κύπρος)
1996	Αγ. Πετρούπολη (Ρωσία)
1997	Λιουμπλιάνα (Σλοβενία)
1998	Λιντς(Αυστρία) και Βαλέττα (Μάλτα)
1999	Πλόβντιβ (Βουλγαρία)
2001	Βασιλεία (Ελβετία) και Ρίγα (Λετονία)
2003	Αγ. Πετρούπολη

Σύμφωνα με έκθεση¹⁰³ που συντάχθηκε για την Επιτροπή, οι περισσότερες εκδηλώσεις για τον Πολιτιστικό μήνα, διοργανώθηκαν απευθείας από τη δημοτική αρχή της πόλης είτε μέσω σύστασης μιας οργανωτικής επιτροπής σε συνεργασία με το πολιτιστικό τμήμα της πόλης. Το δημοφιλέστερο κίνητρο για τη φιλοξενία του θεσμού ήταν η επιθυμία της πόλης να αυξήσει το ευρωπαϊκό και διεθνές προφίλ της και να αναγνωριστεί ως μια πολιτιστική πόλη. Τα προγράμματα που διοργανώθηκαν είχαν διάρκεια από 1 έως 4 μήνες και οι εκδηλώσεις έλαβαν χώρα κυρίως μέσα στην ίδια την πόλη και στα προάστια της. Όλα προέβλεπαν την ευρωπαϊκή διάσταση, αλλά σε γενικές γραμμές δεν αναπτύχθηκε στενή συνεργασία με τις ΠΠΕ του ίδιου έτους. Τα λειτουργικά έσοδα από την οργάνωση του Πολιτιστικού Μήνα κυμάνθηκαν από 1,3 εκατομμύρια ευρώ σε 7 εκατομμύρια ευρώ, χωρίς να υπάρχουν επίσημες αξιολογήσεις των οικονομικών, κοινωνικών και τουριστικών επιπτώσεων καθώς δεν προβλέπονταν επίσημη αξιολόγησή τους. Στις περισσότερες περιπτώσεις, διεγέρθηκαν έργα υποδομής, αλλά δυστυχώς, παρόλο που όλες

¹⁰³ Palmer R. and Palmer/RAE associates, “European Cities and Capitals of Culture, Part I”, August 2004, Brussels.

οι πόλεις είχαν εκφράσει την πρόθεση να παράγουν μακροπρόθεσμα κληροδοτήματα, τα προγράμματα διατηρήθηκαν σε μικρό αριθμό. Όπως γίνεται εμφανές από τον παραπάνω πίνακα, από το 2003 και μετά η εκδήλωση έχει ανασταλεί, χωρίς να υπάρχει κάποια επίσημη ενημέρωση ως προς την αιτία ή την πιθανότητα συνέχισής της.

Δίκτυο των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Πρωτευουσών και Πολιτιστικών μηνών

Ύστερα από την επιτυχημένη πορεία του θεσμού των Ευρωπαϊκών Πόλεων Πολιτισμού, οι οργανωτές των δέκα πρώτων εκδηλώσεων δημιούργησαν το 1992 ένα δίκτυο ώστε να μπορούν να ανταλλάσουν πληροφορίες και να μοιράζονται τις εμπειρίες τους, προς όφελος και των οργανωτών των μελλοντικών γεγονότων. Το Δίκτυο των Πολιτιστικών Πόλεων και Πολιτιστικών Μηνών (ECCM)¹⁰⁴ είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που εδρεύει στο Λουξεμβούργο και προσπαθεί να συμβάλει στην παρακολούθηση, το συντονισμό και την αξιολόγηση των προσπαθειών του πολιτιστικού αυτού έργου. Σύμφωνα με τον Ροδόλφο Μασλιά¹⁰⁵, «η συσσωρευμένη εμπειρία του Δικτύου, αποτελεί το καλύτερο εφιαλτήριο για να αποκτήσει και ο θεσμός των πολιτιστικών πρωτευουσών αλλά και γενικότερα μια μελλοντική πολιτιστική πολιτική της Ένωσης, έναν έγκυρο σύμβουλο με πολλαπλές διασυνδέσεις σε όλες τις χώρες και που να καλύπτει ολόκληρη την πολιτισμική πολυμορφία της Ευρώπης».

Δεδομένου ότι η ιδέα της Πολιτιστικής Πόλης είχε πλέον ξεπεράσει τα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διοργανωνόταν και σε άλλες χώρες, το δίκτυο θεώρησε σκόπιμο να προσαρμόσει τους κανόνες του ώστε να συμπεριλάβει τους εκπροσώπους τόσο από τις διεθνείς εκδηλώσεις όσο και από τα νέα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και από υποψήφιες πόλεις που ανταγωνίζονταν για τον τίτλο στο πλαίσιο του νέου κανονισμού της Ένωσης. Όμως, το 2010 η λειτουργία του Δικτύου σταμάτησε και οι δραστηριότητες μαζί με όλο το υλικό που είχε συγκεντρωθεί μεταφέρθηκαν στο Κέντρο

¹⁰⁴ <http://www.eccm-cultural-capitals.org/Description.html>

¹⁰⁵ Ο Ρ. Μασλιάς διετέλεσε Γενικός Γραμματέας του Δικτύου Πολιτιστικών Πρωτευουσών της Ευρώπης για το διάστημα 2003- 2006 <http://www.maslias.eu/>

Τεκμηρίωσης¹⁰⁶ που δημιουργήθηκε το 2008 στην Αθήνα, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Κέντρο Τεκμηρίωσης των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Πρωτευουσών

Το συγκεκριμένο κέντρο εγκαινιάστηκε το 2007 και αποτελεί δομή του Πολιτισμικού Οργανισμού του Δήμου Αθηναίων. Κύριο μέλημά του είναι η συλλογή και διαλογή του υλικού που λαμβάνεται από τις ΠΠΕ κατόπιν αιτήματος του Δημάρχου Αθηναίων προς τους ομολόγους του, ώστε να ενισχύεται η ιδέα των Πολιτιστικών Πρωτευουσών, τόσο εντός όσο και εκτός Ευρώπης, με την προώθησή της στο ευρύ κοινό, στα μέσα ενημέρωσης και στους εμπειρογνώμονες. Ανάμεσα στους στόχους του Κέντρου βρίσκεται και η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς τις πόλεις που ενδιαφέρονται να φιλοξενήσουν το θεσμό, καθώς και σε όποιον ενδιαφέρεται να δραστηριοποιηθεί στον πολιτιστικό τομέα. Επιδιώκει, ταυτόχρονα, τη δημιουργία ενός πλήρους αρχείου ικανού να υποστηρίξει και να προωθήσει την σχετική ακαδημαϊκή έρευνα.

Όσες πληροφορίες λαμβάνονται σε έντυπη μορφή σαρώνονται και μεταφέρονται στην ιστοσελίδα του ώστε να είναι άμεσα διαθέσιμες στο κοινό. Το υλικό μπορεί να διατεθεί και απευθείας από την έδρα του Κέντρου. Το περιεχόμενο της ιστοσελίδας καθορίζεται με μόνιμη συνεργασία ανάμεσα στις οργανώσεις και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Σήμερα, το Κέντρο διαθέτει υλικό σχετικό με όλες τις πόλεις που έχουν φιλοξενήσει το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας ή του Πολιτιστικού μήνα, τις μελλοντικές διοργανώτριες αλλά και πόλεις που έθεσαν υποψηφιότητα αλλά δεν εξελέγησαν.

Παράλληλα, μέσω της ιστοσελίδας του, το Κέντρο επιδιώκει να παρέχει μια πλατφόρμα επικοινωνίας μεταξύ των οργανώσεων και των μελών τους που ασχολούνται άμεσα ή έμμεσα, αποκλειστικά ή συμπληρωματικά με το θεσμό των ΠΠΕ. Δικαίωμα συμμετοχής έχουν τα μέλη των οργανώσεων και των δικτύων, οι φορείς των ΠΠΕ, οι εκπρόσωποι των εθνικών ή τοπικών αρχών, οι εκπρόσωποι των οργανωτικών φορέων, καλλιτεχνικοί διευθυντές, υπεύθυνοι διεθνών σχέσεων, και οι ερευνητές.

¹⁰⁶ <http://ecoc-doc-athens.eu/index.php>

Πανεπιστημιακό Δίκτυο των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Πρωτευουσών

Το Πανεπιστημιακό Δίκτυο των Πολιτιστικών Πρωτευουσών της Ευρώπης (UNeECC¹⁰⁷) είναι μια διεθνής μη κερδοσκοπική ένωση που ιδρύθηκε στο Πετς της Ουγγαρίας το 2006, με την ιδέα ότι θα ήταν χρήσιμο για τα πανεπιστήμια και τα ιδρύματα της Ανώτατης Εκπαίδευσης που εδρεύουν σε ΠΠΕ να έρθουν σε επικοινωνία και να αναπτύξουν νέες μορφές ακαδημαϊκής και εκπαιδευτικής συνεργασίας. Όπως αναφέρεται στο καταστατικό, γενικός στόχος του είναι να εξασφαλιστεί η αναγνώριση του ρόλου και της συμβολής των πανεπιστημίων για την επιτυχία των πόλεων που έχουν τον τίτλο «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης». Ακόμα, επιθυμεί τα μέλη της να έχουν δυνατότητα της συνεχούς και πλήρους συμμετοχής στις ΠΠΕ και να ενισχύονται από το θεσμό «Πανεπιστήμια της χρονιάς» . Τέλος, προωθεί τη διαπανεπιστημιακή συνεργασία με στόχο την ανάπτυξη και την αναμόρφωση του ρόλου των πανεπιστημίων στην πόλη ώστε να αναπτυχθούν νέες μορφές συνεργασίας μεταξύ του ιδρύματος και της πολιτείας.

Το Δίκτυο αριθμεί, σήμερα, 44 μέλη και έχει έντονη παρουσία με τη διοργάνωση εκδηλώσεων στις πόλεις που φιλοξενούν την εκδήλωση της ΠΠΕ. Ενδεικτικά το 2014 η συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου πραγματοποιήθηκε στη Ρίγα της Λετονίας και διοργανώνει τριήμερο συνέδριο στην Umea της Σουηδίας. Για την οικονομική στήριξη των μελών της, διαθέτει ποσό ύψους 1000 ευρώ για να υποστηρίξει τη διοργάνωση μιας υψηλής ποιότητας πολιτιστικής εκδήλωσης.

¹⁰⁷University Network of the European Capitals of Culture http://www.uneecc.org/htmls/welcome_page.html

Παρελθούσες Πολιτιστικές Πρωτεύουσες

Ύστερα από τη μελέτη αναφορικά με τους θεσμούς της Πολιτιστικής Διπλωματίας στα ευρωπαϊκά και ελληνικά πλαίσια και των πολιτιστικών εκδηλώσεων, θεωρήσαμε σκόπιμο να παραθέσουμε ορισμένα παραδείγματα πόλεων που έχουν ήδη φιλοξενήσει το γεγονός, ώστε να δούμε τη διαχρονική εξέλιξη του τίτλου στην πράξη. Αποφασίσαμε να αναλύσουμε τις εκδηλώσεις ανά διάστημα πέντε ετών και με αφετηρία την Αθήνα το 1985, περάσαμε στη Γλασκόβη το 1990 και το Λουξεμβούργο το 1995. Το 2000 αποτέλεσε ειδικό έτος, αφού η ανάληψη έγινε από εννέα πόλεις και τα γεγονότα της χρονιάς έχουν ήδη αναφερθεί σε προηγούμενο τμήμα της εργασίας. Για το λόγο αυτό, επιλέξαμε να ασχοληθούμε με τη διοργάνωση της πολιτιστικής εκδήλωσης από τη Θεσσαλονίκη το 1997. Στη συνέχεια, ολοκληρώσαμε τη μελέτη μας με το Κορκ το 2005 καθώς το 2010 ο τίτλος δόθηκε σε τρεις πόλεις εκ των οποίων η μία ήταν η Κωνσταντινούπολη που, επίσης, μελετάται σε προηγούμενο τμήμα της εργασίας.

Από την έρευνά μας, διαπιστώσαμε ότι ο πολιτισμός και τα έργα αστικής ανάπλασης δύνανται να μεταμορφώσουν μια πόλη και να προάγουν το διεθνές προφίλ της. Σίγουρα, στις μεγάλες πόλεις διακρίνονται έντονες κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές ανισότητες οι οποίες δεν είναι εύκολο να ξεπεραστούν, αλλά μπορούν να αμβλυνθούν με την προσπάθεια ένταξης όλων των κοινωνικών ομάδων στις πολιτιστικές δραστηριότητες. Για την ολοκληρωμένη προετοιμασία και ανάπτυξη του προγράμματος κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία και η ανάμιξη όλων των φορέων της πόλης, από την πολιτική αρχή έως τους τουριστικούς εκπροσώπους. Συνεργασία η οποία θα συμβάλει στη βιωσιμότητα των οφελών και την συνέχιση του πολιτιστικού έργου και μετά το έτος εορτασμού.

Αθήνα 1985

Η Αθήνα ήταν η πρώτη πόλη που ανακηρύχτηκε Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πόλη το 1985 και στόχος της ήταν "να δώσει μια νέα σημαντική ώθηση στον ελληνικό πολιτισμό". Η έναρξη των εκδηλώσεων του θεσμού πραγματοποιήθηκε στις 21 Ιουνίου 1985 και αποτέλεσε μια σημαντική στιγμή της ιστορίας, καθώς ήταν η αφορμή που συγκέντρωσε για πρώτη φορά των Υπουργών Πολιτισμού όλων των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Τη διοργάνωση της «Αθήνας 1985» ανέλαβε το Ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού, υπό την καθοδήγηση της τότε υπουργού Πολιτισμού, Μελίνας Μερκούρη. Όπως ανέφερε η ίδια σε μια από τις ομιλίες της, «για τη βέλτιστη οργάνωση της εκδήλωσης, το Υπουργείο Πολιτισμού ενισχύθηκε και από άλλα Υπουργεία, από τον Οργανισμό Ελληνικού Τουρισμού, τους γειτονικούς Δήμους και Νομαρχίες, αλλά και από τον ιδιωτικό τομέα.»

Όσον αφορά στην κοινοτική υποστήριξη της διοργάνωσης, μέχρι το 1999 υπεύθυνη ήταν η Γενική Διεύθυνση Πληροφόρησης, Επικοινωνίας, Πολιτισμού και Πολιτικής Οπτικοακουστικών Θεμάτων. Μετά την αναδιοργάνωση των υπηρεσιών της Επιτροπής, η ευθύνη για την υποστήριξη της δράσης δόθηκε στη Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Πολιτισμού, στο πλαίσιο της Διεύθυνσης Πολιτισμού, Πολιτικής Οπτικοακουστικών Θεμάτων και Αθλητισμού (Μονάδα Πολιτισμός: Πολιτική και Πρόγραμμα Πλαίσιο). Υπενθυμίζουμε εδώ πως μετά το 1999 ο θεσμός της ΠΠΕ αναγνωρίστηκε ως κοινοτική δράση. Από οικονομικής πλευράς, η Αθήνα έλαβε από την Κοινότητα το ποσό των 108.000 ecu στο οποίο δεν περιλαμβάνονται οι συμπληρωματικές εισφορές σε συγκεκριμένα έργα.

Ως ένα εξαιρετικά σημαντικό συστατικό για τη διοργάνωση της Αθήνας 85 κρίθηκαν οι οικονομικές συνεισφορές από τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Κοινότητας. Η ίδια η Υπουργός είχε απευθύνει έκκληση για βοήθεια τόσο έμμεσα μέσω των πρεσβευτών όσο και άμεσα μέσω των υπεύθυνων Υπουργών Πολιτισμού. Παρά το σύντομο χρονικό διάστημα για την προετοιμασία, η ανταπόκριση ήταν γενικά θετική και ιδιαίτερος θερμή από τη Γερμανία, τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Ανταπόκριση η οποία οξύνθηκε από το πνεύμα του ανταγωνισμού που αναπτύχθηκε μεταξύ των εταίρων στην Ελλάδα, καθώς αν και κάποιες εκδηλώσεις είχαν ήδη προγραμματιστεί για το Φεστιβάλ Αθηνών, υπήρχε περιθώριο για την προσθήκη περισσότερων παραγωγών και ειδικά για τη διεύρυνση του προγράμματος με ξένες εκθέσεις.

Ενδεικτικά, όσον αφορά το επίπεδο της υποστήριξης που έλαβε η Αθήνα 85, το Ηνωμένο Βασίλειο αντιπροσωπεύτηκε από οκτώ καλλιτεχνικές εταιρείες

(όπως το Εθνικό Θέατρο και η βασιλική Όπερα), δύο εκθέσεις και διάφορες άλλες συνεισφορές σε φεστιβάλ ποπ μουσικής, συνέδρια και εκθέσεις. Η Γαλλία έστειλε τρεις εταιρείες (συμπεριλαμβανομένων των Peter Brook) και έστειλε τρεις εκθέσεις σχετικά με τους εικαστικούς Delacroix, Ροντέν και Πικάσο. Η Γερμανία έστειλε οκτώ ή εννέα εταιρείες (όπως το θέατρο Schaubuhne και το θέατρο Residenz του Μονάχου) και ανέλαβε διάφορες εκθέσεις σχετικά με τον αρχαιολόγο Σλήμαν, το γερμανικό εξπρεσιονισμό και τον καλλιτέχνη Kathe Kollwitz. Το κόστος για τις χώρες εταίρους εκτιμήθηκε στις 260 εκατομμύρια δραχμές, με τη Γερμανία να χορηγεί 94 εκατομμύρια, τη Γαλλία 78, την Ιταλία 30, την Ολλανδία 10, το Ηνωμένο Βασίλειο 6, την Ισπανία 3 και την Ιρλανδία 1.

Αναλυτικά, όσον αφορά τη χρηματοδότηση της εκδήλωσης από ελληνικής πλευράς, κυρίως υπεύθυνο ήταν το ελληνικό Υπουργείο Οικονομικών. Οι διοργανωτές είχαν ζητήσει το ποσό του ενός δισεκατομμυρίου ελληνικών δραχμών από τα οποία εγκρίθηκαν 765.000 δραχμές και τελικά χορηγήθηκαν 690.000 δραχμές. Εκτός από τη βοήθεια της Κοινότητας που αναφέραμε παραπάνω, ως πρόσθετη πηγή χρηματοδότησης λειτούργησε το Φεστιβάλ Αθηνών που είναι μια ετήσια εκδήλωση στην οποία παρουσιάζονται ελληνικές και διεθνείς καλλιτεχνικές παραγωγές (όπως συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, όπερα και χορός) στους χώρους του αρχαίου θεάτρου του Ηρώδου του Αττικού και στο Λυκαβηττό. Η διοίκηση του ανήκει στον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού με χρηματοδότηση από το Υπουργείο Οικονομικών. Ειδικά για το 1985, η επιχορήγηση ενισχύθηκε ώστε να ληφθούν υπόψη οι πρόσθετες απαιτήσεις της ΠΠΕ. Οικονομική ενίσχυση προήλθε και από το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο των Δελφών που συνέβαλε με το ποσό των 63 εκατομμυρίων δραχμών ώστε να καλύψει το κόστος επτά ξένες θεατρικών παραγωγών που παρουσιάστηκαν στα πλαίσια των πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Παρόμοια τακτική υιοθετήθηκε και για το πρόγραμμα υποδομής που ενισχύθηκε από ένα σύνολο πηγών. Καταρχάς, το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας χορήγησε 105 εκατομμύρια δραχμές μέσω του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς για τη μετατροπή του κτιρίου του παλιού τελωνείου σε εκθεσιακό χώρο. Ακόμα, το Υπουργείο Δημοσίων Έργων ανέλαβε βελτιώσεις των υποδομών τόσο στο χώρο του Λιμανιού όσο και σε άλλες περιοχές της πόλης, αλλά καμία εκτίμηση των δαπανών τους δεν είναι πλέον διαθέσιμη. Τέλος, το Πανεπιστήμιο Αθηνών επένδυσε 30 εκατομμύρια δραχμές για την αποκατάσταση και ανακαίνιση διαφόρων χώρων του ώστε να φιλοξενήσουν εκθέσεις και άλλα πολιτιστικά δρώμενα.

Σημαντική ενίσχυση προήλθε και από ιδιωτικές επιχειρήσεις, και ιδιαίτερωσ από τα ελληνικά υποκαταστήματα ξένων εταιρειών, με τη μορφή χορηγιών. Μέχρι το 1985, οι χορηγίες για καλλιτεχνικά δρώμενα στην Ελλάδα αφορούσαν το Φεστιβάλ Αθηνών. Καταγράφηκε, λοιπόν, ένα σημαντικό βήμα προόδου κατά τη διάρκεια του 1985, καθώς τέσσερις ελληνικές τράπεζες δαπάνησαν το ποσό των 80 εκατομμυρίων δραχμών για την πραγματοποίηση της έκθεσης "Ελλάδα και Θάλασσα».

Συγκεντρωτικά, εκτιμάται¹⁰⁸ πως το σύνολο του προϋπολογισμού που χρησιμοποιήθηκε για τη διοργάνωση Αθήνας 85 ανέρχεται σε 1.333 εκατομμύρια δραχμές. Στο ποσό αυτό δεν περιλαμβάνονται όμως τα τακτικά δημόσια έξοδα για τη λειτουργία του πολιτιστικού τομέα στην Αθήνα. Σύμφωνα με υπολογισμούς, η επιχορήγηση για την εκδήλωση της ΠΠΕ ήταν πάνω από τρεις φορές μεγαλύτερη εκείνης που αφορούσε τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού για τα διάφορα πολιτιστικά προγράμματα που απευθύνονταν στην τουριστική αγορά. Αναφορικά με τον καταμερισμό των εξόδων, το μεγαλύτερο μέρος τους, που άγγιξε τα 510 εκατομμύρια δραχμές, δαπανήθηκε στον προγραμματισμό και την προετοιμασία. Ο τομέας των εκθέσεων εκμεταλλεύτηκε τα δύο πέμπτα του συνολικού προϋπολογισμού του προγράμματος, οι δραματικές παραστάσεις και οι μουσικές εκδηλώσεις (συμπεριλαμβανομένης της όπερας) απορρόφησαν από ένα πέμπτο του διατιθέμενου ποσού, ενώ το εναπομείναν ποσό δαπανήθηκε σε εκδηλώσεις χορού, συνεδριάσεις και επιχορηγήσεις προς τους δήμους. Για την εκτέλεση του προγράμματος¹⁰⁹, διατέθηκαν από το Υπουργείο Πολιτισμού 730 εκατομμύρια δραχμές επιπλέον από τον προϋπολογισμό που είχε ήδη εγκρίνει το Υπουργείο Οικονομικών.

Το συνολικό πρόγραμμα που παρουσιάστηκε από την Αθήνα το 1985 αποσκοπούσε στην προβολή της πόλεως σε διεθνή κλίμακα, ενώ, ταυτόχρονα, παρείχε το πλαίσιο για τη φιλοξενία πολιτιστικών εκδηλώσεων ξένων χωρών, μέσα στην πόλη. Η κύρια φιλοσοφία πάνω στην οποία το πρόγραμμα των εκδηλώσεων βασίστηκε ήταν να δημιουργήσει μια ευκαιρία διαλόγου μεταξύ των ευρωπαϊών πολιτών σχετικά με το παρελθόν και το μέλλον της τότε Ευρωπαϊκής Κοινότητας, χρησιμοποιώντας ως εργαλείο τον πολιτισμό. Το πρόγραμμα χωρίστηκε σε τρεις κύριες κατηγορίες με διάσταση κοινωνική,

¹⁰⁸ Myerscough J., "European Cities of Culture and Cultural Months", Full Report: Unabridged Version, October 1994

¹⁰⁹ «Εκθέσεις για το Πρόγραμμα 1988-1992, Πολιτιστική Ανάπτυξη», Κέντρο Προγραμματισμού και οικονομικών ερευνών, Αθήνα, 1992

επιστημονική και καλλιτεχνική. Οι εκδηλώσεις που παρουσιάστηκαν αφορούσαν εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικής, συλλογών με ιστορική σημασία, θεατρικές και χορευτικές παραστάσεις και όπερα με Έλληνες και ξένους συντελεστές, συναυλίες Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών που αντιπροσώπευαν μεγάλο εύρος μουσικής, συμπόσια και διασκέψεις. Όλα τα γεγονότα είχαν ευρωπαϊκή διάσταση, ενώ πολλά από αυτά εμπνεύστηκαν από το υλικό και τις ιδέες που είχαν προτείνει οι εκπρόσωποι άλλων κρατών-μελών. Αναλυτικά, διοργανώθηκαν:

- 31 εκθέσεις με θέματα από ελληνικά και ξένα μουσεία, μερικές από τις οποίες περιόδευσαν και σε άλλους δήμους.
- 13 συνέδρια με την ενεργό συμμετοχή και οργάνωση Ελλήνων και ξένων επιστημόνων
- θεατρικές παραστάσεις από 22 ξένους και 34 ελληνικούς θιάσους
- χορευτικές παραστάσεις από 7 ξένους και 9 ελληνικούς συλλόγους.

Συνοπτικά, το πρόγραμμα των εκδηλώσεων της Αθήνας αποτέλεσε μια καλή ευκαιρία ώστε η πόλη της Αθήνας να αποκτήσει σημαντική πολιτιστική υποδομή. Σύμφωνα με την έρευνα Palmers Αθήνα 1985, οι πιο σημαντικές μακροπρόθεσμες ωφέλειες που αποκομίστηκαν από τη συγκεκριμένη εκδήλωση είναι:

- Η πολιτιστική και καλλιτεχνική ανάπτυξη: η συγκεκριμένη οργάνωση θεωρήθηκε ως μια σημαντική εμπειρία εκμάθησης για τους επαγγελματίες του πολιτιστικού τομέα, πολλοί από τους οποίους ασχολήθηκαν με την παραγωγή και προώθηση παρόμοιων σημαντικών εκδηλώσεων και εκθέσεων στην Ελλάδα. Παράλληλα, το κοινό που δημιουργήθηκε τότε συνέχισε να στηρίζει τις περιοδικές των ζωντανών μουσικών προγραμμάτων δημοφιλούς μουσικής.
- Η αλλαγή στάσης προς τον πολιτισμό: παρόλο που ο χρόνος προετοιμασίας ήταν αρκετά σύντομος (μόλις επτά μήνες), η όλη διαδικασία από την ανάληψη του τίτλου έως και τον εορτασμό διαφημίστηκε και προωθήθηκε αρκετά από τις Αρχές. Η κίνηση αυτή είχε ως αποτέλεσμα την εμπλοκή του κοινού και την ενίσχυση της πολιτιστικής του συνείδησης.
- Η προβολή της διασύνδεσης μεταξύ Παιδείας και Πολιτισμού: η έννοια του πολιτισμού επεκτάθηκε από το έννοια της διασκέδασης σε εκείνες της ψυχαγωγίας και της εκπαίδευσης.
- Ο συντονισμός των Πολιτιστικών Πρωτοβουλιών: η ανάληψη του θεσμού αποτέλεσε σημαντική ευκαιρία για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων και πρωτοβουλιών της Αθήνας, η οποία έχει διατηρηθεί μέχρι σήμερα.

- Η δημιουργία κατάλληλων υποδομών: τα έργα που έγιναν στους χώρους που φιλοξένησαν τις εκδηλώσεις αποτέλεσαν σημαντικό κληροδότημα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η δημιουργία ενός νέου εκθεσιακού χώρου στο λιμάνι της πόλης (Οργανισμός Λιμένος Πειραιώς), η ανακαίνιση και ο εκσυγχρονισμός πέντε αιθουσών του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, το ναυπηγείο της Κερύνειας, τα έργα συντήρησης τόσο σε ένα μεγάλο αριθμό θεάτρων μέσα στην πόλη όσο και σε κτίρια πολιτιστικής σημασίας στους δήμους που περιβάλλουν την Αθήνα. Τα έργα αυτά χρηματοδοτήθηκαν από την Ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, ως μέρος της πρωτοβουλίας της ΠΠΕ. Μία ακόμα σημαντική πρωτοβουλία ήταν η λειτουργία του Θεάτρου των Ανατολικών Δήμων Αττικής που αποτέλεσε, με τη σειρά του, ένα σημαντικό σημείο εκκίνησης για μια προσέγγιση με «πολιτιστική αποκέντρωση» στην Ελλάδα και την προώθηση της πολιτιστικής πολιτικής στους δήμους.
- Η διαχρονικότητα των εκθέσεων: διάφορες εκθέσεις που δημιουργήθηκαν στα πλαίσια της εκδήλωσης Αθήνα1985 περιόδευσαν για πολλά χρόνια μετά το έτος εορτασμού. Παράλληλα, η πόλη της Αθήνας έχει προσπαθήσει συμμετάσχει ενεργά στα προγράμματα άλλων ΠΠΕ.
- Η συνεισφορά στην καθιέρωση της ΠΠΕ ως θεσμικού οργάνου: η Αθήνα έχει παραμείνει ισχυρός εταίρος στο Δίκτυο των Πολιτιστικών Πόλεων και Πολιτιστικών μηνών. Τόσο οι δημοτικές όσο και οι κυβερνητικές αρχές συνέβαλαν στη χρηματοδότηση και τη διοργάνωση των συναντήσεων στα πλαίσια του δικτύου σε διάφορες ελληνικές πόλεις, όπως η Αθήνα και οι Δελφοί. Αποτέλεσαν, ακόμα, εμπνευστές και θερμοί υποστηρικτές και άλλων πολιτιστικών πρωτοβουλιών όπως η «Ημέρα Πολιτισμού» τον Μάιο και η διεξαγωγή ενός διεθνούς διαγωνισμού δοκιμίου μεταξύ των Ευρωπαίων μαθητών με θέμα την πολιτιστική πολυμορφία της Ευρώπης.
- Η δημιουργία ευρωπαϊκής συνειδήσης: Αν και είναι δύσκολο να αποδειχθεί πρακτικά, αναφέρθηκε ότι η Αθήνα του 1985 ήταν η πρώτη πολιτιστική εκδήλωση στην Ελλάδα κατά την οποία ο ελληνικός λαός είχε το αίσθημα ότι συμμετείχε σε κάτι πραγματικά ευρωπαϊκό, και η εκδήλωση χρησίμευσε ως ορόσημο για την προώθηση των πολιτικών και πολιτιστικών σχέσεων ανάμεσα στην Ελλάδα και τους πολιτικούς εταίρους της εκείνη την περίοδο.

Στο σημείο αυτό, οφείλουμε να παρατηρήσουμε πως οι πόλεις αποτελούν από μόνες τους πολιτιστικούς φορείς, και κάθε ΠΠΕ οφείλει να αξιοποιήσει την πολιτιστική κληρονομιά του παρελθόντος της, χρησιμοποιώντας την ιστορία της ως σημείο αναφοράς για να πλαισιώσει την προσέγγιση της κατά το έτος εορτασμού. Ιδιαίτερα σε πόλεις όπως η Αθήνα και η Φλωρεντία, το σύνολο του ιστορικού σκηνικού που τις χαρακτηρίζει και τις επηρεάζει είναι εμφανώς

πιο έντονο σε σχέση με άλλες πόλεις. Παράλληλα, σε ορισμένες πόλεις, όπως η Αθήνα, το Δουβλίνο και η Λισαβόνα, εκτός από τις σαφείς αλλαγές στα έργα υποδομής, είναι δύσκολο να προσδιοριστεί η σχέση μεταξύ των δραστηριοτήτων ή των έργων του έτους εορτασμού και των άμεσων συνεπειών της. Αυτό συμβαίνει γιατί πολλές από τις πιθανές συνέπειες να οφείλονται σε αλλαγές στην πολιτική ή στη στρατηγική των κυβερνητικών οργάνων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα για την Αθήνα αποτελεί η προσπάθεια για αποκέντρωση, για το Δουβλίνο η καλλιτεχνική στρατηγική που ακολουθήθηκε και για τη Λισαβόνα τα κοινωνικά πιλοτικά προγράμματα που αναπτύχθηκαν.

Θεωρείται σκόπιμο να υπογραμμίσουμε πως η Αθήνα ανέλαβε τη διοργάνωση μιας τελειώς καινούριας εκδήλωσης την οποία είχε μόλις επτά μήνες να προετοιμάσει. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται¹¹⁰ πως η οργανωτική ομάδα αποτελούνταν από δέκα μόλις άτομα. Ως αποτέλεσμα, παρατηρήθηκαν αρκετές ελλείψεις, εκ των οποίων αρκετά σημαντική κρίθηκε η μη προσπάθεια ένταξης κοινωνικών ομάδων όπως των μεταναστών, των ηλικιωμένων και των αναπήρων που πια αποτελεί προτεραιότητα των μοντέρνων ΠΠΕ. Παρατηρήθηκε ακόμα πως η όλη εκδήλωση δεν προβλήθηκε όσο θα έπρεπε διεθνώς, και τα έργα δεν οδήγησαν σε μακροπρόθεσμες επενδύσεις ούτε προσέλκυσαν το ενδιαφέρον αρκετών χορηγών.

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε την Αθήνα 1985 ένα επιτυχημένο πολιτιστικό γεγονός που προσέφερε σημαντική εμπειρία σε όλους τους οργανωτικούς φορείς και οδήγησε στην καλύτερη οργάνωση εκδηλώσεων στο εξωτερικό και σε αξιόλογη ελληνική παρουσία στις μετέπειτα ΠΠΕ. Αξιοσημείωτο είναι και το πολιτικό όφελος που αποκόμισε η χώρα από την προβολή της στο διεθνή τύπο και την ευκαιρία έκθεσης ειδικών θεμάτων σημαντικών για αυτήν. Τέλος, θεωρείται ότι συντέλεσε στην ενότητα του ελληνικού πολιτισμού και στην τόνωση του ηθικού και του γοήτρου του απόδημου ελληνισμού.

¹¹⁰ European Capitals of Culture: the road to success from 1985 to 2010, European Communities, 2009

Γλασκόβη 1990

Σύμφωνα με μελέτη¹¹¹ που έγινε υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για συγκριτική αστική μελέτη (EURICUR) η ανάληψη του τίτλου της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πόλης από την σκωτσέζικη πόλη της Γλασκόβης το 1990 αποτέλεσε σημείο καμπής για την εκδήλωση, που μετρούσε ήδη 5 έτη εκδηλώσεων. Η Γλασκόβη ούτε ήταν η πρωτεύουσα του κράτους ούτε άνηκε στους καθιερωμένους τουριστικούς πολιτιστικούς προορισμούς της Ευρώπης, σε αντίθεση με τους προκατόχους του τίτλου. Η μεσαίου μεγέθους πρώην βιομηχανική πόλη κέρδισε την υποψηφιότητα έναντι του ανταγωνισμού από άλλες βρετανικές πόλεις χάρη κυρίως στις υποσχέσεις για εμπορικές χορηγίες και στο γεγονός ότι σχεδίαζε να χρησιμοποιήσει την πολιτιστική εκδήλωση για να βοηθήσει την αστική αναγέννηση και να ενισχύσει την εικόνα της ως πολιτιστικής πόλης. Η προσέγγιση αυτή ήταν σύμφωνη και με την γενική γραμμή της βρετανικής κυβέρνησης που έδινε ιδιαίτερη έμφαση στην εταιρική σχέση μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα.

Το πολιτιστικό πρόγραμμα που παρουσιάστηκε χαρακτηρίστηκε από ένα εντυπωσιακό φάσμα των πολιτιστικών δραστηριοτήτων, περιλαμβάνοντας γνωστούς καλλιτέχνες, όπως ο τενόρος Pavarotti, ο τραγουδιστής Frank Sinatra και η όπερα Bolshoi , και έναν εξίσου εντυπωσιακό προϋπολογισμό. Ως επιχείρημα για την υλοποίηση της συγκεκριμένου προγράμματος παρατέθηκε η πεποίθηση ότι η επένδυση θα αποπληρωνόταν άμεσα από τους επισκέπτες που θα φιλοξενούσε η πόλη και έμμεσα , και πιο μακροπρόθεσμα, μέσω της βελτίωσης της εικόνας της πόλης, των αυξημένων οικονομικών επενδύσεων και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Χάρη στο πρόγραμμα αυτό, η Γλασκόβη ήταν η μόνη πόλη που κατάφερε να προσελκύσει σημαντικά περισσότερους επισκέπτες σε σχέση με τις προκατόχους του τίτλου της Πολιτιστικής Πόλης, εν μέρει λόγω του μεγάλου αριθμού των αθλητικών εκδηλώσεων που είχε στο πρόγραμμά της.

¹¹¹ Van den Berg, L., van der Borg, J. and van der Meer, J., «Urban Tourism.» . (1994) EURICUR, Rotterdam.

Ιδιαίτερα σχετικά με το πρόγραμμα¹¹², η οργανωτική επιτροπή έθεσε ως πρωταρχικό της στόχο το συντονισμό και των προγραμματισμό 1990 δραστηριοτήτων, για την επίτευξη του οποίου έλαβε δύο στρατηγικές αποφάσεις εκ των οποίων η πρώτη ήταν η διάρκεια των εορτασμών να εκτείνεται σε ένα ημερολογιακό έτος και όχι μόνο σε λίγες εβδομάδες ή μήνες, όπως είχε συμβεί σε όλες τις προηγούμενες πόλεις. Η επόμενη απόφαση αφορούσε την έννοια του πολιτισμού η οποία θα περιλάμβανε όλα τα χαρακτηριστικά της πόλης όπως η ιστορία, η μηχανική εκπαίδευση, η αρχιτεκτονική, η ναυπηγική βιομηχανία, η θρησκεία, ο αθλητισμός, η μουσική, ο χορός, οι εικαστικές τέχνες και το θέατρο.

Συνολικά, διοργανώθηκαν περισσότερες από 3.439 δημόσιες εκδηλώσεις με τη συμμετοχή ερμηνευτών και καλλιτεχνών από 23 χώρες, με το διεθνή Τύπο να καλύπτει τις περισσότερες από αυτές. Συγκεκριμένα, 40 μεγάλα έργα αφιερώθηκαν σε θεατρικές και εικαστικές παραστάσεις, ενώ πραγματοποιήθηκαν 60 παγκόσμιες πρεμιέρες σχετικά με το θέατρο και το χορός. Σημειώθηκαν, ακόμα, 3.979 παραστάσεις και 656 θεατρικές παραγωγές, 1.901 εκθέσεις και 157 αθλητικά γεγονότα. Όσον αφορά τα έργα υποδομής, δημιουργήθηκε και λειτούργησε το Glasgow Royal Concert Hall που κόστισε 29.400.000 λίρες, ανακαινίστηκαν οι χώροι της Γκαλερί McLellan με κόστος 5.800.000 λιρών και το τραμ χρησιμοποιήθηκε ως χώρος φιλοξενίας εκδηλώσεων. Η κοινότητα διέθεσε το ποσό των 60 εκατομμυρίων ECU στη Γλασκόβη, ποσό που ξεπερνούσε κατά πολύ τις συνεισφορές της τα προηγούμενα έτη. Η κατανομή των κονδυλίων εποπτευόταν από ειδική υποεπιτροπή για Φεστιβάλ, αποτελούμενη από ανώτερους συμβούλους και τον πρόεδρο του τοπικού Συμβουλίου.

Όλες αυτές οι κινήσεις οδήγησαν σε αύξηση κατά 40% της επισκεψιμότητας όλων των καλλιτεχνικών χώρων- θεάτρων, μουσείων και γκαλερί- από το κοινό, που το πλήθος του έφτασε τα 6.600.000 σε αντίθεση με τα 4,7 εκατομμύρια το 1989. Εάν σε αυτό το πλήθος προσθέσουμε και τους θεατές που προτίμησαν τις εκδηλώσεις σε ανοικτούς χώρους και εκείνες που διοργάνωσε κοινότητας, το σύνολο διαμορφώνεται στα 8,3 εκατομμύρια. Ιδιαίτερα, το κοινό που προτίμησε τους δημοφιλείς τρόπους ψυχαγωγίας όπως τον κινηματογράφο και τις συναυλίες pop και ροκ μουσικής έφτασε ανήλθε σε 3,7 εκατομμύρια το 1990.

¹¹² "The 1990 Story, Glasgow Cultural Capital of Europe", Glasgow Development Agency

Η σκοτσέζικη πόλη εισήγαγε μια ακόμη καινοτομία στο θεσμό καθώς ήταν η μοναδική που πραγματοποίησε μια πλήρη αξιολόγηση¹¹³ των επιπτώσεων της διοργάνωσης της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Η μελέτη έδειξε ότι τα έσοδα από τις τουριστικές δαπάνες ξεπέρασαν το ποσό των 32 εκατομμυρίων βρετανικών λιρών, έναντι των συνολικών δημοσίων επενδύσεων που ήταν περίπου 22.000.000 λίρες. Συνεπώς, υπολογίστηκε μια καθαρή οικονομική απόδοση ύψους 14,1 εκατομμυρίων λιρών, που περιλάμβανε τη δημιουργία 5.580 νέων θέσεων εργασίας με περίπου 7.286 λιρών ανά θέση. Σχετικά με τη συμβολή του ιδιωτικού τομέα, συνεισφορές έγιναν από 350 επιχειρήσεις οι οποίες διέθεσαν 6.100.000 λίρες σε καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, αξιοθέατα και άλλα έργα για τον εορτασμό.

Κατά τη διάρκεια του έτους εορτασμού, η πόλη δέχτηκε 3 εκατομμύρια επισκέπτες, σε σύγκριση με τα 2,4 εκατομμύρια του προηγούμενου χρόνου. Λεπτομερώς, το 45% των τουριστικών ταξιδιών (550.000 σε πλήθος) που οργανώθηκαν, περιλάμβαναν συμμετοχή στα πολιτιστικά δρώμενα, ενώ το 71% των μη αγγλόφωνων τουριστών, επισκέπτονταν για πρώτη φορά την πόλη της Γλασκόβης. Ακόμα, σε σύγκριση με τα στοιχεία του 1986 σημειώθηκε μια αύξηση κατά 81% στην τουριστική κίνηση και κατά 89% στις ημερήσιες επισκέψεις. Αναμφίβολα, η Γλασκόβη 1990 στέφθηκε με οικονομική επιτυχία, αφού τα συνολικά έσοδα έφθασαν τα 37 εκατομμύρια λίρες. Μακροπρόθεσμα, παρατηρήθηκε πως μεταξύ του 1991 και του 1997, ο αριθμός των ταξιδιών με προορισμό τη Γλασκόβη που έγιναν από πολίτες του Ηνωμένου Βασιλείου αυξήθηκε από 0,8 σε 1,4 εκατομμύρια που οδήγησε σε αντίστοιχη αύξηση των δαπανών από 108 σε 163 εκατομμύρια λίρες. Ανάλογα, το πλήθος των ξένων τουριστών αυξήθηκε από 0,4 εκατομμύρια το 1991 σε 0,5 το 1996 σημειώνοντας αύξηση των δαπανών από 95.000.000 λίρες σε 162.000.000.

Πέρα από την οικονομική, θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι σημειώθηκε και κοινωνική επιτυχία, δεδομένου ότι το έτος του πολιτισμού επηρέασε τις ζωές του 80% των ενηλίκων κατοίκων της περιοχής. Το ποσοστό των κατοίκων που συμμετείχαν στις εκδηλώσεις και τις παραστάσεις αυξήθηκε και έφερε τη Γλασκόβη πάνω από βρετανικό μέσο όρο, με ποσοστά ύψους 10% για θεατρικά έργα και 2% για την όπερα. Αναλυτικά, το 54% των ενηλίκων κατοίκων της πόλης παρακολούθησε τουλάχιστον μία φορά μια παράσταση θεάτρου ή μια συναυλία και το 61% επισκέφθηκε ένα μουσείο ή μια γκαλερί. Δηλαδή το ενδιαφέρον των κατοίκων προς τις τέχνες ανανεώθηκε, γεγονός που αποδεικνύεται από την αύξηση κατά 31% της συνολικής συμμετοχής ανά

¹¹³ Myerscough J., "Monitoring Glasgow 1990", 1991

κάτοικο. Παράλληλα, τα εκπαιδευτικά προγράμματα και εκείνα που αφορούσαν άτομα με ειδικές ανάγκες αυξήθηκαν κατά 25% στα μουσεία και τις γκαλερί και κατά 43% στα θέατρα. Τα καινοτόμα αυτά σχέδια αποτέλεσαν ένα σημείο αναφοράς που έχει αποδώσει μακροπρόθεσμα οφέλη. Οι κοινοτικές εκδηλώσεις διαφόρων ειδών ξεπέρασαν τις 2.000.

Η όλη εκδήλωση της Γλασκόβης 1990, οδήγησε σε αύξηση κατά 15% των αντιλήψεων (τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της χώρας) ότι η πόλη άλλαζε προς το καλύτερο. Ιδιαίτερα, η πλειοψηφία των κατοίκων συμφώνησε ότι το έτος εορτασμού βελτίωσε τη δημόσια εικόνα της πόλης και το 61% πιστεύει ότι κατέστησε την πόλη ένα πιο ευχάριστο μέρος για να ζουν.

Ωστόσο, όπως κάθε μεγάλο γεγονός, η διοργάνωση του θεσμού από τη Γλασκόβη δέχτηκε και αρκετές επικρίσεις. Το 16% του πληθυσμού υποστήριξε πως το σύνολο του προγράμματος είχε κυρίως διεθνές και όχι τοπικό χαρακτήρα. Το γεγονός αυτό προκάλεσε αντιδράσεις από ορισμένες τοπικές ομάδες, οι οποίες υποστήριξαν πως η οργανωτική επιτροπή θα έπρεπε να είχε επενδύσει καλύτερα τον διατιθέμενο προϋπολογισμό ώστε να παρέχει βασικές υπηρεσίες, όπως η στέγαση και να είχε σχεδιάσει την εκδήλωση με τρόπο που να εκπροσώπευε πληρέστερα την πόλη της Γλασκόβης¹¹⁴. Κύριο επιχείρημά τους ήταν ότι ο πολιτιστικός τουρισμός συχνά προωθείται για να εξυπηρετήσει πολιτικούς και οικονομικούς λόγους, που έχουν ελάχιστη σχέση με τον καθημερινό «τρόπο ζωής» των κατοίκων της περιοχής. Πράγματι η Γλασκόβη 1990 παρουσίασε μια σειρά εκδηλώσεων υψηλού πολιτιστικού επιπέδου με μικρή, όμως, αναφορά στην

πλούσια τοπική κουλτούρα της ίδιας της πόλης. Παρατηρήθηκε πως μόνο το 1% του προϋπολογισμού, ύψους 15.000.000 λιρών, διατέθηκε για τη χρηματοδότηση των τοπικών καλλιτεχνικών εκδηλώσεων και ως εκ τούτου πολλές εκδηλώσεις τοπικών τεχνών περιορίστηκαν λόγω έλλειψης πόρων. Ανάλογα κινήθηκε και το ενδιαφέρον των τοπικών μέσων μαζικής ενημέρωσης που ήταν στραμμένο κυρίως στα μεγάλα γεγονότα, σε βάρος των τοπικών έργων. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της τάσης ήταν η έκθεση "Glaswegians", που προέβαλε μια μεγάλη φωτογραφική έρευνα και το αντίστοιχο αρχείο, διοργανωμένη από την τοπική καλλιτεχνική οργάνωση Cranhill Arts Project . Η φωτογραφική έκθεση παρόλο που περιόδευσε σε 26 χώρες το 1990, έλαβε πολύ μικρή δημοσιογραφική κάλυψη στην Γλασκόβη. Η

¹¹⁴ Boyle, M. and G. Hughes, «The Politics of 'The Real': Discourses From the Left on Glasgow's Role as European City of Culture 1990», 1991

αντίθεση αυτή είχε ως αποτέλεσμα μια έντονη διαμάχη, μεταξύ των διοργανωτών που προσπαθούσαν να μεγιστοποιήσουν τα οικονομικά έσοδα από τους πλούσιους τουρίστες και μιας ομάδας από ντόπιους ακτιβιστές που προσπαθούσαν να προωθήσουν μια πιο παραδοσιακή κουλτούρα.

Το παράδειγμα της Γλασκόβης 1990 απέδειξε ότι τα κατάλληλα πολιτιστικά γεγονότα είναι σε θέση να προσελκύσουν το τουριστικό ενδιαφέρον σε νέες περιοχές. Αν και υπήρχαν αμφιβολίες σχετικά με τη βιωσιμότητα των οικονομικών και κοινωνικών οφελών που μπορούν να αποφέρουν, η μετέπειτα πορεία της πόλης μαρτυρά τα μακροπρόθεσμα οφέλη που αποκόμισε από το πολιτιστικό γεγονός.

Το πιο από κληροδότημα πιο είναι τα κτίρια που ανοικοδομήθηκαν και η σειρά από νέους και ανακαινισμένους πολιτιστικούς χώρους. Επίσης, πολλά άλλα έργα- όπως η βελτίωση της πρόσβασης των ατόμων με ειδικές ανάγκες, η αποκατάσταση και ο καθαρισμός των κτιρίων- υλοποιήθηκαν ή επιταχύνθηκαν λόγω της ΠΠΕ. Η αστική ανάπλαση της πόλης συνεχίστηκε και για αρκετό διάστημα με αποτέλεσμα το 1999 να κερδίσει τον τίτλο της «Βρετανικής πόλης για την αρχιτεκτονική και το σχεδιασμό».

Οι συνθήκες εργασίας για τους καλλιτέχνες βελτιώθηκαν, καθώς κάποιοι βρήκαν νέους εταίρους ή πηγές υποστήριξης, και σύναψαν διεθνείς συνεργασίες. Παρατηρήθηκαν, επίσης, σημαντικές αλλαγές στη συμπεριφορά των ατόμων καθώς είχε διαδοθεί ευρέως η γενική αίσθηση της αλλαγής. Ακόμα, οι φορείς χάραξης πολιτικής άρχισαν να σκέφτονται διαφορετικά σχετικά με τον κεντρικό ρόλο της πολιτιστικής ανάπτυξης στη διαδικασία της γενικής αστικής ανάκαμψης. Η νέα αυτή προσέγγιση για τις τέχνες και τον πολιτισμό οδήγησε σε επενδύσεις στην κοινωνική ένταξη, στην ενίσχυση από τους φορείς του Εθνικού Λαχείου για την ανακαίνιση των κτιρίων και στην απόφαση να δημιουργήσουν βιώσιμα μακροπρόθεσμα σχέδια. Με αφορμή το 1990, η Γλασκόβη έχει αναπτύξει μια σειρά από πολιτικές και πρωτοβουλίες που γίνονται κάθε χρόνο και αποσκοπούν στην αναγέννηση του Πολιτισμού και στο χαρακτηρισμό της πόλης ως κορυφαία πολιτιστική πόλη παγκοσμίως.

Λουξεμβούργο 1995

Το 1995 η ανάθεση της διοργάνωσης της Πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης έγινε στο Λουξεμβούργο. Δεδομένης της μικρής έκτασης της χώρας, η κυβέρνηση επέλεξε να περιλάβει το σύνολο του κράτους αντί να περιορίσει τις εκδηλώσεις μόνο στην πρωτεύουσα. Το καλλιτεχνικό πρόγραμμα έφερε τον τίτλο «Ευρωπαϊκή πόλη όλων των πολιτισμών» και είχε ως στόχο να θέσει την πόλη σε υψηλή θέση στον παγκόσμιο πολιτιστικό χάρτη. Κατά την ανάληψη της εκδήλωσης το 1992, είχαν παρουσιαστεί τα θέματα "διάλογος" και "πολιτισμός για όλους" τα οποία όμως στη συνέχεια χαρακτηρίστηκαν από έλλειψη δυναμικής και ακρίβειας, και αντικαταστάθηκαν. Την ίδια χρονιά οργανώθηκε στη Λευκωσία η εκδήλωση του Πολιτιστικού Μήνα, αλλά οι δύο πόλεις περιορίστηκαν κυρίως σε κοινές συνεντεύξεις Τύπου και όχι σε άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Σχετικά με την ευρωπαϊκή διάσταση των εκδηλώσεων, το Λουξεμβούργο τόνισε πως είναι η γενέτειρα του ευρωπαϊστή Robert Schuman και στεγάζει πολλά ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Με τον τρόπο αυτό ανέδειξε την ευρωπαϊκή ιστορία, ταυτότητα και κληρονομιά που τη χαρακτηρίζουν. Προέβαλε, επίσης, την πολυπολιτισμικότητα και την πολυγλωσσία που ενισχύονται από τη γεωγραφική τοποθεσία της στο κέντρο της ηπείρου και το μεγάλο αριθμό αλλοδαπών κατοίκων, καθώς το 50% του πληθυσμού έχει γεννηθεί σε άλλη χώρα.

Υπεύθυνες για την όλη προετοιμασία αποφασίστηκε να είναι από κοινού οι δημοτικές και οι εθνικές αρχές- απόφαση που αποτέλεσε καινοτομία στην μέχρι τότε ιστορία των ΠΠΕ. Συγκεκριμένα, συγκροτήθηκε μια οργανωτική επιτροπή με αυτόνομη δομή και μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα που ιδρύθηκε το 1992 και αποτελούνταν από 9 μέλη. Πρωταρχικό της μέλημα ήταν η λήψη των τελικών αποφάσεων για τα επικείμενα πολιτιστικά έργα και δραστηριότητες, για την οικονομική διαχείριση και την συνολική άσκηση δημοσιονομικού ελέγχου. Δεδομένου, όμως, ότι τα οκτώ μέλη προέρχονταν από τον πολιτικό χώρο, η επιτροπή κατηγορήθηκε ότι δεν αντιπροσώπευε πλήρως τα πολιτιστικά συμφέροντα και στερούνταν εμπειρίας και ειδίκευσης στα πολιτιστικά θέματα.

Η οργανωτική επιτροπή έθεσε εξ αρχής τους στόχους της τους οποίους διαχώρισε σε δύο κατηγορίες ανάλογα με τη σημασία τους. Υψηλή προτεραιότητα ήθελε να δώσει στην ανάπτυξη και στροφή του τοπικού κοινού προς τον πολιτισμό και στη δημιουργία ενός προγράμματος πολιτιστικών

δραστηριοτήτων μέσα στα πλαίσια μιας εορταστικής ατμόσφαιρας. Στόχος της ήταν, ακόμα, να συγκεντρώσει το ενδιαφέρον επισκεπτών τόσο από το εσωτερικό της χώρας όσο και από το εξωτερικό, έτσι ώστε, κατά συνέπεια, να αναβαθμιστεί το διεθνές προφίλ της.

Αμέσως μετά, τοποθετήθηκε η βελτίωση των πολιτιστικών υποδομών, η ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και της κοινοτικής ανάπτυξης. Παράλληλα, επεδίωκαν την ενθάρρυνση της καλλιτεχνικής και φιλοσοφικής συζήτησης και την προώθηση της καινοτομίας και της δημιουργικότητας. Σημαντική θεωρήθηκε, ακόμα, τόσο η ανάπτυξη του ταλέντου και, κατ' επέκταση, της καριέρας των τοπικών καλλιτεχνών όσο και η γενική τόνωση του αισθήματος της υπερηφάνειας και της αυτοπεποίθησης των πολιτών. Όλοι οι παραπάνω παράγοντες θα μπορούσαν να συντελέσουν σε μια μακροχρόνια πολιτιστική ανάπτυξη πέρα από το έτος εορτασμού.

Για την επίτευξη όλων των παραπάνω, οργανώθηκαν αρκετές συνεδριάσεις και διαβουλεύσεις όπου συμμετείχαν εκπρόσωποι της πολιτικής αρχής, πολιτιστικών και καλλιτεχνικών οργανώσεων, του τουριστικού τομέα αλλά και κάτοικοι της περιοχής. Ζητήθηκε, ακόμα, η συμβολή εξωτερικών συμβούλων τόσο εθνικών όσο και διεθνών αλλά και η εμπειρία προηγούμενων ΠΠΕ. Ο μέγιστος αριθμός του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολήθηκε ήταν 55 άτομα, αν και οι περισσότεροι από αυτούς προσλήφθηκαν προσωρινά δεδομένου ότι το Φεβρουάριο του 1995 ήταν μόλις 8 άτομα.

Η συνολική χρηματοδότηση που έλαβε το Λουξεμβούργο 1995 ήταν 24,4 εκατομμύρια ECU. Συνολικά, το 58% του προϋπολογισμού του προγράμματος καταβλήθηκε άμεσα είτε από το κράτος ή την πόλη και, έτσι, η οργανωτική επιτροπή διαχειρίστηκε το υπόλοιπο 42%. Το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης προήλθε από την Κυβέρνηση (σε ποσοστό 39%) και το Δήμο (σε ποσοστό 36%) και ήταν 8,5 και 7,9 εκατομμύρια ECU, αντίστοιχα, ενώ περίπου 5 εκατομμύρια προήλθαν από χορηγίες ιδιωτικών επιχειρήσεων των οποίων το πλήθος ήταν 47. Από την άλλη πλευρά, υπολογίστηκε πως το συνολικό κόστος της εκδήλωσης ήταν 21,5 εκατομμύρια ECU, εκ των οποίων τα 16,4 επενδύθηκαν σε έργα υποδομής.

Στα πλαίσια της σωστής προετοιμασίας, θεσπίστηκαν ειδικά κριτήρια για την επιλογή των έργων στα οποία προσμετρούνταν η ποιότητα του έργου, το κόστος και η τοποθεσία, η εμπειρία των διοργανωτών, οι εκπαιδευτικές δυνατότητες και οι ευκαιρίες κατάρτισης, η μακροπρόθεσμη επίδραση και αειφορία καθώς και η Ευρωπαϊκή σημασία του έργου. Ειδικοί

εμπειρογνώμονες ανά καλλιτεχνικό τομέα χρησιμοποιήθηκαν ως σύμβουλοι για την επιλογή των σχεδίων.

Το πρόγραμμα ήταν αρκετά πλούσιο και περιλάμβανε εκδηλώσεις από όλους τους καλλιτεχνικούς τομείς όπως θέατρο, χορό, όπερα, εικαστικά, κινηματογράφο, λογοτεχνία, αρχιτεκτονική, μουσική, πολιτιστική κληρονομιά, ιστορία, τεχνολογικά μέσα, τηλεόραση, φεστιβάλ δρόμου, παρελάσεις και υπαίθριες εκδηλώσεις. Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στη συμμετοχή ειδικών κοινωνικών ομάδων- όπως τα παιδιά, οι νέοι και οι μειονότητες- και στην παρουσίαση ειδικών έργων για αυτές. Συνολικά, παρουσιάστηκαν 500 έργα που συγκέντρωσαν 1.170.000 θεατές. Οι ατομικές παραστάσεις ήταν περίπου 1.120 με κοινό 413.000 ατόμων, οι εκθέσεις ήταν 300 και προσέλκυσαν 494.000 άτομα και , τέλος, οι υπαίθριες εκδηλώσεις παρακολούθησαν από 185.000 άτομα.

Οι πιο δημοφιλείς εκδηλώσεις ήταν:

- Οι εορτασμοί για την εθνική ημέρα του Λουξεμβούργου στις 23 Ιουνίου όπου παρουσιάστηκαν πυροτεχνήματα, παραδοσιακή μουσική και εκδηλώσεις στο δρόμο. Συγκέντρωσαν περίπου 100.000 άτομα.
- Η τελετή έναρξης με πυροτεχνήματα και παράσταση από το EU-Japan Fest.
- Η συναυλία του συγκροτήματος των Rolling Stones την οποία παρακολούθησαν 60.000 άτομα.
- Η συναυλία του José Carreras την οποία παρακολούθησαν 15.000 άτομα.

Όπως αναφέραμε προηγουμένως, ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στην ανάπτυξη των δημιουργικών ταλέντων των τοπικών καλλιτεχνών η οποία επιτεύχθηκε, καταρχάς, με την προώθηση νέων έργων, ανταλλαγών, επισκέψεων, ειδικών επιχορηγήσεων και υποτροφιών. Όντως, το ποσοστό των εκδηλώσεων που προέρχονταν εκτός της χώρας ήταν μόλις 30%, ενώ το 20% των έργων ήταν κοινοτικά ή ερασιτεχνικά. Για παράδειγμα, μέσα στο 1995 ανατέθηκαν και εκτελέστηκαν έξι μεγάλα έργα σύγχρονης μουσικής και οκτώ ταινίες μικρού μήκους από καλλιτέχνες του Λουξεμβούργου. Επιπρόσθετα, από τις 80 νέες παραγωγές που παρουσιάστηκαν κατά τη διάρκεια του έτους, στις 66 συμμετείχαν τοπικές επιχειρήσεις. Η πολιτιστική χρονιά αποτέλεσε σημαντικό έδαφος κατάρτισης για τους νέους που ήθελαν να ασχοληθούν με την πολιτιστική διαχείριση.

Σχετικά με την υποδομή της πόλης για τη φιλοξενία πολιτιστικών εκδηλώσεων, το 1995, η κυβέρνηση προχώρησε σε μια σοβαρή επένδυση ύψους περίπου 600 εκατομμυρίων ευρώ. Κύριος στόχος ήταν η ανάπτυξη του

δημόσιου χώρου, του φωτισμού και της σήμανσης, ενώ ολοκληρώθηκε η ανέγερση και αποκατάσταση κάποιων πολιτιστικών κτιρίων κατά τη διάρκεια του 1995. Μεταξύ άλλων, η διοργάνωση του Λουξεμβούργου ζήτησε από τον παγκοσμίου φήμης αρχιτέκτονα IM Pei να σχεδιάσει το νέο μουσείο Mudam μοντέρνας τέχνης και από το Γάλλο αρχιτέκτονα Christian de Portzamparc να σχεδιάσει το χώρο παραστάσεων για τη Φιλαρμονική Ορχήστρα. Ταυτόχρονα, ενώ μετέτρεψε το Καζίνο σε εκθεσιακό χώρο.

Σύμφωνα με την έρευνα των Palmer/Rae Associates, η παρουσία των τουριστών ήταν έντονα επηρεασμένη από το είδος της εκδήλωσης, με τους κατοίκους να προτιμούν τις θεατρικές παραστάσεις και τους τουρίστες να παρακολουθούν περισσότερες εκθέσεις. Η παρατήρηση αυτή συμβαδίζει με το γενικό πρότυπο της πολιτιστικής τουριστικής κατανάλωσης, κατά το οποίο οι τουρίστες είναι λιγότερο πιθανό προτιμήσουν θεατρικές παραστάσεις λόγω των γλωσσικών φραγμών. Ένα βασικό ζήτημα για τις πόλεις είναι ο αντίκτυπος της εκδήλωσης ΠΠΕ στους διεθνείς επισκέπτες, καθώς θεωρείται ότι το πλήθος τους είναι ενδεικτικό των εντυπώσεων που προκαλεί η εκδήλωση γενικά στο εξωτερικό.

Συνολικά για το 1995 υπολογίστηκε πως την πόλη επισκέφτηκαν 767.000 τουρίστες. Το πλήθος των διαμονών στην πόλη έφτασε τις 2.600.000, εκ των οποίων μόνο οι 240.000 έγιναν από ξένους τουρίστες. Εκτιμήθηκε πως το 48% των τουριστών που παρακολουθούσαν κάποια εκδήλωση της ΠΠΕ επισκέπτονταν για πρώτη φορά το Λουξεμβούργο, ενώ το 31% επί του συνόλου των θεατών ήταν τουρίστες. Ακόμα, τα στατιστικά στοιχεία που συγκεντρώθηκαν φανέρωσαν ότι ο τομέας του τουρισμού αυξήθηκε κατά 26% σε όλη τη χώρα και κατά 48% στην εορτάζουσα πόλη.

Εκτιμάται ότι τα συνολικά έσοδα από τον τουρισμό έφτασαν τα 510 εκατομμύρια φράγκα Λουξεμβούργου, δηλαδή περίπου 12,6 εκατομμύρια ευρώ. Αντίθετα, το συνολικό κόστος για την προώθηση του τουρισμού ήταν περίπου 87 εκατομμύρια φράγκα Λουξεμβούργου, δηλαδή περίπου 2,2 εκατομμύρια ευρώ.

Το Λουξεμβούργο, όμως, ήταν η πρώτη πόλη (και μέχρι στιγμής έχει υπάρξει μόνο μία ακόμα που ήταν η Πράγα το 2000) στην οποία σημειώθηκε μείωση στις τουριστικές διαμονές κατά τη διάρκεια του έτους εορτασμού της πολιτιστικής πρωτεύουσας. Χαρακτηριστικά, το 1995 το πλήθος κόσμου που διέμεινε την πόλη ήταν κατά 4,9% μειωμένο σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά- τάση η οποία συνεχίστηκε και το 1996 που σημειώθηκε πτώση κατά 4,3%. Εδώ, οφείλουμε να συγκρίνουμε το φαινόμενο αυτό με τα γεγονότα σε

άλλες ευρωπαϊκές πόλεις καθώς κατά μέσο όρο οι διαμονές αυξήθηκαν κατά 2,1%. Ο λόγος για τον οποίο παρατηρήθηκε η προαναφερθείσα τάση είναι δύσκολο να εξακριβωθεί, αλλά υποδηλώνει ότι υπάρχουν πολλοί άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν το συνολικό αριθμό των επισκεπτών σε μια πόλη κατά τη διάρκεια του πολιτιστικού έτους, εκτός από την ίδια την εκδήλωση της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Είναι γεγονός, όμως, ότι λόγω της περιορισμένης έκτασης της χώρας του Λουξεμβούργου και του υψηλού κόστους ζωής, πολλοί τουρίστες μπορεί να προτίμησαν να διανυκτερεύσουν σε κοντινές περιοχές των γειτονικών χωρών.

Σχετικά με τη βιωσιμότητα των επιρροών από τη διοργάνωση της πολιτιστικής εκδήλωσης το 1995, αξίζει να αναφέρουμε πως ο οργανισμός που είχε τότε συσταθεί με σκοπό να συνεχίσει το έργο του Λουξεμβούργου 95, και ονομαζόταν «Agence Agence luxembourgeoise d'action culturelle» εξακολουθεί να υφίσταται μέχρι σήμερα. Ο βασικός του ρόλος είναι να διατηρηθεί η συνεργασία μεταξύ του κράτους και της πόλης, να ενεργεί ως σύμβουλοι για τις αρχές, τα ιδρύματα, τις καλλιτεχνικές ενώσεις, για τη συλλογή και τη διάδοση των πολιτιστικών πληροφοριών, καθώς και να συμβάλει στην προώθηση του πολιτισμού του Λουξεμβούργου στο εξωτερικό.

Τέλος, η απήχηση που είχε η εκδήλωση στους κατοίκους της πόλης του Λουξεμβούργου αποδείχτηκε και αρκετά χρόνια αργότερα όταν το 2007 ανέλαβαν και πάλι τη φιλοξενία του θεσμού. Όπως αναφέρθηκε χαρακτηριστικά από τους διοργανωτές¹¹⁵, το 1995 οι πολίτες των δύο πόλεων του Μεγάλου Δουκάτου είχαν την ευκαιρία να συνυπάρξουν με τους ξένους επισκέπτες για 365 ημέρες, γεγονός που λειτούργησε ως καταλύτης για μια τεράστια έξαρση πολιτιστικών ιδεών και γεγονότων που υποστηρίχθηκαν τόσο από τους δημοτικούς και κρατικούς φορείς όσο και από πολλούς ανεξάρτητους φορείς, ιδιωτικές επιχειρήσεις και συνεταιρισμούς. Σε αυτό συνέβαλαν και οι υποδομές καθώς τα ήδη υπάρχοντα πολιτιστικά ιδρύματα της πόλης εμπλουτίστηκαν με νέες υποδομές, όπως το Πολιτιστικό Κέντρο Neumunster, η Αίθουσα της Φιλαρμονικής και το ανακαινισμένο Grand Theatre. Κατά συνέπεια, το 2007, αποδείχτηκε εμπράκτως πως η χρηματοδότηση του 1995 είχε επενδυθεί σωστά επενδύοντας σε όλους τους τομείς που προαναφέρθηκαν. Εκτός από τους χώρους αυτούς, εκθέσεις και παραστάσεις χορού φιλοξενήθηκαν σε πρώην βιομηχανικούς χώρους, όπως δύο ροτόντες

¹¹⁵ Helminger P., Mayor of the City of Luxembourg, “ Luxembourg and Greater Region European Capital of Culture 2007 Preliminary Programme”

που χρησιμοποιούνταν σε συνεργεία επισκευής ατμομηχανών και δύο πρώην εργοστάσια χάλυβα που βρίσκονταν ακριβώς έξω από την πόλη. Οι πράξεις αυτές βοήθησαν τους πολίτες να αντιληφθούν τη βιομηχανική κληρονομιά τους που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για πολιτιστικούς σκοπούς.

Θεσσαλονίκη 1997

Το έτος 1997 τη ανάληψη της διοργάνωσης της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης ανέλαβε η πόλη της Θεσσαλονίκης¹¹⁶, η οποία ήταν η δεύτερη ελληνική πόλη που έλαβε το χρίσμα μετά την Αθήνα το 1985. Η ανάληψη της διοργάνωσης ήταν ζήτημα μεγάλης σημασίας για τη δημοτική αρχή της πόλης η οποία την επεδίωξε από το 1991¹¹⁷. Ως κύριος στόχος παρουσιάστηκε η προσπάθεια για αποκέντρωση στη χώρα μέσω των δημόσιων δαπανών για την βελτίωση της Θεσσαλονίκης και την καθιέρωσή της ως πολιτιστικό κέντρο για τα Βαλκάνια, αλλά και η ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής της Μακεδονίας.

Οι ίδιοι οι κάτοικοι τη θεώρησαν μεγάλη ευκαιρία για να αναδείξουν τον πολιτισμό και την ιστορία τους και να τοποθετηθούν ανάμεσα στις πολιτιστικές πόλεις της Ευρώπης. Κατ' επέκταση, περίμεναν την προβολή της Θεσσαλονίκης σαν το σταυροδρόμι των τεχνών, της οικονομίας, των συνεδρίων, της εκπαίδευσης και της διασκέδασης.

Ανάμεσα στα πολλαπλά οφέλη που ανέμεναν από τη διοργάνωση ήταν η δημιουργία έργων υποδομής που θα βοηθούσαν στην ανάπτυξη όλων των Δήμων της πόλης, η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και η προσέλευση μεγάλου αριθμού επισκεπτών που με τη σειρά της θα ευνοούσε τους τοπικούς επαγγελματίες και επιχειρήσεις.

Για την οργάνωση της εκδήλωσης συστάθηκε ανεξάρτητος οργανισμός με 15 μέλη ο οποίος αν και αρχικά θα ήταν αυτόνομος, τελικά είχε ως αρχικά του μέλη μόνο πολιτικούς. Ονομαζόταν «Οργανισμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης - Θεσσαλονίκη 1997» και άρχισε να λειτουργεί το 1993 με τη μορφή ανώνυμης εταιρείας. Κύριες ενασχολήσεις του ήταν η έναρξη και η ανάπτυξη των έργων, ο συντονισμός του πολιτιστικού προγράμματος, η επικοινωνία, η προώθηση και το μάρκετινγκ, η εύρεση χορηγιών και η διαχείριση του προϋπολογισμού. Η βασική οργανωτική δομή ήταν περίπλοκη και χρονοβόρα καθώς ο Διευθύνων Σύμβουλος είχε άμεση ευθύνη για τα κτίρια και το προσωπικό, για τον καλλιτεχνικό διευθυντή και το τμήμα του και, στη συνέχεια, για τη διοίκηση και τις οικονομικές υπηρεσίες. Ο Διευθύνων Σύμβουλος έπρεπε να λογοδοτεί στον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου. Η εκτεταμένη και πολύπλοκη δομή της διαχειριστικής επιτροπής είχε ως

¹¹⁶ Επίσημη ιστοσελίδα της Θεσσαλονίκης 1997 <http://www.hri.org/culture97/gr/>

¹¹⁷ Αρ. Απόφασης 676/1991 του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Θεσσαλονίκης

αποτέλεσμα τη διαδοχή τεσσάρων Καλλιτεχνικών Διευθυντών, τριών Διευθυνόντων Συμβούλων και τριών Διευθυντών επικοινωνίας κατά τη διάρκεια προετοιμασίας. Οι πολυάριθμες αυτές αλλαγές οφείλονταν κυρίως σε συνεχείς συγκρούσεις με το Διοικητικό Συμβούλιο. Ακόμα, ο πολιτικός χαρακτήρας του επηρέασε την κατεύθυνση και τις προτεραιότητες του οργανισμού μέσω της κατανομής των κονδυλίων για ορισμένα έργα και προγράμματα, αποκλείοντας άλλα.

Κατά τη διάρκεια της φάσης προετοιμασίας, ανακοινώθηκαν περισσότερα από 300 έργα υποδομής. Τα κυριότερα σημεία αφορούσαν την ανακαίνιση πέντε θεάτρων και την κατασκευή οκτώ νέων, συμπεριλαμβανομένων δύο νέων υπαίθρια αμφιθέατρα, την στέγαση για τα υφιστάμενα πολιτιστικά ιδρύματα, όπως το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου και την ολοκλήρωση περίπου δεκαπέντε δημοτικών πολιτιστικών κέντρων. Ακόμα, στόχευαν στη δημιουργία μεγάλου αριθμού μουσείων σχετικών με τους πρόσφυγες, τη λαογραφία, την προϊστορική αρχαιότητα, την εβραϊκή ιστορία, το νερό και τη σύγχρονη τέχνη.

Από αυτά, υλοποιήθηκαν περίπου 100 έργα στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται η δημιουργία νέων χώρων πολιτισμού και η αναβάθμιση των ήδη υπάρχοντων, η αναστήλωση και φροντίδα των ιστορικών μνημείων, η συντήρηση και η ανάδειξη του αρχιτεκτονικού πλούτου της πόλης. Το κόστος των επενδύσεων σε έργα πολιτισμού και υποδομής ξεπέρασε τα 100 δισεκατομμύρια ελληνικές δραχμές.

Η οργανωτική επιτροπή έδωσε ιδιαίτερη προτεραιότητα στη συμμετοχή ευπαθών κοινωνικών ομάδων όπως τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρίες και οι μειονότητες. Συγκεκριμένα, παρουσιάστηκαν 1.271 δραστηριότητες εκ των οποίων οι 333 αφορούσαν στη μουσική και την όπερα, οι 195 ήταν εκθέσεις, οι 188 ήταν θεατρικές παραστάσεις, οι 126 σχετίζονταν με τη λογοτεχνία και οι υπόλοιπες 95 με τη διοργάνωση συνεδρίων. Η συντριπτική πλειοψηφία (σε ποσοστό 80%) των δραστηριοτήτων έγιναν με τη συμμετοχή Ελλήνων καλλιτεχνών. Την ίδια χρονιά η Λιουμπλιάνα της Σλοβενίας φιλοξένησε τον Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Μήνα, αλλά δεν υπήρξε κανένα σημείο συνεργασίας με την ελληνική πόλη.

Αναλυτικά, η διάρθρωση του πολιτιστικού προγράμματος που παρουσίασε η Θεσσαλονίκη 1997 βασίστηκε σε μια ακτινική μορφή, που αποτελούνταν από έναν πυρήνα, που ήταν η ίδια η πόλη της Θεσσαλονίκης με τη μακρά ιστορία της των 2.300 χρόνων, και από 12 άξονες που αντιστοιχούσαν στους βασικούς τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας που επηρεάζουν, διαμορφώνουν και δημιουργούν τα πολιτιστικά φαινόμενα. Ο δώδεκα αυτοί

άξονες ήταν η θρησκεία, η φιλοσοφία, η εκπαίδευση, οι φυσικές επιστήμες, η τεχνολογία, οι τέχνες, η Οικονομία και το επάγγελμα, ο χώρος με το περιβάλλον και τους οικισμούς, η πόλη με τους πολίτες και τη Δημοκρατία, η καθημερινή ζωή (που περιλαμβάνει την υγεία, τη διατροφή, την ένδυση κ.α.), ο αθλητισμός, η επικοινωνία και οι μεταφορές, το ταξίδι του πολιτισμού μέσα στο χρόνο και ο Μέγας Αλέξανδρος.

Αυτές οι 12 άξονες αντιπροσωπεύουν τις Πολιτιστικές Λεωφόρους, που έχουν τη Θεσσαλονίκη ως κοινό σημείο σύγκλισης. Η Θεσσαλονίκη βρίσκεται στην αφετηρία των Λεωφόρων αυτών, τόσο κυριολεκτικά όσο και μεταφορικά και είναι μια πόλη που συμβολίζει την εθνική συνέχεια και τη διαπολιτισμική επικοινωνία. Θεωρήθηκε ότι η μακραίωνη ιστορία της της προσέφεραν τη δυνατότητα να προκαλέσει περισυλλογή και προβληματισμό σχετικά με το μέλλον του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Το πρόγραμμα είχε τίτλο «να γίνει η Θεσσαλονίκη μητρόπολη των Βαλκανίων» Θεσσαλονίκη και πάνω από 70% των έργων ήταν με ελεύθερη είσοδο, ενώ τα περισσότερα προέβλεπαν την παροχή δωρεάν φαγητού. Οι εκδηλώσεις που συγκέντρωσαν το περισσότερο ενδιαφέρον, σύμφωνα με την προσέλευση του κοινού ήταν:

- Η έκθεση των ιερών θησαυρών του Αγίου Όρους, για πρώτη φορά εκτός της Ιεράς Κοινότητας του Αγίου Όρους, την οποία επισκέφτηκαν περίπου 700.000 άτομα.
- Η συναυλία του δημοφιλούς συγκροτήματος U2 που συγκέντρωσε 50.000 άτομα
- Η έκθεση σχετικά με τον Caravaggio
- Οι εκδηλώσεις σχετικά με το καρναβάλι της Βενετίας

Η Θεσσαλονίκη 1997 υπήρξε μια από τις πιο ακριβές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης καθώς το σύνολο των δαπανών έφτασε τα 300,056,161.00 ευρώ εκ των οποίων μόλις τα 67,416,352.00 χρησιμοποιήθηκαν για να καλυφθούν οι λειτουργικές ανάγκες. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε πως ο επανασχεδιασμός του αεροδρόμιου «Μακεδονία» κόστισε 10 εκατομμύρια ευρώ και η συναυλία των U2 κόστισε 3,2 εκατομμύρια ευρώ. Αντίθετα, το σύνολο των λειτουργικών εσόδων ανήλθε σε 60,819,399.00 ευρώ εκ των οποίων οι 300.000 ήταν η χρηματοδότηση που έλαβε από την Ένωση. Το έλλειμμα που δημιουργήθηκε ήταν πρωτοφανές και μέχρι σήμερα διενεργούνται εισαγγελικές έρευνες για τον «Οργανισμό Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης - Θεσσαλονίκη 1997», ώστε να διαπιστωθεί εάν στοιχειοθετούνται τα αδικήματα της «απιστίας σε βάρος του Δημοσίου» και της «παράβασης καθήκοντος», κατά

παντός υπευθύνου, που ίσως επιτρέψει στο Ελληνικό Δημόσιο να εισπράξει ασφαλιστικές εισφορές.

Όσον αφορά την αστική ανάπτυξη της πόλης και το μακροχρόνιο κληροδότημά της, η Θεσσαλονίκη προέβη σε έργα στο κέντρο της πόλης, στους δρόμους, στην ανάπτυξη υποβαθμισμένων περιοχών και στην αναδιαμόρφωση δημόσιων πλατειών και κτιρίων. Οι πιο σημαντικές αλλαγές σημειώθηκαν κυρίως σε δύο περιοχές της πόλης: το λιμάνι και την οικονομικά υποβαθμισμένα δυτικά προάστια. Ιδιαίτερα, η αναγέννηση που σημειώθηκε ως αποτέλεσμα της αποκατάστασης της παλιάς αποθήκης στο λιμάνι αποτελεί σημαντικό κληροδότημα καθώς πλέον προσφέρεται σε δημόσια χρήση και φιλοξενεί το Μουσείο Φωτογραφίας, το κέντρο της Σύγχρονης Τέχνης, τέσσερις μεγάλες αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, εστιατόρια, καφετέριες, ενώ παράλληλα φιλοξενεί πολλές εκδηλώσεις του ετήσιου Φεστιβάλ Κινηματογράφου και Ντοκιμαντέρ.

Ακόμα, σε μια φτωχή γειτονιά στο δυτικό τμήμα της πόλης, η ιστορική Μονή Λαζαριστών έχει αποκατασταθεί και οι εγκαταστάσεις της φιλοξενούν το Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, το Εθνικό Θέατρο, πολιτιστικές υπηρεσίες του Νομού, εστιατόρια, καφετέριες, κλπ Σε σύντομο χρονικό διάστημα, η αλλαγή ήταν εντυπωσιακή. Νέο σύγχρονο οικιστικό κτίρια, χώρους αναψυχής, πολυτελή ξενοδοχεία, πεζόδρομους και, σε γενικές γραμμές, μια άνευ προηγουμένου ανάπτυξη έχει σημειωθεί, ενισχύοντας σημαντικά την ποιότητα της ζωής των κατοίκων. Παράλληλα, το σχέδιο ανοικοδόμησης επεκτάθηκε και σε γειτονικούς δήμους και σε χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς στην ευρύτερη περιοχή, όπως είναι τα μοναστήρια του Αγίου Όρους. Πολλά, όμως, από τα έργα δεν είχαν ολοκληρωθεί στο έτος εορτασμού, προκαλώντας έτσι σημαντικά προβλήματα αλλά και την αντίδραση των μέσων μαζικής επικοινωνίας.

Όσον αφορά στο τουριστικό ενδιαφέρον που προκάλεσε η Θεσσαλονίκη, ο συνολικός αριθμός των ατόμων που παρακολούθησαν τις πολιτιστικές εκδηλώσεις ήταν 1.500.000. Αναλυτικά, το 1996 επισκέφτηκαν 210.608 ξένοι τουρίστες, το έτος εορτασμού 242.142, αλλά το επόμενο οι αριθμός έπεσε στις 206.924. Στα πλαίσια της προώθησης των εκδηλώσεων, οργανώθηκαν ταξίδια εξοικείωσης για ταξιδιωτικούς πράκτορες, διοργανωτές περιηγήσεων και εκπροσώπους του ξένου και εγχώριου Τύπου.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε, επίσης, στη βελτίωση της πρόσβασης για τους νέους, ιδιαίτερα σε συνεργασία με τις υπηρεσίες της νεολαίας, με αποτέλεσμα την ίδρυση κέντρων νεότητας στις φτωχές γειτονιές με στόχο τη στήριξη των

πολιτιστικών πρωτοβουλιών. Για την ενίσχυση της θέσης των τοπικών μειονοτικών ομάδων, προσπάθησε να χρησιμοποιήσει πολιτιστικά προγράμματα και, για παράδειγμα, συνεργάστηκε με την εβραϊκή κοινότητα για την ανάπτυξη ενός μουσείου σχετικού με τα 2000 χρόνια παραμονής και την εμπειρία του Ολοκαυτώματος, ενώ επιτεύχθηκαν έργα με ομάδες μεταναστών.

Κορκ 2005

Το Κορκ¹¹⁸ ήταν η πρώτη πόλη που επιλέχθηκε ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης σύμφωνα με τη νέα διαδικασία που είχε ορίσει η Ένωση το 2009. Η ιρλανδική κυβέρνηση επέλεξε τέσσερις πόλεις (Cork, Galway, Limerick και Waterford) για την τελική φάση επιλογής και η αρμόδια επιτροπή επιλογής της Ένωσης αφού εξέτασε τις προτάσεις τους και επισκέφθηκε δύο από αυτές συνέστησε ότι ο τίτλος έπρεπε να ανατεθεί στο Κορκ. Το πολιτιστικό πρόγραμμα¹¹⁹ έθεσε ως στόχο να αναδείξει «το όραμα μιας σίγουρης πόλης του 21ου αιώνα» με τους διοργανωτές να απορρίπτουν όλα τα μοντέλα του πολιτιστικού προγραμματισμού και να προτιμούν την αντιμετώπιση ενός παθητικού καταναλωτή, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην δημιουργικότητα. Η οργανωτική επιτροπή έλαβε πάνω από 2000 υποβολές προτάσεων για έργα έπειτα από ανοικτή πρόσκληση ενδιαφέροντος, οι οποίες αποτέλεσαν τη βάση για το 70% του προγράμματός.

Έχοντας χρονικό περιθώριο μόλις τριών ετών για την προετοιμασία της εκδήλωσης, το Δημοτικό Συμβούλιο υιοθέτησε μια διττή προσέγγιση για την υλοποίησή της. Το ίδιο ανέλαβε την ευθύνη για την παράδοση των υποδομών και ίδρυσε την ανώνυμη εταιρεία «Cork 2005» για την ανάπτυξη του πολιτιστικού προγράμματος και να προωθήσει τις εκδηλώσεις. Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου της «Cork 2005» αντιπροσώπευαν πολλούς τομείς, όπως η κυβέρνηση, ο τουρισμός, οι τέχνες, η εκπαίδευση και οι επιχειρήσεις.

Εκτός από την προώθηση των υφιστάμενων πολιτιστικών δραστηριοτήτων, προχώρησε στην απευθείας ανάθεση και παραγωγή πολλών πολιτιστικών έργων για το 2005 και, επίσης, συνεργάστηκε με άτομα, ομάδες και οργανώσεις σε εταιρική βάση ώστε να τις υλοποιήσει.

Η εταιρεία διαχειριζόταν αποκλειστικά όλα τα έργα του προγράμματος, σε καθένα από τα οποία έχει αναθέσει ένα διαχειριστή με εμπειρία στο σχετικό τομέα. Η εταιρεία απασχολούσε επίσης μια σειρά από ειδικούς σε τομείς όπως

¹¹⁸ Επίσημη ιστοσελίδα του Κορκ 2005 <http://www.cork2005.ie/>

¹¹⁹ Palmer R. and Palmer/RAE associates, "European Cities and Capitals of Culture, Part I", August 2004, Brussels.

ο πολιτιστικός προγραμματισμός, η χορηγία, η επικοινωνία και η ενημέρωση. Στα πλαίσια της προώθησης της εκδήλωσης, η Cork 2005 ανέπτυξε μια ολοκληρωμένη στρατηγική επικοινωνίας, συνολικού κόστους 1,7 εκατομμυρίων ευρώ, που περιλάμβανε την ανάπτυξη μιας σειράς εκδόσεων, διαφημιστικών μέσων και τη διατήρηση της επίσημης ιστοσελίδας.

Σχετικά με τη χρηματοδότηση των εκδηλώσεων, οι κύριες πηγές της ήταν ο Δήμος και το Τμήμα Τεχνών, Αθλητισμού και Τουρισμού οι οποίοι διέθεσαν το ποσό των 13,6 εκατομμυρίων ευρώ. Από την πλευρά της, η Ευρωπαϊκή Ένωση διέθεσε 500.000 ευρώ μέσω του προγράμματος Πολιτισμός 2000. Η εταιρεία Cork 2005 κατάφερε να συγκεντρώσει ποσό υψηλότερο των 7 εκατομμυρίων ευρώ από τις χορηγίες από 230 επιχειρήσεις. Από αυτά, τα 2,87 εκατομμύρια ήταν σε μετρητά και το ποσό των 4,2 εκατομμυρίων είχε τη μορφή ευγενικών χορηγιών από εμπορικούς εταίρους. Η στρατηγική μάρκετινγκ της εταιρίας αποδείχτηκε, λοιπόν, προσοδοφόρα καθώς ο αρχικός στόχος για τις χορηγίες είχε τεθεί στα 1,2 εκατομμύρια ευρώ.¹²⁰

Στο πλαίσιο της προετοιμασίας πραγματοποιήθηκε ένας μεγάλος αριθμός έργων στην πόλη που αφορούσαν την τέχνη, τον πολιτισμό, την προώθηση του τουρισμού αλλά και τις δημόσιες υποδομές και τις κοινοτικές εγκαταστάσεις. Τα έργα αυτά αντιστοιχούσαν σε συνολική επένδυση κεφαλαίου ύψους 196 εκατομμυρίων ευρώ, εκ των οποίων Το Δημοτικό Συμβούλιο θα χορηγούσε τα 67 εκατομμύρια.

Το καλλιτεχνικό πρόγραμμα του 2005 δομήθηκε πάνω άξονες οι οποίοι περιελάμβαναν τις τελετές έναρξης και λήξης, φεστιβάλ, μουσική, θέατρο, χορό, λογοτεχνία, εικαστικές τέχνες, αθλητισμό, κινηματογράφο, αρχιτεκτονική και έρευνα σχετική με τις κατοικίες. Στόχος της οργανωτικής επιτροπής ήταν να παρουσιάσει ένα συνδυασμό από τοπικά και διεθνή έργα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η σειρά μετάφρασης Κορκ 2005 που προωθεί τη συνεργασία και τη δημιουργικότητα στον τομέα της λογοτεχνίας και στο οποίο συμμετείχαν 13 κράτη μέλη, 13 μεταφραστές και 13 ντόπιοι ποιητές. Οι ποιητές περιόδευσαν ανά την Ευρώπη για να μεταφράσουν και να εκδώσουν τα ποιήματά τους, των οποίων οι παρουσιάσεις έγιναν κατά το εορταστικό έτος.

Μία ακόμα επιτυχημένη εκδήλωση με ευρωπαϊκή διάσταση ήταν η «Μετεγκατάσταση» (Relocation), κατά την οποία μια τοπική εταιρεία

¹²⁰ Report on the Culture and education Committee Delegation to Cork 13 - 15 July 2005, Committee on Culture and Education, Directorate General - Internal Policies, European Parliament

συνεργάστηκε με τρεις άλλες ευρωπαϊκές εταιρείες με σκοπό να παράγουν μια σειρά από παραστάσεις σε ασυνήθιστα και ιστορικά αξιοθέατα στην καρδιά του Cork. Όλες οι εκδηλώσεις αποτελούσαν συνδυασμό της πόλης με διάφορα πολιτιστικούς τομείς (από τη λογοτεχνία έως και τη γαστρονομία) και η είσοδος ήταν ελεύθερη για το κοινό.

Όπως έχει παρατηρηθεί στην πλειοψηφία των ΠΠΕ από την περίοδο της προετοιμασίας έως και τον εορτασμό, υπάρχουν αρκετοί επικριτές. Στην περίπτωση της ιρλανδικής πόλης η κριτική αφορούσε τη σημαντική έλλειψη στοιχείων σχετικών με τον προγραμματισμό και τον προϋπολογισμό.

Συνοψίζοντας, συμμεριζόμαστε την άποψη της Επιτροπής σύμφωνα με την οποία, η διοργάνωση της εκδήλωσης της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης από την ιρλανδική πόλη Κορκ ήταν επιτυχημένη. Εκτελέστηκαν πολλά έργα προς τη βελτίωση της τουριστικής και πολιτιστικής υποδομής της πόλης, που βοήθησαν τον τουρισμό και την αστική ανάπτυξη, αλλά και τη διεθνή εικόνα του Κορκ που, πριν το 2005, θεωρούνταν μια εμπορική πόλη με χαμηλή πολιτιστική δραστηριότητα.

Επίλογος

Ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενώνει 28 πλέον χώρες οι οποίες παρά τις πολιτισμικές και πολιτιστικές διαφορές τους και παρά τις διαφορετικές εμπειρίες τους, έχουν αρκετά κοινά σημεία: όλες επιθυμούν να ζουν ειρηνικά, να διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στην παγκόσμια πολιτική και οικονομική σκηνή, να βελτιώνουν τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας και να προωθήσουν την παγκόσμια ευημερία.

Δίνοντας πολιτιστική διάσταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι κυβερνήσεις των κρατών μελών θέλησαν να δημιουργήσουν μια Ευρώπη των λαών. Ανέθεσαν στην Ένωση την αποστολή να ευαισθητοποιήσει τους Ευρωπαίους σχετικά με την ιστορία και τις κοινές αξίες τους, αλλά με σεβασμό προς τις τοπικές και περιφερειακές πολιτιστικές ιδιαιτερότητες. Παράλληλα, θέλησαν να προωθήσουν την επιστημονική έρευνα και να υποστηρίξουν τις νέες τεχνολογίες και την κοινωνία των πληροφοριών. Συγκεκριμένα, οι κυβερνήσεις προσπάθησαν να ενθαρρύνουν τις πολιτιστικές ανταλλαγές μέσα στην Ευρώπη, να δώσουν τη δυνατότητα σε πολίτες, καλλιτέχνες και επαγγελματίες του πολιτισμού να συμμετάσχουν σε ευρωπαϊκά σχέδια, να ενθαρρύνουν τη δημιουργικότητα και να διευκολύνουν την πρόσβαση όλο και περισσότερου πληθυσμού στον πολιτισμό.

Συγκεκριμένα, οι Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης είναι μια πρωτοβουλία που προωθεί τη διακρατική κινητικότητα των εργαζομένων στον τομέα του πολιτισμού, ενθαρρύνει τη διακρατική κυκλοφορία των καλλιτεχνικών και πολιτιστικών έργων και προϊόντων πέρα από τα εθνικά σύνορα, καθώς και το διαπολιτισμικό διάλογο, βασιζόμενο στην ισότητα μεταξύ των πολιτισμών. Οι στόχοι της είναι να εγκαθιδρύσει μία ευρωπαϊκή πολιτιστική περιοχή, να αναπτύξει την καλλιτεχνική και φιλολογική δημιουργία και να προάγει τη γνώση της ευρωπαϊκής ιστορίας και του πολιτισμού. Αποσκοπεί στην προβολή της μεγάλης ποικιλομορφίας του ευρωπαϊκού πολιτισμού, χωρίς να ξεχνά την κοινή πηγή από την οποία ρέει μεγάλο μέρος αυτής.

Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του T.S. Eliot, που απευθυνόμενος στους ανθρώπους των Γραμμάτων της Ευρώπης για τη διατήρηση και τη διάδοση του κοινού ευρωπαϊκού πολιτισμού, δήλωσε: «Εκείνο που έχει σημασία, είναι ότι πρέπει να αναγνωρίζουμε τη σχέση που έχουμε μεταξύ μας και την αμοιβαία εξάρτηση ανάμεσά μας. Εκείνο που έχει σημασία, είναι ότι είμαστε ανίκανοι να δώσουμε ο ένας χωρίς τον άλλο, εκείνα τα θαυμάσια έργα που διακρίνουν έναν ανώτερο πολιτισμό».

Η πολιτιστική ιδιαιτερότητα της Ευρώπης έγκειται σ' έναν πλουραλιστικό ανθρωπισμό βασισμένο στη δημοκρατία, τη δικαιοσύνη και την ελευθερία. Εκφραζόμενος μέσα από την ποικιλία των τοπικών, περιφερειακών και εθνικών πολιτιστικών χαρακτηριστικών, ο ευρωπαϊκός πολιτισμός είναι το θεμέλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δεν αποσκοπεί αποκλειστικά στην οικονομική και κοινωνική ολοκλήρωση, όσο σημαντική και αν είναι αυτή. Η Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πόλη αποτελεί εκδήλωση που έχει ως κύριο στόχο τη προσέγγιση των λαών των κρατών μελών.

Κατά την εκτίμησή μου, η εκδήλωση αυτή έχει σημειώσει πραγματική επιτυχία γιατί λειτουργεί ως πλαίσιο για την καλύτερη πρόσβαση του κοινού σε πολιτιστικές συναντήσεις διεθνούς χαρακτήρα, σε ανταλλαγές μεταξύ επαγγελματιών του πολιτιστικού τομέα, αλλά και για την ενίσχυση του τουρισμού και τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνικές

Ανδρεάδης, Γ. και Τζουμάκα Ε., «Πολιτιστική διπλωματία: διεθνή δεδομένα και ελληνικές προοπτικές», εκδόσεις Σιδέρης, 2006

Γιανναράς, Χ., «Πολιτιστική Διπλωματία- Προθεωρία ελληνικού σχεδιασμού», Εκδόσεις Ίκαρος, 2001

Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών μελετών, «Ελληνική πολιτιστική ταυτότητα και ευρωπαϊκή ενοποίηση»

Ήφαιστος, Π., «Διπλωματία και στρατηγική των μεγάλων Ευρωπαϊκών δυνάμεων Γαλλίας, Γερμανίας, Μεγάλης Βρετανίας», εκδόσεις Ποιότητα

Ήφαιστος, Π., «Ευρωπαϊκή Άμυνα και Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση: Ευρώπη πολλών ταχυτήτων κατά Ευρωπαϊκής ιδέας», εκδόσεις Οδυσσέας, 1994

Κέντρο Προγραμματισμού και οικονομικών ερευνών, «Εκθέσεις για το Πρόγραμμα 1988-1992», Πολιτιστική Ανάπτυξη, Αθήνα, 1992

Κοσμίδου Ζ., «Πολιτιστική διπλωματία», εφημερίδα «Το Βήμα», δημοσίευση: 30/08/1998

Κουσκουβέλης, Η., «Μία ολιστική προσέγγιση στην εξωτερική πολιτική», εφημερίδα Μακεδονία, 25/10/2009

Παπαγιάννης, Δ., «Ο πολιτισμός στην Ευρωπαϊκή Ένωση: το κοινοτικό κεκτημένο και οι νέες ρυθμίσεις», εκδόσεις Σάκκουλα, 1995

Χασιώτης, Ι., «Τοις αγαθοίς βασιλεύουσα Θεσσαλονίκη: Ιστορία και πολιτισμός», Α΄ και Β΄ τόμος, εκδόσεις παρατηρητής, 1997

Χριστογιάννης, Γ., «Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία», Εκδόσεις Έλλην, 2006

Τζουμάκα, Ε. (2009) Ελληνική Πολιτιστική Διπλωματία: Προβλήματα και Προοπτικές, Forum Διεθνούς Επικοινωνιακής Πολιτικής

ΞΕΝΕΣ

Boyle, M., Hughes, G. , «The Politics of 'The Real': Discourses From the Left on Glasgow's Role as European City of Culture 1990», 1991

Cohen, R., "Negotiating across cultures", United States Institute of peace Press, 1997, Washington D.C.

Ercok, F. "An educational experience centering on the theme of Istanbul, European Capital of Culture 2010: An attempt at a wider look", 2009, Interdisciplinary Themes Journal 1.1, Istanbul Technical University. Faculty of Architecture

European Commission, "European Capitals of Culture 2020 to 2033: A guide for cities preparing to bid"

European Commission, European Capitals of Culture: the road to success from 1985 to 2010, European Communities, 2009

European Parliament, Directorate General - Internal Policies, Committee on Culture and Education, "Report on the Culture and education Committee Delegation to Cork 13 - 15 July 2005"

Glasgow Development Agency, "The 1990 Story, Glasgow Cultural Capital of Europe"

Girard, A., «Cultural Development: Experience and Policies», UNESCO, 1972

Habermas, J. (2001) *Why Europe needs a constitution*

Helminger P., Mayor of the City of Luxembourg, " Luxembourg and Greater Region European Capital of Culture 2007 Preliminary Programme"

Kiesling, J., «Μαθήματα Διπλωματίας», εκδόσεις Λιβάνη

Myerscough J., "European Cities of Culture and Cultural Months", Full Report: Unabridged Version, October 1994

Myerscough J., "Monitoring Glasgow 1990", 1991

Nye, J.,S., Jr , «Soft Power: The Means To Success In World Politics», Public Affairs, 2004.

Palmer R. and Palmer/RAE associates, "European Cities and Capitals of Culture, Parts I and II, August 2004, Brussels

Papanikolaou, P., "The European Capital of Culture: The Challenge for Urban Regeneration and Its Impact on the Cities", International Journal of Humanities and Social Science, Vol. 2 No. 17; September 2012

Richards G., "The European Cultural Capital Event: Strategic Weapon in the Cultural Arms Race?", Journal of Cultural Policy 6(2), 159-181.

Schaake, M. (2010) Cultural diplomacy: To sell European culture and values globally, European Parliament, 2010

Serodes, F., «A Common European cultural policy in the European Union», 2012

UNESCO, «Architecture of national commissions for UNESCO», 2009

Uraz, A., « Culture for Regenerating Cities: What can Istanbul 2010 learn from the European Capitals of Culture Glasgow 1990 and Lille 2004», 2009

Van den Berg, L., van der Borg, J. and van der Meer, J., «Urban Tourism.» . (1994) EURICUR, Rotterdam.

Ιστοτόποι

Anna Lindh Foundation, <http://www.annalindhfoundation.org/>, προσπελάστηκε στις 15/03/14

Asia-Europe Foundation, <http://www.asef.org/>, προσπελάστηκε στις 15/03/14
<http://edl.ecml.at/>

EU-Japan Fest Japan Committee, <http://eu-japanfest.org/n-english/index.html>, προσπελάστηκε στις 15/03/14

<http://www.eunic-online.eu/>, προσπελάστηκε στις 18/3/2014.

<http://europeana.eu/portal>

http://www.greeceinbritain.org.uk/past_events.php, προσπελάστηκε στις 19/3/2014.

Hellenic Foundation for Culture <http://www.hfc.gr/wmt/webpages/index.php>

Institute of Cultural Diplomacy (ICD), τελευταία προσπέλαση 18/3/2014 από http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy

Documentation Centre on European Capitals of Culture , <http://ecoc-doc-athens.eu/index.php>

<http://www.keanet.eu/>

<http://www.labforculture.org/en>

<http://www.literatureights.eu/2014/>

<http://www.maslias.eu/>

<http://www.mercator-research.eu/index.php?id=1550>, προσπελάστηκε στις 20/3/2014

UNESCO, <http://en.unesco.org/>, προσπελάστηκε στις 15/03/14